

tv-15 naš TOVARIS

Št. 30-31
4. avgusta 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Variacije na to temo:

Dolgo, vroče poletje

Iz vsebine današnje številke:

- tri razmišljanja o julijskih dogodkih vam podajamo na 2. in 3. strani
- svoja vrata misli in srca nam je odprla Jolka Milič, nagrajenka vstaje slovenskega naroda na 4. strani

- vtise z letošnjih jugoslovanskih filmskih trakov si oglejte in preberite na 6. strani
- borci Druge tankovske brigade jugoslovanske armade pa se svojih bojnih poti spominjajo na 12. strani

V našem koledarju je 22. julij zapisan kot dan vstaje slovenskega naroda. Lahko bi mu tudi rekli dan vstopa tega naroda v lastno zgodovino. To je dan, odkar Slovenci le sami odgovarjamo za svojo usodo, dan, odkar nočemo biti več nekakšen »prehajeni predmet zgodovine«.

Dr. Janko Pleterški
na osrednji proslavi dneva vstaje

Natočimo si čistih misli

Dejstvo je, da je pomenil 22. julij prestop iz zamisli v akcijo in s tem vstop v lastno zgodovino. Narodnoosvobodilna akcija je Slovence pripeljala v nov zgodovinski položaj. Osvobodili so se fašistične nevarnosti, ustvarili svojo nacionalno državnost in dosegli notranjo družbeno preobrazbo, ki je pomenila začetek socialistične revolucije.

Sam datum 22. julij je seveda različen od datumov vstaje v drugih delih Jugoslavije. Različnost teh datumov na svoj način izraža dejstvo, da se je revolucionarni osvobodilni boj narodov Jugoslavije sicer začel po enotni zasnovi in pobudi, a da je v njegovem razvoju imel vsak narod vlogo samostojnega subjekta. Ni šlo samo za specifično, za nujna krajevna odstopanja od običajnih zamisli in načinov. Šlo je za različnost nacionalnih subjektov, ki vsak vstopa v svojo zgodovino po lastnih možnostih in potrebah. To je tisto, kar bi lahko imenovali večnacionalni značaj jugoslovanske revolucije.

Seveda pa je bil jugoslovanski značaj tega dogajanja pomemben za razvoj osvobodilnega boja na območju vsakega naroda posebej. Preprosto, drug brez drugega, brez zavesti, da niso sami, ne bi mogli. Za razvoj na Slovenskem je bil velikega pomena čudoviti pojav ljudskih vstaj v Srbiji, v Črni gori, v nekaterih bližnjih območjih Hrvaške. Samo bežen pogled v številke »Slovenskega poročevalca« iz leta 1941 nam o tem zgovorno priča.

Po drugi strani pa je zgodnja in jasna jugoslovanska usmeritev Osvobodilne fronte in vsega partizanskega vojskovanja v Sloveniji pomenila veliko oporo samozvesti narodnoosvobodilnega gibanja v celi Jugoslaviji. Za to je slovenski delegaciji v Jajcu izrekel Tito veliko priznanje. Posebne omembe je potrebno, da je Slovenski narodnoosvobodilni odbor že 16. septembra 1941 s posebnim odlokom sklenil, da se »vojaški zbor slovenskih partizanskih čet, ki ima lastno poveljstvo, vključi kot sestavni del v Narodnoosvobodilne partizanske oddelke Jugoslavije in operira pod vrhovnim poveljstvom Glavnega štaba Narodno-osvobodilnih partizanskih oddelkov Jugoslavije.« Ustanovitev in zakonodaja Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora se je septembra 1941 nekaterim iz daljave dozdevala nekaj operetnega, že kmalu pa je življenje dokazalo, da gre za najresnejše delovanje, ki bo določalo poti nove Jugoslavije.

22. julija 1941 so torej Slovenci odločno in dejansko vstopili v svojo zgodovino. Dvoje je pri tem bilo odločilno. Najprej to, da je KP Slovenije svojo pobudo dala in da je ta v Osvobodilni fronti bila sprejeta. Drugo, da je pobuda dala revolucionarno delavsko gibanje in organizacija jugoslovanskega značaja in obsega. Brez zanašanja na to, da v uporuh sodelujejo vsi narodi, vse dežele Jugoslavije, ne vstaja v Sloveniji ne bi mogla začeti in razviti. Če so si Slovenci v partizanskem boju izbojevali državo in novo družbeno zasnovo, se je to zgodilo, ker so bili samostojen člen te in takšne skupnosti. Z njo, ne brez nje!

Ljudje kljub krizi socialistične družbe ne odklanjajo socializma, zlasti pa ne odklanjajo socialističnega samoupravljanja. Ljudje so kritični do dejanskega nesocializma, od razkola med socialistično besedo in nesocialističnim dejanjem. Če govorimo o socializmu po meri človeka, to pomeni, da govorimo o tem, da ta človek javno življenje lahko nadzoruje. Če govorimo o takšnem socializmu, potem to pomeni, da računamo na našo konkretno javnost, ki se je že zrastla s socializmom in z njegovimi merili. Ob dnevu vstaje se je dobro spomniti, da je bilo celotno naše narodnoosvobodilno bojevanje možno, ker je v sebi združevalo politično pobudo celotne Osvobodilne fronte in posebej še Komunistične partije Slovenije, da je to združevalo z neizprosnim in nenehnim preverjanjem te pobude v praksi, torej v javnosti. Brez nje pač nobena pobuda ne bi bila uresničljiva. Za današnjo rabo bi lahko rekli, da je narodnoosvobodilni boj bil dejavno uresničevanje načela svobodoljubne javnosti. In četudi je bil ta boj nadvse oborožen in usmerjen v ustvarjanje kar najbolj učinkovite vojaške organizacije, je bil bolj samoupraven in, danes bi rekli bolj civilen, kot je bil naš sistem kdajkoli pozneje. Kidričeva država v državi je bila oblast avtonomnega ljudstva, pa vendar država.

Za sklep naj ugotovim, da praznika, kakršen je današnji, nimamo za to, da bi ob njem razpravljali o zgočih dnevnih vprašanjih. To je stvar organov sistema, ki imajo za odločanje tudi pooblastila. Je pa tak praznik priložnost, da se vračamo k svojim izhodiščem. To je tisto, česar ne smemo pozabljati v dnevnih težavah. Naše politike ne moremo in ne smemo improvizirati iz dneva v dan, celo od ure do ure. Ob premišljevanju naših izhodišč ob vstopu v lastno zgodovino bomo lažje nahajali pravo rešitev tudi za današnje probleme in sprejemali prave odločitve.

V današnjih stiskah se nam z mnogih strani vsiljuje metoda političnega izsiljevanja z resničnimi in perečimi problemi, metoda zaostrovanja in stopnjevanja polemičnih poudarkov. Mislim, da je za socialistični samoupravni napredek celotne Socialistične federativne republike Jugoslavije, posebej pa za tak napredek Socialistične republike Slovenije, danes bistveno pomembno ohraniti avtonomijo demokratičnega socialističnega delovanja, zagotavljati času čas za organsko rast. Natočimo si čistih misli, dajmo prostor preudarni in poštenu besedi!

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je ob 22. juliju – dnevu vstaje slovenskega naroda – prejel številne brzoglavne čestitke. Med drugimi je v imenu hrvaških borcev poslal čestitko tudi predsednik njihove organizacije tovariš Gojko Tintor. V njej je zapisal:

»Dragi tovariši!

Borcem, mladini in vsem delovnim ljudem in občanom SR Slovenije od srca čestitamo ob 22. juliju – dnevu vstaje. Želimo, da s skupnimi silami in na temelju našega NOB in revolucije gradimo samoupravni socializem in razvijamo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, ki je bilo vedno porok vseh naših uspehov in stabilnosti naše socialistične skupnosti.«

Naslednja, 32. številka TV 15 Našega tovariša izide čez štirinajst dni, 18. avgusta!

Ta navzkrižja, ti časi

Kaj bi nas še lahko presenetilo?

Nenavadno vznemirljiv je bil ta letošnji julij. Za to sta poskrbela z ene strani dogajanje v Sloveniji in z druge strani napetost v Srbiji, vključno z vrenji v obeh avtonomnih pokrajinah. Izvori, motivi in prepleti obojnega dogajanja seveda niso identični, prej bi se dalo reči, da gredo vsakebici, se pa v mnogih točkah stikajo in iskrijo. In prav na teh točkah prihaja do vsaj neljubih in neprijetnih, če že ne nevarnih plamenov.

Vsakdo nosi s seboj svoj nabož doživeti.

Sam sem se v prvih julijskih dneh udeležil manifestativnega srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije v osrčju srbske dežele, optan z vednoželjnostjo novinarja in časopisnega urednika.

Slovenski udeleženci shoda Bratstva in enotnosti smo bili pred skokom na planinski masiv Divčibare, kjer je potekla sklepna prireditel letošnjega dneva borca, v gosteh v Šumariji. Del naše »ekipe« je v Kragujevcu obiskal sedež tamkajšnje občine in njenega župana, ki nam je z neprikritim ponosom predstavil zgodovino in sedanost svojega mesta, ob koncu svojega nagovora pa nas je enako odkritosrčno opomnil na »hudo vznemirjenost, ki ga med Kragujevčani vzbujajo zadnji dogodki v Sloveniji«.

»Ti dogodki krnijo naš mir,« je dejal.

Nisem si mogel kaj, bilo je močnejše od mene in segel sem mu v besedo z vprašanjem: »Tovariš predsednik, kaj pa je tisto, kar se dogaja v Sloveniji?«

Nestrpno, z malce osornim prizvokom v glasu me je zavrnil: »Beremo, da prihaja do napadov na vojake, do žalitev, kamenjanja, pljuvanja in podobnih izbruhov.«

Ostal sem kategoričen: »Tega ni... vsaj ne v takšni obliki, da bi bilo Sloveniji in Slovencem mogoče izrekat kakršne koli resne očitke.«

»Vemo, kar preberemo...« je vztrajal tudi kragujevski župan.

Jaz pa: »Se vam ne zdi, da bi bilo treba povprašati vaše novinarje, kaj jih žene k takim neresničnim in vsekakor pretiranim navedbam o dogajanju na Slovenskem in o ravnanju slovenskih ljudi?«

Pri tej in taki zaostitvi je v tistem pogovoru ostalo.

Dva dni pozneje so me na Divčibarah pobarali, ali bi bil pripravljen sodelovati v Periskopu, pogovorni oddaji beograjskega radia, in sicer na temo »naš odnos do obrambnih priprav in obveznosti v domeni splošne ljudske obrambe«. Dogovorjeno je bilo, da se dobimo navsezgodaj, še pred sedmo jutranjo uro na prostoru pred slavnostno tribuno, postavljeno zavoljo proslave tistega dopoldneva.

Ko sem tja prišel, so v improviziranem »studiju na prostem« nekateri udeleženci pogovora že sedeli in se dogovarjali o tem, kaj bo kdo povedal. Doktor obramboslovja ta in ta, filozof-sekretar komisije za informiranje te in te zvezne konference, strokovni sodelavec beograjske televizije, novinar-urednik skopskega radia, beograjski radijski moderator, ves v ognju svoje teme »kako ravnati v sedanjem zaostrenem trenutku?«

Prisluhnil sem jim, šlo je za miselne skice, ki naj bi zoblikovale shemo in ton bližnjega pogovora v živo: trenutno razmerje sil v svetu ne sproža nevarnosti neposredne agresije, saj gre za prevago pomirjevalnih akcij, kar pa nas nikakor ne sme uspavati; nasprotno – pripravljeni moramo biti na najtežje možne konflikte in obračune, kajti sovražne sile so se namesto v odprto agresivnost podale v oblike specialne vojne, kakršni smo, denimo, priče v Sloveniji... Navzoči doktor obramboslovja je razvneto razčlenjeval potek te specialne vojne na slovenskih tleh, drzne napade na državni sistem, vključno s pripadniki in predstavniki njegovih obojnih sil, sobesedniki so mu pritegovali, jaz sam, ki se tem in takim »razčlenitvam« glede na lastno videnje stvari, postavljam po robu, pa sem si mislil: fant, roke proč, da ne bo prepira... in sem se izza omizja izmuznil.

Ne vem, ali sem ravnal prav, vsekakor pa se ob spominu na te »drobce«, zazrt v julijske dogodke, ki so – bodisi spod slovenskega bodisi spod srbskega neba – pretresali tako slovenski kot ves jugoslovanski življenjski prostor, ves čas ote-

pam z zavzetim premišljevanjem.

Kaj se nam je pravzaprav zgodilo?

Povsem očitno je, da se je v Sloveniji, bolj ali manj spontano ali vsaj bolj spontano kot organizirano, zganil odpor proti vsem oblikam nasilnega krnjenja narodovega dostojanstva in občutij suverenosti. Kar so (in kako so) s štirimi obtoženci zavoljo inkriminirane »kraje zaupnega vojaškega dokumenta« počeli eksponenti vojaškega sodstva, je bila nedvomna krnitev duha demokratskega doseženih čustev nacionalne samozvesti in neodvisnosti.

Doumeli smo: sodni obračun s »četverico« naj bi bil neke vrste obračun s »specialno vojno«, ki se je – po presoji različnih »doktorjev obramboslovja« razbesnela prav na slovenskih tleh, predvsem v »delu slovenskega (mladinskega)

tiska in publicistike«. Odločen spopad in obračun s tem »so-vražnim pisanjem« so v svojih izjavah in stališčih napovedovali najvišji jugoslovanski državnoobrambni organi, prepričani v svoj prav, češ v Sloveniji mrgoli sovražnih in kontrarevolucionarnih agentov, ki jim je vse dovoljeno, saj slovensko politično vodstvo njihove eskalacije ne zavre, zato so posegi drugih merodajnih dejavnikov potrebni in upravičeni.

Prav v tem pa je velika kleč.

Na Slovenskem smo namreč prepričani, da naša na novo oživljena zavzetost za razmislek o temeljnih vprašanjih narodove biti v sedanosti in prihodnosti ter predvsem o vprašanjih prenove, ki se ji ni mogoče izogniti, če se želimo izklopiti iz krizne »doline smrti«, še zdaleč ni kontraproduktivna, kontrarevolucionarna ali kakorkoli rušilna. Očitek »specialne vojne« nam je navržen s strani tistih (kdo ve, če ne večinskih?) pojmovanj, ki vidijo edini izhod, edino pot v rešitev nakopičenih napetosti v popolni unifikaciji vseh naših ravnanj, v odpravi vseh avtonomnih posebnosti in suverenosti, začeni z ukinitvijo obeh avtonomnih socialističnih pokrajin, pa seveda tudi s postopnim izničenjem nacionalnih ekonomij, nacionalnih

kultur in celo – po možnosti – nacionalnih jezikov.

Nosilci teh in takšnih pogledov (s ta hip najbolj »aktualnim« predsednikom srbskega partijskega monolita Slobodanom Miloševićem na čelu) želijo veljati za može dejanj. Ni jim do pregovarjanja, stvari skušajo po svoji podobi urediti z naglimi in odločnimi potezami.

Med te nagle poteze sodijo, kajpak, tudi sodni procesi proti slovenskim publicistom, ki si privoščijo preveč lastnih pogledov. Mednje sodijo tudi ukori, ki so jih v tej zvezi deležna vodilna slovenska politična in druga zastopstva, pa seveda ves plaz očitkov in obtožb, ki letijo na Slovenijo in Slovence izpod peres unitaristično nastrojenih novinarjev »beograjskega kroga«.

V prenekanterem teh spisov je toliko protislovenskega žolča, da se moramo prav potruditi, če želimo ohraniti mirno kri in se izogniti nadaljnjim preprirom, katerih posledice so zaostrovanja tja do žalitev in represije pred sodnimi tribunali. Eden »prvakov« takšnega pisanja je »sloviti« Miroslav Lazanski, ki »nastopa« s komentiranjem z Roške ceste v Ljubljani tudi v zadnjem NINu, govoreč o nezaslišani kampanji in pritiskih zoper vojaško sodišče, predvsem kar zadeva upo-

rabo slovenščine v Sloveniji. Zahteve po slovenščini šteje Slovincem za skrajno netolerantnost, v nasprotju s tolerantnostjo do slovenskega jezika, denimo, v Srbiji, kjer, kot pravi, »spominska plošča slovenskim partizanom, padlim na Kadinjači, obešena na pročelju gimnazije v Titovem Uzicu, izpisana v slovensčini, ni nikomur v napoto.« Ves zgrožen pa opozarja na besede Poldeta Bibića, izrečene na seji mestnega komiteja ZK v Ljubljani, češ da je »sklep vojaškega sodišča v Ljubljani, da bo proces potekal v srbohrvaščini, ignoriranje SR Slovenije in slovenskega naroda«. Ob takih besedah se zgraža in zapisuje opozorilne klicaje.

Lazanski in podobni pisci, zadolženi za obveščanje jugoslovanske javnosti, so se z vsemi registri postavili po robu slovenskim zahtevam po drugačni razporeditvi pristojnosti, kot jo uveljavljajo »trde roke« v domeni srbske partijske ideologije in vojaških struktur. Z vso močjo sugerira bralcem, da gre za »izdajo vojaških skrivnosti večjega kalibra« in s tem seveda za težje oblike »specialne vojne« – o čemer slovenska javnost vsekakor ni prepričana, zato se »čudi tolikšnemu zavzemanju političnih struktur SR Slovenije za Janšo in ostale.«

Slovenske »politične strukture« pa so se – kljub nekaterim jasno definiranim vprašanjem, naslovljenim na najvišje zvezne organe – v tem juliskem klobčiču opredelile za diplomatski način izražanja, za previdno premišljenost, za čakanje na izid teh procesov in za opozarjanje na »dostojanstvo«, kar nas je nehote spomnilo na nekatere podobne »pozive prebivalstvu« v predrevolucijskih prelomnih trenutkih slovenske zgodovine.

Nismo prepričani, da bi ne bilo prav nastopiti pred slovensko in jugoslovansko javnostjo, pred njenimi političnimi in drugimi najvišjimi predstavniki pa tudi in posebej pred samozvanimi »doktorji obramboslovja«, ki neodgovorno hujskajo k napetostim, namesto da bi sprožali razumen pogovor in strpnost v znaku demokratičnih razmerij, z jasno razčlenitvijo stvari in z odločno besedo, saj nas utegne biti sicer sram pred zgodovinskim očitkom, da nismo bili kos civilizacijskim in demokratskim zahtevam časa.

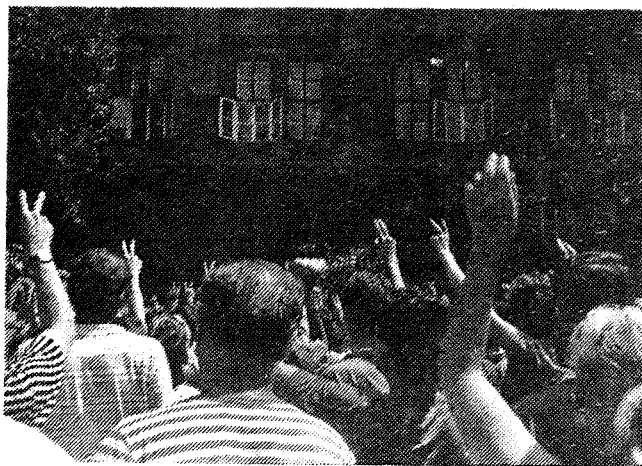
Viktor Konjar

O 27. juliju in širše

Kdo napačno usmerja svoje intelektualne sposobnosti?

Bilo je na Roški ulici v Ljubljani. V množici. Med osem in deset tisoč ljudi. (Politika poroča pet). Večina je imela rože v rokah, česar časopisi iz prestolnice niso poročali. Bilo je na dan, ko je bila izrečena sodba Ivanu Borštnerju, Janezu Janši, Davidu Tasiću in Franciju Zavrlu. Poleg so bili tudi novinarji večjih svetovnih novinarskih hiš. Bilo je pasje vroče. Srečala sem številne znane borčevske obraze, med njimi tudi španske borce. Veliko je bilo ljudi srednje generacije in precej mladih. Stali so mirno, kolikor je sploh lahko stati mirno v takšni množici. Izgredov ni bilo, razen, če omenimo dejstvo, da se v takšni »gneči« znajdejo tudi ljudje, ki jim pride prav vsaka priložnost za nastopništvo in zabavo. Tako se je nekdo našemil in si poveznil rusko kučmo, nekateri šminerski mladiči pa so se hladili s pivom, kot da so na kakšni vaški tomboli.

Priporniki so se pojavili v špalirju rož skoraj dve uri po napovedanem času in utrjeni

izjavili množici le nekaj besed. Njihovi obrazi so izražali presenečenje in gánjenost, zbra-

nim pa je kot kamen padla na dušo Janševa izjava: »Umrle so naše sanje o demokraciji«.

To je bil tudi dan vstaje v so-sednji Hrvaški in BiH, pa dan, ko so zasedali partijski delega-

ti v Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije in, ko so v poznih večernih urah na zagrebški TV govorili o letu 1948. To so sploh dnevi, ko »se gre« za ustavo, za pravno državo, z njo tudi za 31. amandma

1948 = Orwell + 4

Ko bi le bila pomota...

zvezne ustave, o katerem pa je te dni več ali manj vse tiho; povečan je bil zvezni proračun... Nekateri borci se še vedno podpisujejo pod skupno izjavo, nekateri pa to odklanjajo. Sem ter tja nam kdo napiše tudi anonimno pismo češ, da je prav, da »so jo mulci skupili« in da je narod ponorel...

Veliko je bilo besed o slovenščini, vendar pa je bil to le »kapsl« ob sojenju četverici, ki

je spravljal iz prijetnega stola v lipovi senci še preostale Slovence. Žal mnogi ob tem niso opazili, da gre za veliko več, kot je raba materinega in po ustavi uradnega jezika v tej naši deželi »Danski«.

O tem, da je nekaj gnilega, pa nam govori dejstvo, da mora slovenski politični vrh v federaciji delovati samozadržano in obrambno, namesto, da bi jasno in glasno postavljali zahteve, ki jih postavlja članstvo socialistične zveze Slovenije, ki jih zastavljajo mladinci in mnogi drugi državljani iz Slovenije, (če ne izpostavimo posebej odbora za varstvo človekovih pravic).

Tudi, če bi bilo zares skrbno poskrbljeno za dosledno spoštovanje zakonitosti, (kar pa je v naši šlampasti deželi seveda nemogoče), se danes že vsak državljani, ki mu je res kaj do te Jugoslavije, lahko skrajno zaskrbljeno vpraša, komu je bil ta proces potreben. Kar naprej

se nam v večjih ali manjših dozah zgodovinske napake ponavljajo in poleg »petelinov« in »petelinčkov«, ki zapojejo prezgodaj, nekateri pojejo tudi prepozno.

Najširša demokratična javnost terja javnost pri delu, saj vse zadeve, ki se počno v tajnosti, vzbujajo sume in nezupanje.

Polletni kazalci gospodarjenja zvonijo alarme, srbsko-kosovsko-vojvodinske zagate skušajo razrešiti v preučevanju vseh stališč, nad vsem pa še vedno visi ta velika nuja po sprejetju ustave; pri tem pa še malo ni vseeno, kako bodo oblikovani amandmaji!

O tem, kdo je prav in kdo narobe usmerjal svoje intelektualne sposobnosti, bo zagotovo razsodila zgodovina, mi jo lahko ta hip usmerjamo z vpijočo potrebo te družbe predvsem v delo in demokratizacijo.

B. Ž. J.

V obrambo slovenskega jezika

Pred nekaj dnevi je bila v francoskem Liegu konferenca mednarodnega združenja za zaščito ogroženih jezikov in kultur (AIDLM), na kateri so govorili tudi o ljubljanskem procesu četverici in izrazili skrajno zaskrbljenost zaradi zapostavljanja slovenščine v slovenskem glavnem mestu.

O poteh v demokratično prenovo ZB

K predsedniku Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Bojanu Polaku-Stjenki je 20. julija prišel na obisk Igor Bavčar, predsednik Odbora za varstvo človekovih pravic. Z njim so prišli soprodpisniki znane izjave »Beseda nekaterih borcev« Ignac Gregorač, Vladimir Krivic in Ante Novak.

Na srečanju so bili navzoči tudi sekretar RO Jože Božič, sodelavec Radia Student Aleksander Žerdin (ki je oskrbel magnetofonski zapis razgovora za potrebe svoje redakcije) in glavni urednik lista TV-15 Zvone Kržišnik.

Obiskovalci so prišli z namenom, ki so ga izražali ob bolj ali manj previdnih očitkih, da bi »spodbudili« vodstvo slovenske borčevske organizacije, naj bi le-to vplivalo, da bi se borci kot organizacija odločneje vključili v sedanje procese demokratizacije v naši republiki. Gostje so posebej poudarjali nujnost, naj bi organizacija izdatneje podprla proteste slovenske javnosti v primeru sojenja četverici pred vojaškim sodiščem v Ljubljani. Obenem so borce povabili, naj bi se tudi kot organizacija udeležili proslave (beri: protestnega shoda) v šišenskem Mostecu na dan vstaje 22. julija.

Bojan Polak je na daljše eksplikacije navzočih odgovoril, da očitno niso dovolj seznanjeni z jasnimi in odločnimi stališči, ki jih je slovenska Zveza borcev sprejela na zadnji seji svoje republiškega odbora. Tem relevantnim stališčem, ki so sad dela kolektivnega organa in so bila objavljena, on kot predsednik da nima kaj dodati. Posredno je dal vedeti, da se mu vidi »beseda nekaterih borcev«, ki je nedvomno pomembna in pogumna, vpriči omenjenih organiziranih stališč vendarle nekoliko odveč. Če so »nekateri borci« morda prišli do prepričanja, da so stališča organizacije ZB premalo domišljena, dodelana ali kako drugače neustrezna, naj bi prišli v svoje občinske odbore ali v Republiški odbor in zahtevali

dopolnila. Prav naraščajoča demokratizacija ZB terja, da se vsa mnenja slišijo in, če so pametna, vgradijo v skupna stališča. Samo tako utegne glas celotne borčevske organizacije dobiti v javnosti večjo težo. Če pa se borci delijo in »diferencirajo« in vsak po svoje vehementno poudarja, po kateri poti je treba iti, ne bo zaželenega celotnega učinka.

Glede povabila na proslavo v Mostec je Polak dejal, da o njem organizacija ni mogla razmišljati, ker je prišlo povsem iznenada. Stvar vsakega posameznika je torej, ali se bo tega shoda udeležil ali ne. To je edino demokratično razmišljanje in ravnanje. Zveza borcev po vsej Sloveniji bo proslavila dan vstaje kot vsako leto, ne misli pa se vtiškati v dodatne pobude, pa naj se ji zdijo primerne ali vprašljive.

Tako kot vsa druga, so stališča borčevske organizacije znana tudi v primeru vojaškega sodnega procesa. Dokončno in temeljito ocenijo vse zadeve bodo borci, ki seveda niso pravni strokovnjaki, lahko dali šele po koncu sojenja. Takrat, ob vestni analizi, bo postalo očitno, ali je vse teklo zakonito.

Po Polakovem mišljenju bi armada morala narediti kakšen korak k treznosti, popuščanju napetosti in k dobrim odnosom. Čeprav za zdaj ni mogoče z gotovostjo reči, da je sodišče ravnilo kakorkoli nezakonito, bi bilo stvari vendarle treba voditi drugače. Predvsem bi obravnavala morala biti v slovenskem jeziku. Kakor vsa naša družba, mora tudi armada težiti k demokratizaciji. Tem bolj je to nujno v sedanjih razmerah, ko so politična dogajanja pri nas hudo zapletena ali včasih celo protislovna, in je treba vsako ravnanje pretehtati tudi iz širših vidikov.

Kolikor smo obveščeni, je Radio Student objavil nekatere odlomke iz tega pogovora.

Kako je bilo v Mostecu?

Na dan vstaje slovenskega naroda, 22. julija, se je v šišenskem Mostecu zbrala velika množica ljudi. Po nekaterih ocenah jih je prišlo celo 15.000, kar je za sedanjo Ljubljano, ki velja za hladno mesto in je ob praznikih ponavadi dokaj izpraznjena, izjemna številka.

Vsebinsko in ton temu bučnemu mitingu so dali mnogi stari partizani, ki so prišli podpret zahteve organizatorja shoda, torej Odbora za varstvo človekovih pravic.

V imenu tega odbora je po enominutnem protestnem molku – zoper ravnanja vojaškega sodišča – na kratko spregovoril Igor Bavčar, rekoč zlasti, da bodo člani odbora in z njimi vsa slovenska demokratična javnost vztrajali, da bo sedanje sojenje legalno in legitimno. Govornik je posebej poudaril, da nekateri postopki sodišča predstavljajo kršitev prava in demokracije. Še posebno velja to ugotoviti ob dejstvu, da poteka sojenje v srbohrvaškem jeziku – sredi svobodne in avtonomne slovenske države. Začudenje in ogorčenje vzbujajo stališče Predsedstva SFRJ, ki ugotavlja, da vojaško sodišče – navzlic tej očitni kršitvi slovenske suverenosti – ravna popolnoma zakonito...

Bavčarjeve besede je prekinjalo množično odobravanje, ki se je na koncu zlilo v zares viharan protest zoper nezakonitosti v sodnem postopku proti Borštnerju, Tasiću, Janši in Zavrlu.

Za Bavčarjem je povzel besedo znani partizanski komisar Ante Novak. Ostro je obsodil »nepravilnost, ki se v teh dneh dogaja sredi Ljubljane«. Pozval je vse napredne sile na skupni boj, ki mora mladim rodovom zagotoviti v prihodnosti pravičnost in demokracijo. Poslušalci so burno podprli ta Novakov poziv. Za treznejša ušesa pa je malce groteskno zazvenela njegova primerjava med bojem komunistov v predvojni časih in v sedanjem trenutku. Saj vendarle ni mogoče primerjati kompleksnega sveta družbenih, človeških in narodnih krivic, ki sta mu naredila konec osvobodilna vojna in revolucija, s svetom krivice, ki ga utegne pomeniti neka sodna

vpletal razna gesla »za aktualno rabo«. Bridko ironično, vsekakor pa pomensko pretirano je deloval znani humorist Tone Fornezzi, ki je vkljenjenih rok nosil transparent z napisom: »Bodočnost je v naših rokah«. Za zdaj se menda – kljub vsem znanim ekonomskim in političnim zagatam ter včasih ohlapno pojmovanim pravicam in svoboščinam – slovenski človek še ne počuti kot robijaš v svoji domovini. Manj kot kdorkoli, če hoče biti iskren, se tako lahko počuti Tof!

Zlata vredna sta bila na prireditvi nastopa APZ Tone Tomšič in Janija Kovačiča. Mnogim udeležencem nam je bilo žal, da akademski pevci niso zapeli več pesmi, saj bi bila tako bolj navzoča tista kulturna dimenzija, ki je dajala veličino partizan-

skim shodom in samodejno izražala zgodovinsko resnico, da je bil partizanski boj predvsem kulturni boj.

Gledano v celoti, je pomenil miting v Mostecu – ne najmanj zaradi številne udeležbe – lepo proslavo našega dneva vstaje. Protestniško obeležje ni spremenilo te proslave v nekaj nenavadnega, prav nasprotno. Aktualna vsebina je prireditvi odvezla tisto monotono slavilno obliko, ki se je v teku desetletij zaradi pretiranega ponavljanja marsikdaj pokazala kot nekaj preživelega. Vse dogajanje na mitingu je

bilo prek mostu OF zagledano v prihodnost, za katero bodo Slovenci morali bojevati še zagrižen boj, če bodo hoteli, da bo to zares čas pravice, demokracije in socializma po meri človeka.

Nekatere pomanjkljivosti na prireditvi morda niso bile povsem skladne z globino sporočil, ki jih je posredoval shod kot celota. Tu in tam je bilo opaziti, da so ljudje hrupno ploskali tudi marsičemu, kar odobravanja ne po etični ne po estetski plati ni zaslužilo. Prepričani smo, da so take pojave ugledali tudi člani Odbora za varstvo človekovih pravic, oziroma organizatorji srečanja. Tako kot kjerkoli, tudi na takšnem protestniškem shodu namreč ne more in ne sme obveljati zavrženo geslo, da namen posvečuje sredstva.

Z. K.

O novinarski konferenci predsednika vojaškega sodišča

Ko so iz poveljstva ljubljanskega armadnega območja obvestili uredništva o novinarski konferenci, ki naj bi se začela ob 15.00, smo si začeli vsi pripravljati vprašanja, s katerimi bomo zasuli predsednika vojaškega sodišča polkovnika mr. Djura Vlasisavljevića.

Že sam sprejem na vhodu v vojaško sodišče pa ni bil nič obetaven. Strogi zastavnik nam je najprej pobral osebne ali novinarske izkaznice, ki jih je vesten vojak popisal v svojo

knjigo. Nato je sledil pregled aktovk, torb in prtljage, nazadnje pa so nas preiskali tudi z iskalci kovin, da ne bi kdo morda pretihotapil v prostor, kjer je bilo sojenje in novinarska konferenca, fotoaparat ali kakšno drugo napravo za snemanje.

Ko smo sedeli v klopih dvorane, so kolegi iz drugih uredništev pripovedovali, koliko vprašanj so namenili polkovniku Vlasisavljeviću. Daleč pred vsemi je bil kolega s tridesetimi vprašanji.

Toda polkovnik Vlasisavljević je že s prvimi besedami povedal, da to ne bo klasična novinarska konferenca; in res je bilo tako. Polkovnik Vlasisavljević je prebral »saopštenje za javnost« (sporočilo za javnost), ki so nam ga razdelili v pisni obliki in vsega je bilo konec. Dopisnik enega izmed medijev iz druge republike je ob tem prizadeto izjavil: »Kakšna pa je to za.....?« Sicer pa se glasi sporočilo predsednika vojaškega sodišča v izvirniku tako:

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST

Nakon održanog glavnog pretresa sa kojeg je, na osnovu člana 288. Zakona o krivičnom postupku, a radi čuvanja vojne tajne u pogledu naročito poverljivih podataka, javnost bila isključena, Veće petorice Vojnog suda u Ljubljani, kojem je predsedavao predsednik toga suda pukovnik mr. Đuro Vlasisavljević, u krivičnom predmetu protiv IVANA BORŠTNERA, DAVIDA TASIĆA, FRANCIJA ZAVRLA i IVANA JANŠE, 27. jula 1988. godine izreklo je, a predsednik veća javno objavio presudu, kojom se Ivan Borštner, zbog učinjenog krivičnog dela odavanja vojne tajne iz člana 224. stav 2. Krivičnog zakona SFRJ, osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine, DAVID TASIĆ, zbog učinjenog krivičnog dela odavanja vojne tajne iz člana 224. stav 1. Krivičnog zakona SFRJ, na kaznu zatvora u trajanju od 5 meseci, FRANCI ZAVRL i IVAN JANŠA, takođe zbog učinjenog krivičnog dela odavanja vojne tajne iz člana 224. stav 1. Krivičnog zakona SFRJ, na kaznu zatvora, svaki po 1 godinu i 6 meseci.

Temeljem člana 353. stav 2. Zakona o krivičnom postupku protiv optuženih IVANA BORŠTNERA, DAVIDA TASIĆA i IVANA JANŠE ukinut je pritvor.

U toku glavnog pretresa utvrđeno je da je Ivan Borštner u drugoj polovini januara 1988. godine, iskoristivši okolnost što mu je u službi bilo dostupno strogo poverljivo naređenje Komandanta ljubljanske armijske oblasti, koje se odnosilo na organizaciju, zadatke i borbeno gotovost nekih većih jedinica JNA, koji podaci predstavljaju vojnu tajnu i naročito su poverljivi, a što je sve Borštneru bilo poznato – ovo naređenje fotokopirao a nakon toga odsekao delove na kojima su oznaka stepena poverljivosti i "naređujem" a izostavio zadnju stranu na kojoj je pečat komande i potpis komandanta, te fotokopiju naređenja, u uredništvu časopisa "Mladina" neovlašćeno predao Davidu Tasiću, uredniku unutrašnje – političke rubrike ovog časopisa.

DAVID TASIĆ, primivši fotokopiju dela predmetnog naređenja, pročitao bičan sadržaj, pa, iako je bio svestan da podaci u naređenju predstavljaju vojnu tajnu, fotokopirani dokumenat kraće vreme držao neobezbeđeno na svom radnom stolu u prostoriji "Mladine", tako da je bio dostupan drugim nepozvanim licima, a potom je fotokopirano naređenje krajem januara 1988. godine neovlašćeno predao Franciju Zavrlu.

FRANCI ZAVRL – inače odgovorni urednik "Mladine" je primivši fotokopiju od Tasića, iako je bio svestan da podaci u tom dokumentu predstavljaju vojnu tajnu, istu je neovlašćeno fotokopirao i tokom marta 1988. godine jedan primerak fotokopiranog naređenja predao Ivanu Janši, kao radni materijal za pisanje članaka, dok je fotokopiju predmetnog dokumenta pribavljenu od Tasića, ostavio neobezbeđenu u prostorijama uredništva "Mladine" i tako je učinio dostupnom drugim nepozvanim licima sve do 4. juna 1988. godine, kada je tamo pronađena i oduzeta.

IVAN JANŠA, je tokom marta 1988. godine od Zavrla primio fotokopiju dela predmetnog naređenja, pa pošto ga je temeljito pročitao, iako je bio svestan da podaci sadržani u njemu predstavljaju vojnu tajnu, držao ga u prostorijama svoje radne organizacije "Mikroada" u nezaključanom stolu, učinivši ga tako dostupnim nepozvanim licima, a u nameri da podatke iz tog dokumenta koristi ujednom od narednih članaka, u čemu je osujećen time što mu je dokumenat oduzet 31. maja 1988. godine.

Saopštenje dao

Dana 27. jula 1988.g.
LJUBLJANA

PREDSEDNIK VOJNOG SUDA
predsednik veća petorice
pukovnik
mr. Đuro Vlasisavljević

Z obiska pri Jolki Milič

Odperta vrata

Spokojno nedeljsko popoldne. Težka poletna sapa izgublja svojo pravo moč na senčni terasi blizu sezanske kamnite cerkve. Tudi hrup tranzitnega prometa izgine, ko vstopiš na stopnišče Jolkeinega stanovanja. To je hiša odprtih vrat in tisti, ki tega še ne ve, se precej namuči, preden odkrije zvonec. To je tudi slikarska hiša, kjer slike na stenah na vsakem koraku spominjajo na pokojnega Jolkeinega moža Varja. Kolaži, olja, izstriženke, drobni predmeti po poličkah in kupi knjig pripovedujejo svojo zgodbo o stanovalcih. Nekam nenavadna je ta oaza umetniške »štimgunge« v tem obmejnem mestu, ki si komaj zadnja leta bolj intenzivno prizadeva pridobiti

kar vedo povedati o tem in onem domačini, prijatelji ali znanci. Vse je življenje in Jolka Milič ni ena tistih, ki bi nad tem življenjem stala vzvišena in odbirala »pomembnosti« od »nepomembnosti« ter jih vsiljevala drugim kot zveličavne poglede na svet. Tisto, kar človeka pri tej sezanski pisateljici, prevajalki in publicistki najbolj osvoji, je njen kulturni razgled, njena nenasilnost do drugače mislečih, hkrati pa tudi odločna črta, poteza njene dela in snovanja, ki ne odstopa od lastnih zastavljenih principov poštenja, kritičnosti in včasih tudi dobronamerne ujedljivosti.

Čeprav je bila povod mojega obiska nagrada vstaje slovenskega naroda,

čejo nenadoma govoriti samo po slovensko, ko je šlo štirideset let povsod lepo brez problemov...

Jolka Milič opozarja na težave s slovenskim jezikom že leta in se še prav dobro spominja, kako so ji nekateri ljudje govorili, da je tečna. Že pred leti se je razburjala, ko so se na sezanski osnovni šoli po telefonu oglašali z: »Ovde škola Srečka Kosovela...«. Zato danes pravi, da je sicer lepo slišati Zdravico, vendar tudi dodaja, da ni nobene doslednosti pri tem našem početju. Ena prvih nedoslednosti je že v tem, da v Sloveniji povsod na javnih mestih ne govorijo slovensko in tega ne zahtevamo dosledno. K temu razmišljanju je pritraknila še drobce iz domačih logov, kjer je, kot pravi, še danes čutiti določeno inferiornost v zvezi z italijanščino.

Sicer pa je bil od tovrstnega besedovanja le še korak do pomenka o naši širši kulturni in civilizacijski bedi. Tako se kaže naše obnašanje že pri drobnih rečeh: v primeru ušivosti

na glavi dečka (iz drugih krajev), ki ga potem starši in seveda vrli slovenski sosede izolirajo in izločijo iz skupnih otroških iger...

Vse to so problemi migracij, preseljevanja za kruhom vendar, opozarja Jolka Milič, poznajo te probleme tudi drugod po svetu! Na drugi strani, pravi Jolka, lahko pozorni spremljevalec dogajanj v drugih kulturnih okoljih, pri tako imenovanih »posvečenih« narodih, ki so na višji kulturni stopnji, tudi zasledijo vrsto njihovih nedoslednosti v obravnavi jezikov manjših narodov. Tako se pogosto niti ne potrudijo zapisati pravih imen (z apostrofi in strešicami).

Jolka Milič tudi pravi, da si Slovenci odpiramo preveč front bojevanja naenkrat. Tako ocenjuje med drugim početje Mladine in Nove revije, ko se bojujeta za določena demokratična načela. Pri tem pa »sezanska gospodinja« pripominja, da so pred leti številni slovenski kulturni delavci pozabljali, oziroma jih ni zanimalo dejstvo, da so Slovenci. »Naša avantgarda je prav toliko kriva kot politika, da smo danes tukaj, kjer smo«, pravi.

Od zelenja in rož na terasi mi pogled odtava proti bližnjemu hribočku Taboru. Tja je hodila z motikico v roki, skupaj z drugimi sezanskimi otroci nekoč tudi Jolka, iskat legendarni zakopan zlat... Podobno kot so menda v bližnji vasi Kazlje vselej, kadar so nastopili slabi časi, iskali zakopano zlato tele – kar na bližnjih travnikih.

Nesporno je, da je tudi Jolka Miličeva tako kot premnogi Primorci, čeprav še v rosnih letih, občutila takšne oblike priti-

Primo Levi

Partizani

Kje ste, partizani iz vseh dolin. Tarzan, Jež, Skobec, Puščica, Ulikses? Veliko jih spi v spodobnih grobovih, vsi drugi imajo bele lase in pripovedujejo otrokom sinov, kako so, v davnem času gotovosti, razbili nemško zasedo prav tam, kjer se zdaj vzpenja žičnica.

Nekateri kupujejo in prodajajo zemljišča, drugi glodajo pokojnino soczavarovanja ali se grbijo v krajevnih ustanovah. Pokonci, starci: za nas ni dopusta. Dobimo se spet kje. Vrnimo se na hribe, počasi, sopihaje, s kleajočimi koleno, z nešteto zim v hrbtenici.

Strma pot nas bo pošteno zdelala in trdo bo ležišče in kruh trd. Gledali se bomo in se ne prepoznali, drug do drugega nezaupljivi, gostobesedni, zamerljivi. Kot takrat bomo stali na straži, da nas ob svitku ne preseneti sovražnik. Kateri sovražnik? Vsakdo je sovražnik vsakogar, vsakogar razdvajajo svoje lastne meje, desna roka je nasprotnica leve. Pokonci, starci, svoji lastni sovražnik: naša Vojna se ne konča nikoli.

iz pesniške zbirke
(23. julija 1981 Ad ora incerta –
Ob negotovi uri)

O slovenstvu: »Blizje mi je slovenstvo Josipa Vidmarja kot pa slovenstvo Dimitrija Rupia.«

nek drugačen, manj potrošniški in bolj kulturn obraz.

Čutiti je blizino Trsta in morja, v besedi, ki pogosto poroma v otroški spomin, v pogovoru o vezeh med ljudmi in nenazadnje skozi pripoved o literaturi, branju, prevajanju...

V tej hiši se stvari ne zgubljajo. Zdi se, da dobivajo svoje skrite prostorčke v shrambah spomina, tudi če so majhne in celo neznatne in jih morda nekateri drugi ljudje tako mimogrede pohodijo. Zato so tukaj ohranjene tudi vse zgodbe o Kosovelovem družinskem življenju, pa o vsem, kar je kdaj pripovedoval Avgust Černigoj,

ki jo je Jolka Milič prejela za prevod in ureditev izbora 170 pesmi sedemnajstih pesnikov v reviji Borec, na temo italijanskega odpora, sva se v pogovoru sprehajali drugam, zvečine v današnji čas in k dogodkom teh dni.

»Tudi, če smo cigani, groblijani in še kaj... nam še bog z nebes ne more kratiti pravice do materinega jezika... Ne pa, da se gremo, da smo evro to in ono, medtem ko nas ta Evropa niti ne povoha...« Tako nekako sva se začeli pogovarjati o sedanjem dogajanju na Slovenskem. »Po moje Srbi niti ne morejo razumeti, kaj se je zgodilo Slovencem, da ho-

skov »superiornega« naroda, da ji je bojevanje za pravičnost in pravico slovenstva takorekoč v krvi. Pri čemer pa ni v njej nič fanatičnega, boleznega. Enake pravice pa pričakuje in zahteva tudi za druge narode in jezike. Še predobro ji je ostala v spominu podoba pred tržaško sinagogo, kamor so jih, otroke, signali iz šolskih klopi in jim govorili o nižji židovski rasi. Spominja se kamena, ki je letelo v okna in z žvenketom sesulo stekla na judovskem božjem hramu. Spominja se tudi fašistične ječe, ki jo je doživela skupaj s svojo družino. Vendar to ni spomin s primesjo spodbujene maščevalnosti, ampak je, obratno, spomin spoznanja, da je treba hoditi skozi življenje pokončen, niko-

mur podložen, pa tudi za nikogar žaljiv, da ni mogoče posploševati ne ljudi in njihovih npravi, ne narodov in njihovih posebnosti.

Že ob mojem prvem obisku me je opozorila na knjigo znanega pisatelja Prima Levija z naslovom Je to človek?. Predvsem zato, ker jo je navdušil človeški, pa vendar prav nič patetični pristop k težki tematiki o Auschwitzu – kraju, ki ga je Levi doživel in, ki se mu je v razmišljanjih o življenju in človeku v svetu, vedno znova vračal v misli. Zato naj končam ta zapis o srečanju z Jolko Miličevno s pesmijo Partizani, izpod peresa Prima Levija, ki jo je avtorica vključila na konec nagrajene antologije pesmi o italijanskem odporu.

Bojana Žokalj-Jesih

Kako bo proslavljal Osmi korpus?

Sedmega oktobra 1988 bo minilo 45 let od ustanovitve Osmega korpusa NOV Jugoslavije, ki je bil najmočnejša in največja enota, oblikovana v Dalmaciji. V sestavi korpusa so bili Deveta, Devetnajsta, Dvajseta in Šestindvajseta divizija ter Severodalmatinski, Mosorski, Kninski, Dinarski, Moračko-svilajski, Segetsko-marinski, Makarski, Imotski, Neretvanski, Grahovsko-peulski, Glamočki in Livanjski narodnoosvobodilni odred. Osmi korpus je bil oblikovan v Livnu in je ob ustanovitvi imel 13.049 borcev.

Prvi komandant 8. korpusa je bil Pavle Ilić-Veljko, politični komisar Ivica Kukoč, načelnik štaba pa Maks Baće.

Od 24. oktobra 1943 dalje pa je začasn pod poveljstvom 8. korpusa bila tudi mornarica NOV Jugoslavije.

Deveta dalmatinska divizija je ustanovljena 13. februarja 1943 v Imotskem (2868 borcev), Šestindvajseta 8. oktobra 1943 v Podgori (3769 borcev), Dvajseta 10. oktobra 1943 na Vrdu (3110 borcev) in Devetnajsta v Biočinom selu (3599 borcev).

V sklopu 8. korpusa so se stalno ali začasno borili tudi številni primorski Slovenci in istrski Hrvati ter drugi slovenski borci tistih partizanskih brigad in drugih enot, ki so bile oblikovane na jugu Italije (predvsem v taborih Taranto, Carbonara, Gravina, Monopoli, itd.), na Siciliji (v taboru »La Rocca« – Monreal pri Palermu), v severni Afriki (Costantina, Karubier, Corso, itd.), na Bližnjem vzhodu (Gineifa), na Sardiniji (tabor Sassari), v južni Franciji in Angliji.

Tako so borci 1. in 2. prekomorske brigade (novembra in decembra 1943) sodelovali v bojih za obrambo srednjedalmatinskih otokov in so bili

Posebno močno skupino so predstavljale artilerijske enote, t. j. več kot petdeset baterij različnih kalibrov z višjimi komandami in štabi ter potrebni mi zalednimi ustanovami. Oblikovali so tudi artilerijsko grupo 8. korpusa (kasneje pre-

Ožji štab Četrte armade. Z leve proti desni: generalmajor Pavle Jakšić, načelnik štaba, polkovnik Boško Šiljegović, politični komisar, polkovnik Karel Levičnik komandant artilerije in generalmajor Petar Drapšin, komandant armade. Posnetek je nastal marca 1945.

imenovano v artilerijsko brigado, itd).

Tudi letalci (1. in 2. eskadrilja NOVJ – kasneje je bil oblikovan 1. lovski polk) so odločno posegli v boje na celotnem operativnem področju ob Jadranskem morju (med reko Bojano in Savo in morjem).

V razne enote 8. korpusa so bile poslani tudi manjše enote. Bataljon Primorci in Istranov je bil na primer poslan iz

Gineife v 11. dalmatinsko brigado na otok Vis, italijanski bataljon »Antonio Gramsci« je bil oblikovan pri 1. dalmatinski udarni brigadi na otoku Visu (vanj so bili vključeni prostovoljci, ki so prišli s tretjo prekomorsko brigado iz Itali-

lotna Dalmacija. Tedaj je 8. korpus imel 45.524 borcev.

Z ukazom Generalštaba JA z dne 2. marca 1945 je bil 8. korpus vključen v Četrto armado, kot njegova okostnica, odslej se je boril v Liki, zahodni Bosni, Gorskem kotaru, Hrvatskem in Slovenskem primorju, v Istri vse do osvoboditve Trsta (nato tudi na Koroskem).

Na seji odbora za obeleževanje 45-letnice ustanovitve 8. korpusa NOV Jugoslavije, ki je bila 15. julija 1988 v Splitu, so sprejeli program dela za obeleževanje jubileja te tako pomembne enote NOVJ.

Program predvideva naslednje postavke:

– organizacija in izvedba dvodnevnega (6. in 7. oktobra 1988) znanstvenega posvetovanja na temo »Osmi korpus NOVJ« ob udeležbi 30 znanstvenih delavcev (predvsem zgodovinarjev) in medvojnih voditeljev 8. korpusa. Organizacija posvetovanja je zaupana Institutu za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije iz Splita,

– razstavo »Osmi korpus NOVJ« pripravlja Muzej revolucije iz Splita, ki jo bo postavil v prostorih Muzeja revolucije v Splitu (na ogled bo od 6. oktobra 1988 dalje),

– spominske plošče bodo odkrili v Livnu na mestu ustanovitve 8. korpusa in na Vrdu, kjer je padel komandant Vlado Četković,

– v dnevniku »Slobodna Dalmacija« bodo konec sep-

tembra in v začetku oktobra 1988 priobčili priložnostni feljton o 8. korpusu in divizijah, ki so bile v njegovi sestavi,

– televizijski center Split pripravlja reportažo o 8. korpusu, ki jo bodo predvajali na jugoslovanskem TV programu pred proslavo,

– radio Split pripravlja reportažo o štirih dalmatinskih divizijah in samostojnih brigadah 8. korpusa, ki jih bodo predvajali meseca oktobra 1988,

– občinski odbori ZZB NOV iz Dalmacije bodo ob sodelovanju Zavoda za prosvetno-pedagoško službo iz Splita organizirali predavanja (»uro zgodovine«) na vseh šolah v Dalmaciji, enotah vojne mornarice, itd.

Slavnostna akademija v počastitev jubileja Osmega korpusa NOV Jugoslavije bo v Hrvatskem narodnem gledališču v Splitu 7. oktobra 1988 ob 19. uri.

Prav tako načrtujejo, da bo delegacija Dalmacije položila venec na grob tovariša Tita v hiši cvetja v Beogradu (7. oktobra 1988).

Naj še dodamo, da so odbori skupnosti borcev tistih prekomorskih brigad, ki so bile v sestavi 8. korpusa, zagotovili intenzivno sodelovanje pri urejanju zastavljenega programa proslave 8. korpusa NOV Jugoslavije.

Albert Klun

Dolgo, vroče poletje

Začnimo tokrat s pogosto slišano, laično in resignirano repliko, da zunanja politika, ob zapletenih razmerah doma, postaja vse bolj drugotnega pomena. Je to res?

S pojmom zunanja politika utegnemo razumeti najmanj dvoje: po eni strani skupek dogajanj v svetovni diplomaciji, po drugi našo – jugoslovansko zunanje politično dejavnost, kot del dinamične svetovne politike. Uvodoma se omejimo na prvi sklop vprašanja, se pravi na zunanje politično dejavnost Jugoslavije, za katero ob malone vsaki priložnosti podarjamo, da je dosledno neuvrščena, da se zavzemamo za spoštovanje suverenosti, samoodločbe, za nevmešavanje v notranje zadeve, pa tudi za mnogo določil, sprejetih in zavetih mednarodnopravnih norm in priznanje splošnih civilizacijskih dosežkov.

Ce predpostavimo, da je zunanja politika v veliki meri na-

daljevanje notranje oziroma njena nadgradnja ali rezultat uresničevanja z ustavo zagotovljenih interesov posamičnih delov celotne SFRJ, je potemtakem na dlani, da notranje razmere zares določajo našo zunanje politično aktivnost. Tesno so tudi povezane z vzdrževanjem težko pridobljenega ugleda, ki pa je lahko čez noč zapravljen. Dogodki v Jugoslaviji, kjer vse pogostejše zavestno spodbujevane strasti spodbujajo razum, kjer politična stvarnost navzema iracionalne razsežnosti, kjer si vse bolj odkrito stojita nasproti desni in levi populizem in kjer ulica postaja barometer demokracije, vplivajo tudi na podobo naše zunanje politike, bodisi do sosedov, bodisi širše. To pa se lahko zrcali v prepričljivosti naših nastopov zunaj meja ali v povsem konkretnem snubljenju naših upnikov.

Analiza konkretnega razvoja 16 klasičnih socialističnih dr-

žav, kolikor jih danes poznamo v svetu, med drugim potrjuje domnevo, da te družbe niso uspeli ukiniti prisile nad posameznikom in da se od »modernih« družb razlikujejo prav po »povečani, bolj ali manj prikriti sili«, ki jo morajo uporabiti navznoter, da bi se obdržale. Od primera do primera so seveda razlike, upravičeni dvomi v legitimnost in legalnost naše obstoječe zakonodaje, zlasti pa povsem konkretno odrekanje jezikovne istovetnosti slovenskemu narodu in cinično zavračanje z ustavo zagotovljenih pravic, zunanje političnega, že tako načetega ugleda, zagotovo ne utrjuje.

Naslednji segment naše zunanje politike se nanaša na strategijo gospodarskega razvoja, v smeri iskanja izhoda iz nezavirljivega stanja gospodarskega nazadovanja. Pri snubljenju tujih partnerjev, kapitala in tehnologije zdajšnja, pogosto tudi nam prezaletena, zakonodaja ne more koristiti. Tako ali tako že capljamo za konkurenco na svetovnem trgu, pri čemer usme-

ritev v t. i. tretji in pretežno neuvrščeni svet ne pomaga. Za preusmeritev k virom znanja in tehnologije, k stabilnim gospodarskim grupacijam, poleg korenitih gospodarskih in političnih reform, najbrž potrebujemo tudi obnovitev zdaj že zastarelih konceptov in metodologije dela neuvrščenega gibanja. Sami pa bi, ob upoštevanju tujih izkušenj, potrebovali jasno, dolgoročno in operativno gospodarsko zunanjo politiko. Z izboljšanjem gospodarskega sodelovanja pa bodo tudi še tako tradicionalno dobri politični stiki s komerkoli dobili svojo konkretno potrditev. O tem, kaj nas čaka v nasprotnem primeru, je tako ali tako na voljo dovolj mračnih scenarijev, pa tudi konkretnih primerov...

★ ★ ★

»Ali bomo postali čez pet ali deset let popolnoma drugačna država, neprepoznavno drugačna družba s cvetočim gospodarstvom ... ali pa bomo nadaljevali z globalnimi razmišljanji o »nedoslednosti« soci-

alizma brez svobode in brez kruha z maslom?« se je te dni o sovjetski prihodnosti javno vprašal zgodovinar Afanasjev.

Boj za »perestrojko« se nadaljuje in tudi najbolj zadržim dogmatom na realističnem Vzhodu bi moralo biti jasno, da se sedanost enostavno ne da več meriti s parametri preteklosti. Seveda v procesu mnogoplastne prenove ne gre in ne bo šlo brez zastojev, glasnost se je na primer že zapletla v le začasno zrahljane medetnične in mednacionalne vzleze v Armeniji, Azerbajdžanu in drugod.

V prizadevanjih za demokracijo in gospodarsko reformo pa je začela po šivih pokati tudi obleka sovjetske diplomacije. Rezultati bolj prožnega pristopa se kažejo v Afganistanu, Kampučiji, v odnosih s Kitajsko, na Bližnjem vzhodu, na jugu Afrike, zlasti pa v merjenju moči oziroma v popuščenju napetosti z ZDA. Z dobršno mero poguma je sovjetski zunanji minister Ševardnadze sredi tedna izjavil, da spricho dinamizma in spremenjenih

odnosov v svetu, Sovjetska zveza opušča pojem miroljubnega sožitja kot posebno obliko razrednega boja in da poslej nanj gleda skozi stvarno prizmo atomske dobe. Otresa se skratka dogmatizma, ki je v preteklosti dal pečat skrajnemu subjektivizmu, zaradi katerega je SZ zaostala za bistvenimi spremembami v svetu. Ne le za Sovjetsko zvezo so zlasti spodbudne tudi Ševardnadzejeve besede o nujnem nadzoru najvišjih predstavniških teles nad vojaškim proračunom, nad vojaško dejavnostjo in vojaško-industrijskim kompleksom, to pa naj bi praktično pomenilo tudi spremenjeno politiko do uporabe vojaške moči zunaj sovjetskih meja.

Ce seveda pri tem ne gre zgolj za politično retoriko ali za previdno igro miniranja prejšnjih nosilcev sovjetske diplomacije, potem je to dokaz več o vplivu notranjih razmer na oblikovanje zunanje politike, oziroma o prepletenosti in vzajemni usodni odvisnosti ene in druge.

Miha Lamprecht

Še o Hitlerjevi vojni

Zločinski načrti

V času ko v SZ iščejo nove odgovore na dogajanja v Stalinskih časih, se tudi v ZR Nemčiji sprašujejo, kaj je pripeljalo do strahot, ki so jih nacisti zakrivali predvsem med pohodom na SZ leta 1941. Ne gre samo za odpravo kompleksa Oswienczyn, temveč predvsem za razkrivanje vzrokov in posledic nemško-sovjetske vojne od leta 1941 do 1945. Znanost se je s tem vprašanjem že veliko ukvarjala, politika pa še ni povedala končne besede.

Nekateri, kot na primer zvezni predsednik Richard von Weizsäcker v svojem govoru 8. maja 1985, menijo, da napad na SZ terja zdaj od Nemcev, da se otresejo podobe SZ kot zakletega sovražnika Nemcev in da zaživijo s sovjetskimi narodi v iskrenem sožitju. Drugi pa vidijo temelj vse tedanje nesreče v boljševiški oktobrski revoluciji leta 1917. Tedaj nastala in še danes marsikje vzdrževana »nevarnost z vzhoda« je našla v Hitlerju svojega najradikalnejšega nasprotnika. Gnan od strahu ni dal diktator le ukaza o »dokončni rešitvi judovskega vprašanja«, temveč tudi za preventivno vojno proti »na napad pripravljeni Rdeči armadi«. To verzijo je vojakom na vzhodni fronti vtepal v glavo sam Hitler. Pri tem je šlo za ideje, ki se niso rodile samo

v diktatorjevi glavi, temveč jih je pomagala razvijati tudi nemška vodilna elita.

Tedaj je vojna na vzhodu divjala že štiri tedne. Upali so, da bodo že v nekaj tednih zasedli Moskvo. Boji na meji so se razvijali točno po načrtu. Ukrajinska žitnica, Donecki industrijski in surovinski bazen ter kavkaška naftna polja, vse to se jim je dozevalo na doseg roke, bolj, kakor pa je Hitler upal, ko je razpletal svoje misli o prihodnosti zasedenih vzhodnih ozemelj. Njegovi govori niso dopuščali nobenega dvoma o resničnih vzrokih vojne. Ni bil zaskrbljen zaradi boljševiške nevarnosti, temveč je hotel uresničiti svoje sanje o nemškem vzhodnem imperiju.

O »neizogibnosti« osvojitve »življenjskega prostora«

vzhodu« s tem, da Nemci osvobjo Rusijo, ni Hitler dopuščal nobenega dvoma že v knjigi »Mein Kampf«. Okoristil se je s starimi ofenzivnimi cilji nemškega cesarstva in jih pomešal s protiboljševizmom in antisemitizmom oziroma rasno ideologijo. Ko se je po porazu Francije junija 1940 izkazalo, da je priložnost dozorela, so generali začeli izdelovati ustrezne vojaške načrte.

Trojna vojna

Cilj je bil vsem sodelujočim jasen že od samega začetka, tudi brez dolgih diktatorjevih pojasnjevanj. Otto Bräutigam, diplomat stare šole, strokovnjak za Rusijo, voditelj oddelka v ministrstvu za vzhod, po koncu vojne pa šef vzhodnega oddelka v bonnskem zunanjem ministrstvu, je leta 1942 v nekem memorandumu pojasnil, za kaj gre: »Na vzhodu bo Nemčija vodila trojno vojno: vojno za uničenje boljševizma, vojno za uničenje velikoruskega cesarstva in končno vojno za kolonializiranje in naselitev Nemcev ter za gospodarsko izkoriščanje SZ.«

Kazalo je, da je vojaška plat preprosta. Rdeče armade niso imele za resnega nasprotnika. Poleg tega so bili prepričani, da ima na zasedenem ozemlju vsak pravico izkoriščati državo za potrebe Wehrmachta in vojnega gospodarstva, ne oziraje se na prebivalstvo ali celo človekove pravice.

Hitlerjeva naloga pri tem je bila le vzpodbujanje. V ospredje je postavil gospodarske cilje in zaposlil z njihovim uresničevanjem oddelek »Vzhodno gospodarstvo«, v katerem so skupaj delali oficirji in predstavniki industrije. Če so hoteli te cilje izpolniti, potem Nemci niso smeli nastopati kot »osvoboditelji«. Z brezobzirnim nasiljem naj bi sejali strah in s tem s sorazmerno majhnimi silami držali v šahu velikansko ozemlje. V tej zvezi je Hitler ukazal vojakom, da rdečearmejeve ne smejo imeti za »kamerade«, temveč, da se morajo vojskovati brez usmiljenja, najboljše »tako, da ustrelijo vsakega, ki le malo poškili« (Hitler na seji 16. julija 1941). »Svetu bomo vedno znova ponavljali, da smo bili prisiljeni zasesti ozemlje, ga urediti in zavarovati ... Vsi neizogibni ukrepi: ustrelitve, izseljevanje in podobno bodo za nas opravičljivi, nikoli se jim ne bomo odrekli,« je rečeno v zapisniku.

Nobene besede ni torej o tem, da se bo Wehrmacht po zlomu domnevne nevarnosti na vzhodu vrnila v domače vojašnice. Alfred Rosenberg, Hitlerjev vodilni ideolog in na novo imenovani »Minister za zasedeno vzhodno ozemlje« je prispeval še svoje: »Nismo začeli te »križarske« vojne proti boljševizmu zato, da bi uboge Ruse za ves čas rešili tega bolj-

ševizma, temveč zato, da bi uresničevali nemško svetovno politiko in zavarovali nemški raj ... Vojna s ciljem ustanoviti nedeljeno Rusijo ni naša stvar. Zamenjati Stalina s kakšnim novim carjem, ali pa na tem ozemlju postaviti nekega nacionalističnega voditelja, to bi vso energijo nekega dne res mobiliziralo proti nam.«

Za sito Nemčijo

Najpomembnejšo razlago za osvajalno in uničevalno vojno je podal Herbert Backe, državni tajnik v prehranbenem ministrstvu. Spomladi 1941 je razvil obsežen program, po katerem bi odpeljali iz Rusije toliko življenjskih potrebščin, kolikor bi jih le mogli, s tem pa bi odpravili stisko v rajhu. Na vedno hujše omejitve v hrani so Nemci zelo zaskrbljeno reagirali. Hitler je dobil potrditev za tisto, kar je že nekaj let nenehno ponavljal: nujno potrebuje Rusijo, da Nemčija ne bi nikoli več, kot med 1. svetovno vojno, umirala za lakoto zaradi gospodarske blokade.

Herbert Backe je dobavljal stvarne razloge za Hitlerjeve uničevalne programe: Če naj iz Rusije čimprej odpeljejo prehrabene presežke, potem je treba tamkajšnjo domačo porabo zmanjšati na minimum ter »odvečna usta« ločiti od preskrbe. To je bil prvi korak na poti k načrtovanju »novi gospodarski ureditvi«, ki je bila naperjena proti delavcem v velikih mestih, za katere v prihodnjem nemškem vzhodnem imperiju ne bi bilo nobenega prostora več!

Ali so kaj pomislili na posledice, ki bi jih to imelo za sovjetsko prebivalstvo? Pogovor za to pristojnih državnih sekretarjev in generalov 2. maja 1941. ne dopušča nobenega dvoma o tem, da so hladnokrvno računali z množičnim umiranjem prebivalstva zaradi lakote. »Vojno je mogoče nadaljevati samo tedaj, če se bo vsa Wehrmacht v tretjem letu vojne prehranjevala iz Rusije. Pri tem bodo zanesljivo milijoni ljudi umrli za lakoto, če bomo iz dežele odpeljali vse, kar je nam potrebno.«

Ustrezna temu je tudi Hitlerjeva direktna, da naj vojska ne zasede milijonskih mest Leningrada in Moskve, temveč naj ju »zradira« in sestrada, da ne bo treba skrbeti za prehrano prebivalstva. Vojaška poveljstva, ki so bila pristojna za izpolnitev te naloge, niso dvomila o tem, da bodo končno dobila ukaz, naj postrelijo strdajoče ljudi, vendar se jim je zdelo bolj primerno, da ostane kakšna zatvornica odprta, saj so rabili ljudi, da so jih neoborožene pošiljali pred seboj na okope.

Tudi drugi načrti

Hitlerjevo in Göringovo pričakovanje, da bo v nastopajoči

zimi zajela Rusijo »največja lakota v svetovni zgodovini«, ni torej izhajalo iz nezadostne preskrbe, ki je rezultat oteženih vojnih pogojev, temveč iz ciničnega stališča nacističnega vodstva, da bodo prepustili sovjetsko ljudstvo umiranju. Tudi med nižjimi poveljstvi je leta 1941. prevladovalo stališče, da je »na vzhodu veliko preveč ljudi« in da velja skrb samo tistemu delu prebivalstva, ki je zaposleno v dejavnosti v prid Nemcem. Takole pravi pojasnilo v nekem naporilu za delovno upravo: »delavci bomo morali še dolgo delati pokoro zato, ker so toliko časa potrpežljivo prenašali boljševiški sistem.«

Množično umiranje sovjetskega prebivalstva ni bilo vkalkulirano le v dejavnost zasedbenih oblasti. To je bila tudi izhodiščna točka »Splošnega načrta Vzhod«. Šlo je za podoben 30-letni program o naseljevanju prihodnjih vzhodnih kolonij, o »germanizaciji« prostora med Odro in Uralom. Himmlerjev urad za načrtovanje je dovoljeval sovjetskemu

prebivalstvu le še status suženjskih delavcev v prid »germanskih vojaških podjetij«. Njihovo število naj bi se skrčilo na 31 milijonov ljudi. 14 milijonov takšnih, ki so »dobre rase« in ki naj bi bili predvsem delovna sila, bi živelo v rezervatih in bilo počasi uničeno. Gigantsko uničevanje narodov, v katerega je bil vključen tudi pomor judovskega dela prebivalstva.

Hitler Goebbelsu 23. junija 1941: »Ko bomo zmagali, le kdo nas bo spraševal po naših metodah. Že tako imamo toliko vsega na grbi, da moramo zmagati, sicer bomo vsi, naš narod in mi na vrhu z vsem kar nam je draga, zbrisani.«

Konec leta 1942 je Stauffenberg govoril: »Nemčija seje na vzhodu sovraštvo, ki se bo masčevalo šele na naših potomcih.«

Oba sta se motila: nemško ljudstvo ni zradirano, Nemci, ki zdaj obiskujejo SZ, pa tudi ne naletijo tam na »sovražstvo«, temveč na ponujeno roko sprave. Na to kretanje je treba odgovoriti!

n-

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Beograd: Na povabilo zveznega sekretarja za zunanje zadeve Budimirja Lončarja bo k nam prispel na delovni obisk zahodnonemški zunanji minister Hans Dietrich Genscher. Gre za ustaljeno vsakoletno srečanje voditeljev diplomacij obeh držav, ministra pa naj bi se dotaknila dvostranskega sodelovanja med državama, mednarodnih vprašanj, zlasti pa Konferenca o krepitvi varnosti in sodelovanja v Evropi s poudarkom na dejavnosti nevtralnih in neuvrščenih držav.

Washington/Moskva: Ameriški obrambni minister Carlucci nadaljuje obisk v Sovjetski zvezi. Po njegovem mnenju naj bi bivanje na sovjetskih tleh omogočilo boljši vpogled v sovjetsko vojaško opremljenost, obiskal pa naj bi tudi nekatera letalska in pomorska oporišča.

Guatemala city: Ameriški državni sekretar George Shultz med turnejo po Srednji Ameriki ni uspel pridobiti štirih latinsko-ameriških držav, da bi obsodile nikaragovsko vladu. S snubljenjem Salvadora, Hondurasa, Kostarike in Gvatemale je namreč želel ustvariti protinikaragovsko zvezo, objavili pa so le blag skupni komunike, v katerem nikaragovske sandinistične vlade niti ne omenjajo.

Aman: Palestinska osvobodilna organizacija bo v prihodnjih dneh v Aman poslala posebno delegacijo, ki bo preučila sklep jordanskega suverena kralja Huseina o prenehanju jordanskih pravnih in administrativnih funkcij na zahodnem bregu reke Jordan in prepustitvi skrbi nad tem zasedenim ozemljem PLO. Predstavnik organizacije je pozdravil sklep, za katerega je dejal, da ga je Husein sprejel skladno z resolucijami arabskih vrhunskih sestankov, zlasti tistega v Alžiriji.

New York: Generalni sekretar Združenih narodov Perez de Quellar je izrazil upanje, da bodo sporazum o ustavitvi zalivske vojne podpisali že ta teden. Po mnenju nekaterih opazovalcev naj bi začel veljati že 4. avgusta.

Z načrtno lakoto med sovjetskim prebivalstvom so nacisti pripravljali še en holokavst, množični pomor narodov. Vse na zasedenem ozemlju naj bi bilo podrejeno nemškim potrebam. Okrutne metode zastraševanja naj bi omogočile maloštevilnemu zasedbenemu osebju strahovati sovjetsko ljudstvo.

Za nami je še en festival jugoslovanskega filma

Varuhi megle

Petintridesetič se je ponovil vroči julijski teden v razsvetljeni istrski Areni.

K približno sedemsto igranim filmom, kolikor se jih je nabralo v teh dosedanjih desetletjih v zakladnici hrvaške, bosansko-hercegovske, vojvodinske, makedonske, srbske, črnogorske, slovenske in kosovske, se pravi jugoslovanske kinematografske umetnosti, so producenti in avtorji letos dodali sedemintrideset novih del. Statistiki vedo povedati, da jih še nikoli ni bilo toliko v enem samem letnem »paketu«.

Organizatorji festivala so bili nad številom prijavljenih filmskih naslovov presenečeni in

navdušeni, saj je dejansko kar težko verjeti, da se v kriznem času, kakršnega doživljamo, najde denar in pogum za realizacijo tolikšnega števila projektov.

Presenečeni in navdušeni so bili – nad razmeroma visoko kakovostno ravni novih jugoslovanskih filmov – tudi člani uradne festivalske žirije. V konkurenco naj bi, glede na festivalske normative, izbrali petnajst filmov, a so se odločili za zvečanje tega števila, tako da je bilo v »uradnem« festivalnem programu, napovedanih enaindvajset del, kar je vnaprej vzbudilo veliko pričakovanja.

Znabiti, da so prav te optimi-

stične številke in napovedi, iz katerih naj bi se bil porajal sklep, da smo na pragu novega velikega ustvarjalnega vzpona jugoslovanskega filma, prispevale k občutku mlačnega tuša, ki smo ga doživljali med samim ogledovanjem teh filmskih zvrtkov. Zdaj, ko je festivalski maraton za nami, ostajajo prejkone neprizadeto hladni. Spored sicer ni prinašal velikih razočaranj in tudi ni navrgel izdelkov, ki bi s svojo cenejo ničevostjo vzbujali gledalčevo jezo; spominjamo se let, ko je bilo v Pulju umetniških in siceršnjih spodrseljavev precej več kot letos, a nekaj podobnega je pač mogoče zatrditi tudi o ustvarjalnih vrhuncih, o filmih, ki naj bi prežarjali, pretresali, navduševali: takih del – v prijevavi z nekaterimi prejšnjimi sezonami, ko so prihajala na dan – letos prav tako nismo doživeli.

Doživeli pa smo zato razme-

roma solidno filmsko povprečje in v njem vsaj ducat naslovov, ki si jih je bilo (in si jih bo, ko pridejo na redni kinematografski spored) vredno ogledati, pa čeprav, resnici na ljubo, ne sodijo v kategorijo del, ki bi jih mogla filmska zgodovina vpisati v svoj »register« z zlatimi črkami.

Glembajevi, denimo, so domišljena in, kar zadeva igralske stvaritve, skoroda perfektna ekranizacija dramskega duha Miroslava Krleža (predvsem po zaslugi Mustafe Nadarevića v vlogi Leona Glembaja, pa vendar ne sodijo na najvišje stopničke v filmskem opusu Tončija Vrdoljaka.

Hudodelci, ki jih je Franci Slak posnel po romanu Marjana Rožanca na temo represije v zgodnjem, totalitarno uravnanem obdobju naše povojne revolucijske zgodovine, so nemara njegov do zdaj najboljši film, ne pa tudi najbolj prodo-

ren pogled v temačne globeli tedanjega časa, kar zadeva njihovo obravnavo na filmskem traku.

Zivljenje s stricem – Krsta Papića – razkriva nove, doslej manjkrate preigrane strune psihološko pronicljivega in obnem socialno kritičnega razkrivanja zla v človeških odnosih pod zastori ideoloških previranj v dramatičnem povojnem času v oblikovalnih postopkih tega avtorja, vendar ta nedvomno vrhunski film s svojim vtisom ne presega njegovih Lisic ali Predstave Hamleta v Mrduši spodnji.

S svojo **Kavko** Miloš Radičević zagotovo ni zasenčil častitljivega zvena svojega imena, kar je zasluga njegove izjemne serije filmov o mladih ljudeh in o njihovih prizadevanjih, da bi si izbojevali prostor pod soncem neprijaznih razmer, ostaja pa ta film samo ena izmed variacij na temo – in ne kaj več.

Razmeroma maloštevilna, pa zato tolikanj bolj dragocena so odzivanja naših avtorjev na aktualna in boleča vprašanja življenjske, se pravi družbene in politične sedanjosti pod tem našim nebom.

Najbolj sta se v tej smeri izkazala srbski debitant Žarko Dragojević s filmom **Hiša ob**

progi, dramo pripadnikov s Kosova izseljene srbske družine, in njegov starejši kolega, že uveljavljeni Srdjan Karanović s filmom **Za zdaj brez dobrega naslova**, prav tako ubranim na »kosovsko temo«, saj se ubada z vzroki in posledicami obojestransko prepovedane ljubezni med mladim kosovskim Srbom in mlado Albanko.

★ ★ ★

Slovenska kinematografija je na festivalu sodelovala kar z devetimi deli, od tega s tremi »otroškimi« (Cisto pravi gusar, Maja in vesoljček, Poletje v školjki II), z literaturo na filmu (Ljubezen nam je vsem v pogubo – po Tavčarju, Moj ata, socialistični kulak – po Partljiču, Živela svoboda – po Mikelnu, Hudodelci – po Rožancu), s pofilmanimi zgodbami o eksistencialni problematiki ostarelih (v omnibusu Post scriptum) ter z enim samim filmom na temo »odprtih vprašanj« teh zdajšnjih dni v družbenem prostoru in času (Odpadnik, delo režiserja Boža Sprajca).

Ta in takšna slovenska kinematografija je tokrat zapustila – v sicer tako in tako neizrazitem sporedu – dokaj medel vtis. Zal.

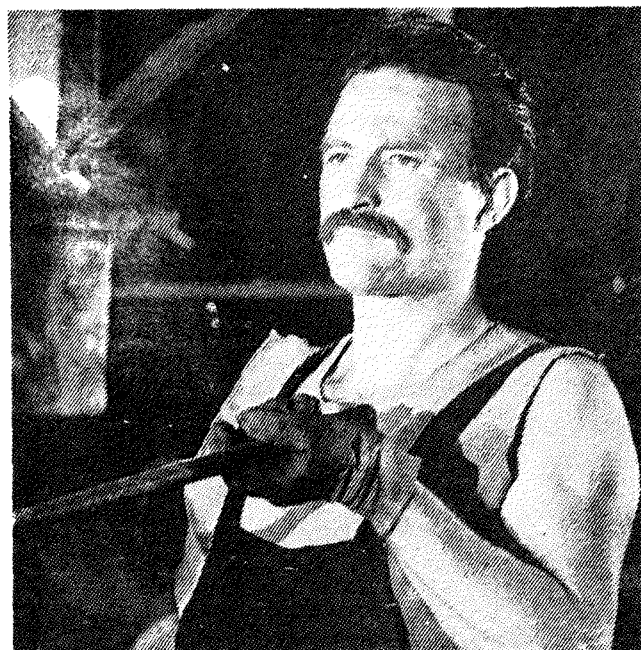
Viktor Konjar

Ranflav film **Živela svoboda** – po literarni predlogi Miloša Mikelna – odslikava ljudi in razmerja v dolenski vasi na prehodu iz zadnjih dni vojne v prve dni svobode, z željo po kolikor mogoče avtentičnem prikazovanju stvari, kakor so pač bile.

V svojih **Bratih po materi** si je dal Zdravko Sotra opravo z grozljivimi reminiscencami bratomorilskega spopada med Srbi in Hrvati med vojno, pred njo in tudi še po njej, kajti posledice ostajajo v prenekateri človeški ali družinski usodi navzoče tudi še v današnji čas.

Žilnikov junak v filmu **Tako se je kalilo jeklo** je delavec v livarni, zdrav, postaven mož, ki pa mu gre, v časih, kakršni so, vse narobe: na delovnem mestu in doma. Vse je razpuščeno, nič ni trdno, vse se zalomi in prehaja v razkroj. Dokler ga naključje ne popelje v zdomstvo.

Stamenkovićevo Taborišče Niš (scenarij za ta film je napisala Maja Volk) je poskus igrane ponazoritve dejanskih dogodkov v okupiranem Nišu, kjer so Nemci skupaj zaprli skupino ujetih partizanov in večje število talcev ter jim zagrozili z ustrelitvijo, oni pa so organizirali pobeg in ga, kljub žrtvam, uspešno izpeljali.

Karanovičev film **Za zdaj brez dobrega naslova** je poskus poštenega soočenja z nacionalističnimi in politikantskimi predsodki, ki imajo usoden vpliv na življenje ljudi v »razbeženem kosovskem kotlu«.

Papićevo **Zivljenje s stricem** je dramatična izpoved spominov na mladost, ki ji v težkih, z nedemokratičnim duhom prvih povojnih let ni bilo dano izživeti svojih življenjskih snov. Svojo zgodbo nam pripoveduje ostareli pisatelj, spodbujen k razmišljanju o preteklosti ob smrti svojega strica, nekdanjega visokega funkcionarja, krivega težav, ki mu jih je bilo doživeti v mladih letih.

V **Hudodelcih** pripovedujeta Rožanc in Slak o mladem tržaškem komunistu, ki se je v zamotanem spletu političnih razmerij med jugoslovansko, italijansko in sovjetsko partijo znašel v jugoslovanskem zaporu, obtožen izdaje partije in deležen muk represije, ki pa se jih je rešil z begom.

Dragojevičeva **Hiša ob progi** je skrajno realistično zastavljena drama, v kateri sledimo posamičnim in skupnim človeškim tegobam članov srbske družine, ki se je morala izseliti s Kosova, potem ko je mladoletna hči, vpričo matere, doživela grobo posilstvo, kar je za vselej zaznamovalo njihove človeške usode.

Sprajčev **Odpadnik** je zaris drame nadarjenega in uspešnega tehnologa, čigar usoda se zalomi, ko pride v konflikt s klanom korumpiranih vodilnih delavcev v svoji tovarni in širše in si naposled iz nakopičenih stisk ne zmore pomagati drugače kot s pobjem njih, pa tudi samega sebe.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Potepanje

Zdravo, mladina! Se potepate, kaj? No, no, že prav; nič hudega nisem mislila s tem. Saj ste na zasluženih počitnicah. Kar nekaj kartic smo prejeli prejšnji teden – dokaz, da je »turistično potepanje« v tem času na višku. Videti je, da vas je povsod dovolj in da ste za nekaj časa zamenjali zrak: tisti, ki so doma ob morju, so si zaželeli svež planinski zrak, tisti s planin so pač uresničili svoje hrepenenje po morju in prazenju na obali. Nekateri pa so ostali kar v zmernem podnebnem pasu in se imajo prav tako lepo, saj s svojimi prijatelji vsak dan kaj »ušpičijo«.

Včasih se potepamo iz dolgočasje, včasih zato, da bi komu kljubovali, pa spet za zabavo s prijatelji itd. Torej, potepanj je več vrst. Poleg tega so to lahko potepanja po domačem kraju, po trgovinah, po gozdu ali potepanje zunaj domačega plotu, potepanja po svetu. Naša dopisnica Helena Umek iz Ljubljane se na primer potepa po Londonu, kjer ima teto in strica, najpomembnejše pa je, da je tam tudi njen bratec Robert z motorjem, in kakor piše, večkrat kam »šibneta«. Helena, upam, da ti bo prihodnje leto pri angleščini teklo kot po maslu. Barbara Kovše iz Stranice nam je lepo napisala in narisala, kako otroci v njihovi vasi pomagajo starejšim in revnim. Tudi med počitnicami ne pozabijo nanje. Miha, Borut in Janez so se podpisali na kartico, ki je na naše uredništvo prispela z lepimi pozdravi iz Dubrovnika. Potem imamo tu še gorske pozdrave od Nataše in njene »bande«, Tamarine pozdrave z Bleda, ki veljajo vsem našim bralcem, pa še ena kartica je

prišla z nečitljivim podpisom – z Lisce. Vsem se najlepše zahvaljujemo in tudi mi mahamo v pozdrav. Živa in ostali v uredništvu

P.s.: Za zabavo si preberite, kako se je potepal Robert Bajec s Črnega vrha.

Bilo je lepo

Nekega jutra sem pozno vstal. Nikogar več ni bilo doma. Vsi so odšli pobirat krompir. Pozajtrkoval sem in šel gledat, če je motor v skednju, da bi jim šel pomagat.

Ko pa sem zagledal motor, se mi je porodila želja po potepanju.

Z vso silo sem motor vžgal in pogledal, ali je dovolj bencina za moj potep. Ugotovil sem, da ga je samo pol litra. Naglo sem stekel po gorivo in napolnil rezervoar.

Vozil sem naglo in prevozil že pol poti proti Kalarjevi hiši. Potem sem v hipu obrnil in zdrvel domov, ker sem pozabil zakleniti hišo.

Ko opraviš tudi to delo, se vrnem potepat.

Tako sem do opoldneva prevozil skoraj pol potepinskega kroga. Ves premražen od nagle vožnje sem prispel pred Pajersko hišo. Na srečo so bili tam vikendaši in so mi postregli s kosilom, zakaj bil sem hudo lačen. Napovedal sem si, da naj bo moj povratek okrog dveh popoldan...

Doma pa so mislili, da je nekdo ukradel motor in mene.

Ko sem ob osmih zvečer pribrenčal domov, sem se hitro najedel, motor sem dal v garažo, sam pa sem šel gledat TV nadaljevanko.

Vse bi se lepo izteklo, če ne bi bila mama zaprta v hiši. Ko sem se vrnil zapret hišo, je namreč mama prišla pripravljat malico za tata in brata. Ker pa sem jo zaklenil, ni mogla iz hiše. Sledili sta zaslužena tepeška in pot v posteljo brez večerje. Po deseti uri zvečer sem lahko šele smuknil v kuhinjo in se najedel, saj me lakota neprestano preganja.

Tako se je žalostno končal moj potepinski dan.

Od takrat naprej moram vedno vprašati očeta za dovoljenje za vožnjo z motorjem.

ROBERT BAJEC, 6. razred

OŠ Janka Premrla-Vojka

Črni vrh

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Ponujamo vam eno izmed turističnih zanimivosti

Jenkova kasarna

Najprej se Pogorelčevi Simoni iz Preddvora prav lepo zahvaljujem za res natančen popis tistega, kar na Jezerskem lahko pritegne tako domačega kot tujega turista. Takoj se vidi, da je vsak stavek napisan z ljubeznijo in velikim zanimanjem, sicer je pa Simona sama priznala, da je Jenkova kasarna zanjo najlepši muzej. Pa koliko starih stvari pozna! Simona, bila bi zelo dober turistični vodič! Nekatera imena predmetov, ki nam v ušesu nekako tuje zvenijo, smo še posebej podkrepili. Preberite. Naj vas ne moti, če je muzeju ime »kasarna«. In ker smo še v turistični sezoni, se bo morda kdo od bralcev, ki premišljuje, kako bi si polepšal te poletne dni, odpravil tja na ekskurzijo. In če bo še družba dobra pa kaka domača kmečka hrana, potem si je težko želeli še kaj boljšega...

Živa

Z našega nagradnega natečaja Bogo Flander – Klusov Joža

Ko bom babica, bom svojim vnukom pripovedovala

(jezikovno in vsebinsko najboljši sestavek)

»Oh, življenje,« vzdihnem in gledam skozi okno v pust jesenski dan. »Tudi jaz sem jesen, a se bojim zime, ker zima pomeni smrt,« dalje razpredam svoje misli. Dežuje. Kot bi nebo jokalo nad mojo usodo. Nagubana in otožna starka pri osemdesetih bi tako rekla: Oh, zakaj, zakaj nisem več mlada? Zdaj, ko sem že blizu večnega počitka, bi lahko tako dobro zapolnila svoje življenje... A bila sem mlada in neumna.

»Saj so tudi drugi!« ujedljivo zakričim dežju, ki napaja zemljo. Kot bi bil on česa kriv! Neopazno pa se je do mene prismukala Sara, ki me je že nekaj časa začudeno opazovala izpod podboja vrat. Njena babica se pogovarja sama s sabo in kriči v dež... Odtrgam se od okna in se utrujeno sesedem v naslonjač, ki mehko upade pod mano. »Oh, Sara...« vzdihnem in si mencam otrple roke. Pogrejem si jih ob kamini in končno vstanem ter se napotim proti njej.

»Babi, zakaj si se pogovarjala sama s sabo? Si žalostna?« me nemo sprašujejo njene lepe zelene oči. Pogladijo jo po žametnih črnih skodranih laseh, ki mehko padajo po njenih ramenih.

»Težko je, če si star... in če opazuješ druge, ki so mladi, pa ne znajo porabiti svojega časa. Živiš samo enkrat, veš. In če tega ne izkoristiš, potem ni več druge možnosti.«

»Babi, kaj misliš o meni?« se končno tiho, skoraj neslišno oglasi Sara. »Kaj misliš zdaj, ko se je to zgodilo?«

»Ne vem, Sara. Morala se boš odločiti. Ne sprašuj mame. Trmasta je, kot sem bila jaz v njenih letih.«

»Zakaj mi nikoli nič ne poveš o svoji mladosti?«

»Ah,« vzdihnem in hočem oditi, toda ona pograbi mojo roko in jo stisne. »Vedno si si tako želela samoto in svobodo, mi je rekla mami. Daj, povej še meni kaj! Mar jaz nimam pravice zvedeti?« besno iztisne skozi zobe. Oči se ji nevarno bleščijo. Tega pogleda se bojim, pomislim.

»Kaj... kaj hočeš zvedeti?« jo plašno vprašam.

»Kakšni ste bili, koga si ljubila...« prosiče vzklikne in me pogleda v oči.

»Moja mladost... hm... ne vem, kaj naj rečem,« s težavo spravim iz sebe. »Bil je to čas svobode, mislim svobode ljubezni. Nihče ti ni rekel, kolikokrat se lahko zaljubiš. Nešteto krat. Vse povsod pa si videl pohlep po bogastvu, denarju in moči. Noro tekmovanje v bogastvu, velika gospodarska kriza Jugoslavije, oboroževalne tekme, ljubezen... Da, predvsem ljubezen... Toda ljudje niso znali resnično ljubiti soljudi. Ni bilo dobrote do sočloveka. Samo tista ljubezen med moškim in žensko... Čas škandalov, katastrof, vojn na Srednjem Vzhodu... Apartheid v Južni Afriki, razcvet industrije in računalništva, motorizacije...«

Sama sem se velikokrat zaljubila. V šoli sem bila odlična. No, vsaj večinoma. Besna sem bila, ker me starši niso pustili v kino ali kam drugam. In grozno divja sem bila. Prava upornica. O mojem, lepem izražanju v družbi raje ne govorim. Sošolkam sem takrat, kadar sem bila jezna, vedno rekla: Drži gobec! Grd izraz, vem. Ampak takšna sem bila. Moj jezik ni nikomur prizanašal. Velika klepetulja sem bila. Po drugi strani pa sem se zatekala v samoto, brala ogromno knjig, revij, poslušala sem pop glasbo in gledala filme na televiziji... Bila sem trmasta in vendar sem bila velik sanjač. Po naravi posebnost. Ko sem bila sama, pa sem se počutila žalostno in razočarano...«

Utihihnila sem. Sara me je neodločno opazovala. V njenih očeh se je zrcalilo začudenje. Ne vem, zakaj. Prijela me je za roko in šepnila: »Kaj pa tvoji načrti? So se izpolnili?«

»O, da, vsi... Imam ljubko družinico, čudovito hišo in vašo ljubezen.«

Z roko si popravim lase in se otožno zastrim v dež. »Toda, ne vem, kako dolgo bo ta sreča trajala, Sara. Nikomur še nisem rekla tega, a tebi bom: bala sem se življenja in vendar ga ljubim. Bojim se smrti in vendar bom umrla.«

Solze mi tečejo po licu. Naj tečejo. Naj tečejo kot moje življenje... Naj polzijo kot sreča, ki sem jo zaužila...

Da, to je moje življenje...

Helena Marko, 7. b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Kdo na Jezerskem še ne ve, kje je Jenkova kasarna? Saj spada med znamenitosti Jezerskega! Res, da je že stara ali pa je vsaj videti takšna. Po vojni je bila obnovljena. Danes je preurejena v etnološki muzej, v katerem lahko najdemo od kravih zvoncev do skrinje, zibelke, sklednika...

Kasarna stoji ob gospodarskem poslopiju Jenkove domačije, na bregu, do koder je včasih segalo jezero. Nekoč je služila za zatočišče vojski in državnim uradnikom, pa tudi »furmanom«, ki so prevažali svoje blago s Kranjske na Koroško in obratno. Že vse od Napoleonovih časov stoji tu. O tem nam zgovorno kažejo letnice in napisi na stenah sobe, ki je bila namenjena prenočevanju.

Med vojno je bila kasarna požgana. Ljudje ne vedo natančno, ali po nesreči ali pa je nekdo namerno podtaknil ogenj. Ostalo je nekaj zidov, med njimi tudi ta z napisi.

Obnovljena kasarna ima eno nadstropje, v katerem je več sob. Spodaj je veža s črno kuhinjo. Po stopnicah pa se povzpemo do prvega nadstropja s tremi sobami; poleg že omenjene za prenočevanje sta tu še planinska soba in kmečka izba. V planinski sobi hranijo vse predmete, ki spadajo k planinstvu: stare planinske čevlje, cepine, vrvi in seveda tudi krplice. Te so bile gotovo nepogrešljive v zimskem času, ko so bile poti zametene in se je globoko vdiral v sneg. Brez njih tako rekoč nisi prišel nikamor. Valvaci jih je imel za znamenito iznajdbo. Ob koncu 17. stoletja jih je opisal v Slavi Vojvodine Kranjske.

»Kadar zapade v zimskem času v visokem planinskem svetu debel sneg in pota tako zamete, da ne moreš nikamor, ker se vse udara, pa človeka globoko ugreza, tedaj vzamejo ljudje majhne procke, pletene iz tankega šibja, nekatere pač iz motovoza, ter si jih privežejo na noge. Tako hodijo varno po snegu in se jim ni treba bati, da bi popustil. Bodi sneg še tako mehak in mlad, te široke procke te drže, da se ne ugrezneš.«

Krplice ali nekdanje imenovane procke so ljudje izdelovali sami. Z njimi so kmetje delali gazi okoli domačije in sosedov. Še po drugi svetovni vojni so z njimi hodili iz hribovskih naselij v dolino. Krplice so v zadnjih letih izgubile iz vsakdanje domače rabe. Še vedno pa jih uporabljajo lovci in gozdarji, ki morajo v visokem snegu po opravkih v gozd.

A vrnimo se k Jenkovi kasarni. Najbolj zanimiva je prav gotovo kmečka soba, saj je v njej shranjenih največ predmetov, ki so jih na kmetih uporabljali včasih. Najdemo pa tudi takšne, ki jih uporabljajo še danes ali pa služijo le kot okras.

Kaj je to čelešnik? To je bila železna priprava na lesenem podstavku, kamor so pritrdjevali goreče trske. Čelešnik je imel svoje stalno mesto v hiši. Dokler ni bilo drugih svetil, je bil nepogrešljiv, zlasti ob dolgih zimskih večerih, ko so se zbiral predice in terice.

Za trenje lanu so uporabljali trlice. To je podolgovata lesena priprava, podobna velikemu nožu s premičnim lesenim rezilom. Terica – tako se je imenovala ženska, ki je trla – je trlico naslonila na lesen podstavek in vložila vanjo lanena stebila. Med teritvijo je enakomerno udarjala z rezilom, da so se stebila pod udarci lomila in odpadala, v roki pa so ji ostajala vlakna – predivo.

Da pa so ženske lahko predle, so morale imeti kolo-vrat. Tudi tega hranijo v kasarni. V minulem stoletju je imela vsaka kmetinja vsaj enega, če ne več kolovratov. Bil je nepogrešljiv del bale, ki jo je nevesta pripeljala na ženinov dom. Ženske so predle tako, da so s spretnimi prsti sukale predivo s kodelje v nit. Nit se je vrtel in navijala na motovilo kolovrata. Motovilo pa je enako-

merno obračalo kolo, ki ga je predica poganjala z nožnim pedalom. Danes so kolovrate nadomestili stroji. Le malokatera ženska še zna presti na star način. Kolovrat pa samevajo na podstrešjih in na njih se nabira prah. Ponekod ga imajo za okras v stanovanju.

Na Slovenskem so obleke, perilo, žito in moko hranili v skrinjah. Te so bile večinoma lesene in so se zapirale s pokrovom. Seveda lepo okrašene in ponekod pobarvane. Takšna je tudi skrinja, ki jo hranijo v Jenkovi kasarni. Vsekakor so skrinjo imeli v vsaki kmečki hiši, tudi ona pa je spadala k nevestini bali.

Poleg skrinje stoji v kasarni še zibelka. Tudi to je nevesta prinesla k hiši skupaj z doto.

Na Gorenjskem, posebno v premožnejših hišah, so zibalci otroke v lepo okrašeni zibelkah. Bile so različnih velikosti in tudi različno poslikane. Danes jih najdemo le še v muzejih. Tu in tam ležijo tudi na starih podstrešjih kmečkih domačij. Ob strani imajo luknjice za vrvice, s katero so privezovali zibelko, da otrok med zibanjem ni padel iz nje. Tudi dno zibelke ima luknjice; se ve, zakaj.

Prišli smo že skoraj do konca, a ne še povsem. Poleg opisanih predmetov najdemo v kasarni tudi takšne, ki jih uporabljamo še danes: grablje, golido, komat, jarem, plug (ki mu na Jezerskem pravimo špičmah), velike stenske ure z lesenim ohišjem, kravje zvonce in še marsikaj.

Takšnih muzejev je na Gorenjskem in drugod po Sloveniji veliko, vendar je zame najlepši naš – jezerski muzej – Jenkova kasarna.

SIMONA POGORELEC, 8. a
OŠ Matija Valjavec
Preddvor

Tovarna
zdravil
n. sol. o.

NOVO MESTO – JUGOSLAVIJA

Beg

Na zvezo sva šla tudi s kurirjem Ivanom. To pot sem bil spremljevalec.

Previdno sva šla mimo Pungarta in opazovala okoli. Pogovarjala sva se o vojni, kaj bova počela, ko se bo končala. Ivana so zelo zanimala motorne in električne lokomotive. Navduševal se je za poklic strojevodje. Pred vojno se je izučil za ključavničarja.

»S kakšnim tečajem ali dodatno šolo bi se lahko usposobil za ta poklic,« je modroval Ivan.

Kakšna bo ureditev nove države, kdo jo bo vodil, kakšne uspehe bomo dosegli v novi svobodni demokratični državi in še o marsičem sva se menila. Občudovala sva planinsko cvetje, ki je prav takrat zelo lepo cvetelo.

»Glej, še narava nas ljubi in vabi v svojo lepoto, da bomo lažje premagovali težave in se še bolj zagrizeno borili proti sovražniku,« je dejal Ivan.

Tako sva prišla pod Črni vrh. Tu je Ivan obstal in mi rekel:

»Počakaj me, grem v bližnje grmovje na potrebo.«

Pripomnil je še, da mora pohiteti, da mu ne bo ušlo v hlače. Sedel sem in čakal.

Nenadoma je prišel Ivan s še ne zaprtimi hlačami in vzklil: »Poglej!«

V smeri v katero je pokazal, sem ugledal kolono, ki se je pomikala po hribu navzdol.

Prvi in drugi sta držala puško v rokah, tretji je nosil mitraljez, ostali pa zopet puške in brzostrelke. Ivan jih je opazoval z daljnogledom in skušal dognati, kdo so. Nenadoma je zakričal: »Švabi!« in že sva stekla prek čistine proti grmovju.

Zaslišali so se prvi streli iz pušk, nato je zaropotal še mitraljez. Krogle so švigale okoli naju, zemlja se je vsipala, odstreljene veje z grmovja so padale po nama. Bil je pravi pekel. Ko so videli, da naju niso zadeli, so se pogнали za nama in naju skušali ujeti. Razdalja med nami pa je bila prevelika in tako nama je uspelo, da sva jim zbežala.

Ko sva bila že precej daleč od mesta, kjer so naju napadli, sva naletela na bunker, v katerem je bila partizanska krojaška delavnica.

Krojači so bili zelo prestrašeni, ko so čuli to silno streljanje. Pripravljeni so bili na umik, pa ni bilo treba. Zasledovalci se niso podali tako globoko v gozd.

Na kurirski postajo so naju čakali zaskrbljeni. Slišali so streljanje iz smeri, kjer je bila najina pot. Komandir naju je šegavo pogledal in dejal:

»Morala sta biti zares hitrih nog, da sta se še živa vrnila, po tako srđitem streljanju!«

Skupina, na katero sva naletela, je bila predhodnica, glavnina je bila nekoliko zadaj. Takrat so Nemci zasedali ta del Pohorja in se na njem zadržali več dni.

Na zvezo v teh dneh nismo hodili po vrhu tega dela Pohorja, ampak smo morali hoditi samo po gozdu. S tem smo si pot podaljšali za več ur hoje. Kurirji smo se morali znajti v vsakih, še tako zapletenih okoliščinah. Le tako je potekala zveza nemo teno.

Tudi to nenadno srečanje s sovražnikom se je za naju srečno končalo.

Stanko Hovnik

Z voli

Spomladi leta 1945, bilo je menda marca, je udarna brigada Mirka Bračiča prišla v Čemerje. Napadla naj bi Žerjav. Zvečer pred napadom je k nam prišel fant, brez označbe, da je kurir.

Zahteval je, naj mu kažem pot do Čemerij, meni pa se je zdel nevaren. Bil je tudi nemiren, kar sicer ni veljalo za partizane. Toda, kaj sem hotela, rekel je, da mora nocoj oddati neko zelo pomembno sporočilo in že sva odšla.

Šla sva proti Lavtarju in naprej v Močivje, na križišču poti h Krničniku in Čemerjam pa sva obstala. Kurir je bil zadovoljen; povedala sem mu, da naj pot nadaljuje naravnost in lahko sem se vrnila domov. Pravzaprav me je odslovil; v brigadi me niso poznali, pa bi se lahko zapletlo.

Naslednjega dne pa so že navsezgodaj zapele strojnice, pokalo je silovito. Napad na Žerjav se je začel. Trajal je ves dan. Proti večeru so živež in ostalo morali zopet zvoziti v Čemerje, ga skriti. Dva borca sta se obrnila name, da jima pokažem pot do Lavtarjevih.

Tam naj bi vpregli vole, jaz pa naj bi vozila. Res smo kaj hitro naložili in odšli v Čemerje. Tu je bilo že zbranih več voznikov, v glavnem s konji, pri vsaki vpregi pa sta stala dva partizana.

Vozili smo ponoči. Luna je svetlo sijala, mi pa smo se podali preko Petrača, pri Miškah, naprej k Pistočniku, Jopiču, mimo Obra in Kuheljna. Tam pa je prišlo povelje, naj zaustavimo, zveza je bila prekinjena. Zapeljali smo s ceste, čakali na novo

povelje. Voli in konji so se kar plegli, mi smo se jim pridružili, saj nas je zeblo.

Svitilo se je že, ivje nas je pokrilo, ko smo zvedeli, da moramo naprej v Javorje k Mežnarju. Ko smo prispeli tja, je bilo sonce že visoko na nebu. Hitro smo skupaj znošili vreče na varno, mi pa smo se vrnili v svoje domove.

Vsa vesela sem pohitela proti Šimnu in naprej proti Lavtarju. Gospodinji Angeli sem morala oddati vole; prav veselji so me bili, saj so se bali zame – in za vole.

Po toliko letih dela v različnih organizacijah zdaj večkrat premišlujem, da smo bili mladinci pri svojih akcijah prav tako odločni in zagnani, kot so nekateri današnji mladinci. Kaj porečete vi na to?

Štefka Melanšek

Partizanske gobe

Bataljon Istrskega odreda je nekaj časa bival v Starem trgu na Notranjskem. Terenci so kar dobro skrbeli zanj, da borci niso bili lačni. Velikokrat so prispevali tudi posušene gobe. O tem so se ob neki priložnosti pogovarjali naši borci; najbolj ogorčen je bil Jože, doma iz Rožic v Brkinih. Nikoli ne bo pozabil, kako ga je gnalo, ko je jedel gobe na Notranjskem, je dejal.

Partizanski kuharji so bili pač ljudje kot vsi drugi; vsi niso bili izučeni in marsikateri ni znal pripravljati gob. Niso na primer vedeli, da moraš posušene gobe popariti ali kako drugače pripraviti za kuhanje in da se jih med kuho doda le malo. Tedaj pa so bili kuharji doma iz Šavriških gričev v Slovenski Istri, kjer pa menda ne kuhajo gob v mineštri. Ti Šavriini so dali v kotel vse gobe naenkrat. Gob pa je bilo kar precej; terenci so pač mislili,

da bodo bataljonu z njimi pomagali za dlje časa.

Gobe so se kuhale in pri tem napenjale. Dodatki – nekaj mesa in krompir – so se kar izgubili, le gob je bilo vedno več. Zdaj so lezle že čez rob kotla in kuharji so si pomagali tako, da so jih prelagali v druge posode. Pomozni kotel je bil kmalu poln, tudi dodatne posode. Zakurili so še nekaj ognjev, zanje pa so morali drugi borci pospešeno prinašati drva. Po napornih patroljah jim je

bilo to delo kar nekam odveč; kosila pa ni in ni hotelo biti...

Dežurni je bil v skrbeh. Za pomoč je moral prositi še komisarja bataljona in s skupnimi močmi so skuhal mi-neštro.

Začeli so jo deliti. Mladi ljudje so jemali po dve, tri porcije; gob je bilo dovolj in jedlo se je še kar.

Gobe pa so napravile svoje. Niso bile oprane, niti dovolj prekuhanje, zato se je med borci kmalu zaskrbelo nekakšno stokanje. Čim več je kateri pojedel, bolj ga je ščipalo v trebuhu. Tu eden, tam drugi – nekaterim so šle gobe ven pri ustih, nekaterim s sračko in bataljon je moral kak dan počivati. Potem pa so to mineštro pozabili.

Milan Cirk

Gneča na Triglavu kot že dolgo ne. Ob Aljaževem stolpu je primanjkovalo prostora vse udeležence Tretjega spominskega pohoda borcev in mladih na Triglav.

Triglav – simbol svobode

Oblegan kot že dolgo ne

Tretji spominski pohod borcev, ki so se jim pridružili tudi mladi iz tolminske, jese-niške in radovljiške občine, se je srečno končal na Rudnem polju na Pokljuki, prav tam, kjer se je na dan vstaje slovenskega naroda tudi začel. Okoli 130 nekdanjih borcev domala iz vse Slovenije, ki so se jim pridružili tudi vojaki planinske enote iz Kranja (na čelu s Slobodanoom Lončarjem), člani gorske reševalne službe in zdravniška ekipa, je v strnjeni koloni pričelo tretji spominski pohod na Triglav v spomin na sam praznik in v počastitev številnih jubilejev iz naše polpretekle zgodovine. »V tretje gre rado«, pravi stari ljudski

pregovor. Za letošnji pohod to prav gotovo velja, saj sta prejšnja dva spremljala meg in dež, da o toči niti ne govorimo. Prapoletje smo občutili tudi na vrhu Trigla ob Aljaževem stolpu in marsikdo si je ra-greto telo hladil s snegom, ki trmasto vztraja na samem očaku-Triglavu. Sinja mod-na, kakršno lahko občudujete le v visok gorju in čudoviti razgled daleč v prostr-stvu sta našim fotografskim objektivu ponujala tisto, kar nam na prejšnjih dvopohodih ni uspelo. Zato naj bo tokrat zapis s pohoda na Triglav nekoliko dr-gačen.

Borci, bilo jih je okoli 130, so začeli pohod na Rudnem polju. Koloni pa so se priključili tudi vojaki planinske enote s polkovnikom Slobodanom Lončarjem kot vodjo pohoda.

Cilj prvega dne je bila Kredarica, kjer je bila tudi priložnostna slovesnost s kulturnim programom.

Zpen na vrh. Kljub letom in vročini so vsi zmogli strmine očaka Triglava.

»Sedaj, v dolini, lahko rečem, da je pohod celoti uspel. Tembolj, ker so vsi pohodniki kljub letom in vročini odlično premagali napore«, nam je ob koncu dvodnevne pohoda na Pokljuki dejal Milan Svetlin, sekretar OK SZDL Jesenice, ki je bila tona organizator te športne, rekreativne in pominske prireditve.

Tudi prireditve pred Triglavskim domom a Kredarici in na vrhu Triglava so bile risčne in pohodu primerno naravnane. ekstetu iz Zirovnice so pomagali še harmonikar Milče Stegu, humorist Oleg Križevskij-Igor, ki se je, kot je zatrjeval, privrat v svojem življenju povzpela na tak »viok položaj«, Lev Svetek z recitacijami in si ostali, ki so se tega dne znašli na Kredarici. Vzdušje je bilo prijetno, širšemu krogu ledalcev po Sloveniji pa je del lepote trilavskega pogorja pričarala ljubljanska Televizija.

Pohod borcev in mladih na Triglav, katerega ideja je vznikla pred dobrimi dvema leti pri skupnosti borcev Franceta Prešerna, bo prav gotovo postal tradicija. Zato so štafetno palico z veseljem prevzeli mladi, borci, pa tudi družbenopolitična skupnost tolminske občine, ki naj bi prihodnje leto združno organizirali 4. spominski pohod.

Ob koncu tega fotoreportažnega zapisa naj izrečemo priznanja in čestitke vsem, ki so kakorkoli pripomogli, da je pohod tudi letos uspel. Priznanje si zaslužijo poleg borcev in mladih tudi jeseniška SZDL, vojaki planinske enote in vodja Slobodan Lončar, gorski reševalci, zdravniki, ki so bdeli nad počutjem pohodnikov, milica in seveda posadka helikopterja JLA, ki je bila ves čas v pripravljenosti. Nesreč, razen utrujenosti ob zaključku pohoda, pa ni bilo.

S fotoaparatom in peresom se je med pohodniki potil Jože Čurin

Odlomki iz mojega predala

Najraje smo se držali stare krušne peči. Ob večerih smo se z borci pomenkovali o svobodi. Eden je nagovoril mojo taščo: »Mamica, ko bo svoboda, vam ne bo treba nikoli več na kolovrat presti. Takrat bomo zgradili nove tovarne, kjer bomo delali lepe, mehke rjuhe. Jaz bom šel v Ljubljano, kupil si bom avtomobil. Vozil se bom, tako kot se je prej samo kak velik gospod!« Takrat sem ga nejeverno gledala, zdelo se mi je nemogoče. Prej si ni bilo mogoče kupiti niti navadno kolo. Malokdo ga je imel, zdaj pa sanjajo o avtomobilih. Bomo v svobodi zares tako napredovali...? »Da bi jo le kmalu dočakali, in da se ne bi predolgo vlekle, tale vojna, kako smo je že vsi siti«, je nato rekla moja tašča.

Takrat je na vrata potrkalo, v hišo je vstopil moj mož. Na hrbtu je nosil nahrbtnik, prišel je bil zopet domov iz Starih Zag, da bi odnesel kaj hrane za borce. Bil je namreč intendant in nabavljac, kadar pa ni šel v oddaljene kraje, se je oglašil kar doma. Mati je vselej našla kaj, da Jožetu ni bilo treba prehitro od doma.

Tokrat se je Jože v hiši ves bled zazrl na peč, kjer sta sedela dva mlada partizana. »Aha, to sta zdaj vidva!« je naposled dejal in takoj za tem: »Takoj iz moje hiše ven!« Vsi smo se začudeno ozrli, fanta pa nič. Smejala sta se in rekla: »ti si pa nemara tisti, ki sva ga midva pred nekaj dnevi v Poničevah pri Podborštu razorožila!«

Jože pa je zopet zakričal: »Ven, vidva, ki sta me prestrašila bolj kot katerikoli sovražnik! Zakaj pa me nista prej vprašala po geslu ali po legitimaciji? Kar hop, pa še od zadaj, da se še braniti nisem mogel! Sicer pa, kdaj pa sta videla kakega izmed sovražnikov, da bi hodil okrog sam...!«

»No, kaj se jeziš, saj se je potem vse dobro končalo...«

»Kaj pa se je zgodilo? Povej nam, morda pa se ni treba tako jeziti,« sem dejala jaz, Jože pa je začel pripovedovati.

Nenadna aretacija

»Iz naših orožarskih delavnic sem odhajal,« je dejal, »namenjen pa sem bil po nekaj soli za naše borce. Navadno sva po sol hodila dva, zdaj pa sem moral ponjo sam, preko Moravske gore, do Svetega križa pri Litiji. Ko sem se vračal, pa me je nekdo nenadoma zagrabil za vrat. Zaslišal sem: »Stoj! puško!« bila sta dva vojaka, ki pa sta zahtevala tudi strelivo in vse, kar sem imel uporabnega. Pri vsem tem pa nisem vedel,

kdo sta. Imela sta nemški uniformi, kapi pa partizanski.

Že sem gledal sovražniku v oči, pa se nisem tako bal kot takrat. Ves trd od groze sem jima bil zmetal vse pred noge. Puško, bombe in naboje. Dal sem jima tudi legitimacijo.

Takrat pa sta se spogledala in mi rekla: »Oprosti nama, tovariš. Midva sva mislila, da si belogradist...«

Seveda sem ju moral podučiti. Nanju sem bil jezen, da sem se komaj krotil. Sam Stane Rozman mi je dal dovoljenja, da se lahko gibljem po vsej Sloveniji, peš, z biciklom, z avtomobilom, če bi ga imeli, pa me dva razorožita, ne da bi me prej legitimirala... Vselej sem se znašel, kadar so me sovražniki zajeli – dvakrat sem pobegnil Nemcem, prevrval sem tudi vojsko Paveliča, Kvaternika, še slivovko so mi tedaj dali, ko pa sta me dobila v pest tale dva pa sem mislil, da je po meni!«

Toda, kljub temu je natočil kozarca in ju ponudil partizanoma. Čudila sta se, Jože pa je še zagodrnjal: »No ja, takrat bi vama gotovo ne dal...«

Marljiva begunka

Vsak dan smo poslali katerega v Metliko, da je poslušal radijska poročila. Tam so imeli že elektriko, mi pa smo bili povsem brez pravih informacij. Zelo radi bi bili slišali, da je vojne konec, toda take novice ni in ni bilo. Iz dneva v dan smo upali in čakali.

Nekega dne je v našo hišo prišlo dekle – begunka. Dobro sva se razumeli, rada sem ji dala tisto malo oblek, ki sem jih imela. Sama je prišla revno oblečena. Pri delu je bila pridna. Mož ji je bil obljubil 800 lir mesečno, skupaj pa sva se v delo tako zagnali, da so se vsi čudili. Na žalost pa je kmalu ponjo prišla njena starejša sestra. Mojega zadovoljstva je bilo konec; v vasi je bilo sicer veliko beguncev, vendar smo jih morali navadno iz dneva v dan prositi za pomoč pri delu. Pa saj jim ni bilo lahko: na polju, z zemljo so delali ljudje, ki so bili prej učitelji, uradniki, advokati... za nekaj litrov koruze. Takrat je moja tašča rekla: »Božji kruh, koliko je vreden! Veseli bodimo, da smo kmetje, pa da nas ni nihče nikamor pregnal.«

»Ko bo pa konec vojne, bo pa drugim veliko lepše kot nam, kmetkom«, sem pripomnila jaz. »Morda«, je rekla moja modra tašča, »saj je bilo tudi pred vojno drugim lepše kot kmetom. Ali vedi, jaz sem imela osem otrok, vsi imajo družine. Pa me je tisti nikoli nič ne prosijo, ki delajo na zemlji!«

Marija Nemanic

Prvi izgnani Gorenjci

Bilo je julija 1941, dnevi so bili vroči. Ostali pa nam bodo v trajnem spominu, ne samo nam, starejšim, temveč tudi mlajšim rodovom. V dneh od 6. do 10. julija 1941 so namreč Nemci odpeljali v izgnanstvo pet transportov Gorenjcev. Svoje domove je moralo zapustiti nekaj nad 4500 rodoljubov, izgnali pa so jih v Srbijo.

Zaposlen sem bil na »obmejni« železniški postaji Ljubljana Šiška in tesno povezan z odborom OF v našem kolektivu. Šestega julija dopoldne smo dobili od šentvitskih železničarjev obvestilo, da se bo na naši postaji ustavil izredni vlak – prvi transport gorenjskih izgnancev.

Takoj smo sklicali sestanek sodelavcev OF. Zasedali smo v kurilnici: Alojz Zargi, Franc Lukman, Alojz Bajec, Emil Skender, Jože Gabrovšek, Rudi Stančič in jaz. (o tem navaja tudi knjiga Slovenski železničarji, na 113 strani)

Tedaj smo sprejeli več sklepov. Eden najpomembnejših je bil, da je treba aktiviste iz Šiške takoj obvestiti, da pridejo popoldne na železniško postajo. Pripravili naj bi paketa s hrano za te izgnane ljudi, povezali naj bi se z Rdečim križem, demonstrirali pa naj bi tudi proti nečloveškemu ravnanju okupatorja.

Vsi udeleženci sestanka smo sprejeli zadolžitve – glede na to, kakšne so bile naše delovne zadolžitve. Jaz sem dobil nalogo, da moram vozove pregledovati oziroma pristopati izgnancem takoj, ko transport prispe. Dali so

mi tudi ustrezne spise in ključne, značilno za preglednika vozov. Člani Rdečega križa so pred tem dosegli, da je z akcijo pomoči soglašal italijanski prometni operativec, ki pa je zahteval le, da vse skupaj poteka v spremstvu policije.

Vlak s približno petstotimi izgnanci je prisopihal iz »nemškega« St. Vida v »italijansko« Šiško. Pred tem so italijanski karabinjerji skrbno pregledovali progo – bali so se sabotaže.

Na postaji v Šiški se je res ustavil, jaz pa sem se po krajših formalnostih približal vagonom in začel opravljanje svoje naloge. Težko je popisati, kaj vse sem slišal v tistih nekaj minutah, kar sem bil v bližini vagonov. Jok, stokanje, preklinjanje... Opazil sem nekega kmeta, ki je v roki držal vrečko. Dejal je, da je v njej gorenjska zemlja, ki da jo nosi za spomin... Slišal sem na desetine prošelj – vode, vode. Stekel sem v prometno pisarno, natočil dve steklenici. Hotel sem ju dati neki starejši ženski, ki je ob sebi tiščala hčerko. Toda, zagledal me je gestapovec. Z rok mi je zbil steklenici in me s puškinim kopitom udaril po hrbtu, da

sem padel. Toliko moči sem še imel, da sem pobral nekaj deset pisem, ki so jih izgnanci metali ob noge v upanju, da jih bodo v roke dobili svojci. Vsa sporočila sem predal našim zaupnikom, ti pa so jih dali šentvitskim železničarjem – aktivistom.

Zaradi hudih bolečin v hrbtu se se naslednjega dne odpravil k železničarskemu zdravniku. Dr. Kačar je vse o dogodku vedel, ni mi predpisal nekejdnevnega oddiha, temveč me je pognal delat. Dejal mi je, naj se s politiko ne ukvarjam. Skoraj teden dni nisem mogel v službo – ta čas sem ostal brez službe.

Vlak na železniški postaji je še vedno čakal na odhod. Kakih sto Šiškarjev je ob industrijskem tiru Slovenjavi na demonstriralo in ob okupatorjev zahtevalo, naj ravna človeško. Pomoč s paketi hrane pa ni uspela, saj so gestapovci razgnali vse, ki so se približali vagonom. Vlak je nadaljeval pot. Polni izgnancev so se vrstili tudi naslednje dni, vendar se niso ustavljali na šišenski postaji, temveč izmenoma na glavni postaji ali pa v Zalogu.

Nemci so načrtovali, da bi v gorenjske domove naselili ljudi svoje krvi. Ljubljana pa je, kot srce Slovenije, občutila vso bol ljudi, ki so jih trgali od zemlje, na kateri so živeli stoletja.

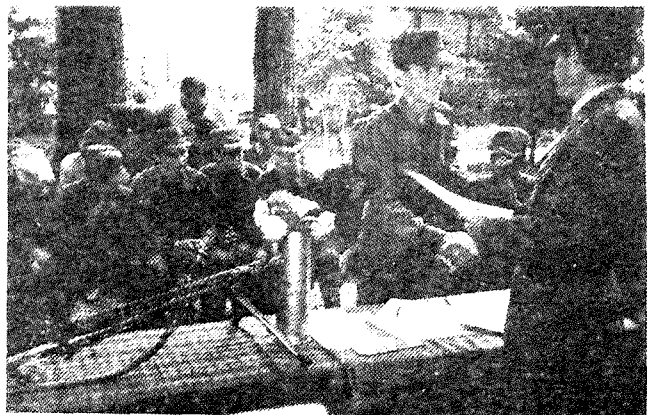
Vinko Bovcon

Ob 45. obletnici Prešernove brigade

Ognjeni krst že drugi dan po ustanovitvi

Bojna pot, ki jo je prešla 7. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada »Franceta Prešerna« od 12. julija 1943, ko je bila ustanovljena pri Sepuhu v Zali nad Selško dolino, pa do 2. maja 1945, ko se je ustavila v osvobojeni Gorici, je slavna in krvava. Njeni borci so prehodili – pa

ne le enkrat – po dolgem in počez vso Gorenjsko, bledsko, ledenotmrzli Savo in Soro in se vdiral do pasu v sneg med pohodi po jelovskih in poključskih gozdovih. Pa ne samo po Gorenjskem! Brigada je na svoji dolgi bojni poti pogosto obirala tudi strme kucije na Cerkljanskem in

Zaobljuba mladih vojakov v vojašnici Staneta Žagarja v Kranju

Priznanja in pohvale ob prazniku

»4. julij 1941 je izredno pomemben datum v naši zgodovini, saj nas opozarja, da so naši narodi pod vodstvom tov. Tita, stratega revolucije, dokazali, da niso ljudje, za katere se bodo borili in o njihovi usodi odločali drugi. Takratna odločitev je toliko pomembnejša, ker je vse, kar je bilo v Jugoslaviji naprednega, dokazalo, da se hoče in zna boriti za svobodo, za jasno začrtane cilje socializma in ekonomske pravičnosti, za humanizem in socializem...« je ob podelitvi priznanj Občinskega odbora ZZB

NOV Novo mesto 23 jubilarom in pohval petim organizacijam oz. posameznikom dejal v slavnostnem nagovoru Boris Dular, predsednik OK SZDL.

V nadaljevanju je izrazil vse priznanje borcem, katerih poštena in kritična beseda najbolj jasno izpričuje bojazan in skrb za naš družbeni razvoj, poglobljajoča se v gospodarsko in politično krizo. Ko je omenil napade na JLA, je poudaril: »Slovensko in jugoslovansko javnost so v zadnjem času razburila predvsem dogajanja ob napadih na JLA v raz-

Idrijskem, plezala po tolminskih hribih, se bojevala v nepreglednem Trnovskem gozdu in rušila železniško progo na Pivki, borila se je tudi na Notranjskem in celo na Dolenjskem.

Sprva se je imenovala Gorenjska brigada, toda po zmagoviti bitki na Turjaku septembra 1943 je v znak priznanja dobila ime po velikem slovenskem pesniku doktorju Francetu Prešernu. Na bojno pot Prešernove brigade spominjajo številna obeležja in pomniki, po njej in Francetu Prešernu so poimenovali ulice in osnovne šole, izročila prešernovcev pa negujejo tudi vojaki in starešine kranjske vojašnice Stane Žagar, kjer je bila tudi 12. julija na dan ustanovitve brigade priložnostna slovesnost s svečano zaobljubo mladih vojakov.

Tradicije prešernovcev negujejo tudi krajanji Selc nad Skofjo Loko v Selški dolini, saj na ta dan praznujejo svoj praznik v spomin na obletnico ustanovitve Gorenjske brigade in na obletnico streljanja devetnajstih talcev 14. julija leta 1945. v Dolenji vasi. Zato ni naključje, da je bila osrednja slovesnost v nedeljo, 17. julija, prav v Dolenji vasi, kjer so na pri-

ložnostni slovesnosti odkrili spominsko obeležje ustreljenim talcem, dve uri kasneje pa je bilo v Selcih veliko ljudsko zborovanje, ki se ga je udeležilo več kot 1500 udeležencev: mladih, nekdanjih prešernovcev, pripadnikov JLA, krajanov Selc, predstavnikov družbenopolitičnega in kulturnega življenja občine Kranj in Skofja Loka, borcevskih organizacij in mladinske pohodne enote.

Zbranim je spregovoril tudi Janez Zavrl, predsednik občinske konference SZDL Skofja Loka, kulturni program pa so pripravili učenci OŠ France Prešeren, pevski zbor Nika Zeleznika, pihalni orkester Alples, igralec Jože Logar in domači narodnozabavni ansambel.

Ob krajevnem prazniku Selc so najzaslužnejšim krajanom izročili krajevna priznanja, priznanja in različne nagrade pa je najzaslužnejšim članom izročil Ivan Javor-Igor, predsednik skupnosti borcev Prešernove brigade. Ob koncu zapišimo še to, da je v Dolenji vasi, kjer je bilo odkrito spominsko obeležje ustreljenim talcem, na slovesnosti govoril Ivan Franko-Iztok, prvi politični komisar brigade.

Jože Čurin

ličnih glasilih, napadih na pripadnike JLA ter razpitih aretacijah. Menim, da moramo pri vseh teh zadevah izhajati iz temeljnih vrednot in pridobitev naše revolucije, ki na prvo mesto postavljajo človeka, humanizem, demokracijo in v okviru tega bratstvo in enotnost. To pomeni možnost razpravljati o vseh aktualnih vprašanjih, vendar na strpen, civiliziran in kulturn način...

Ob koncu je čestital vsem jubilarom in dobitnikom pohval, svoj slavnostni nagovor pa zaključil z besedami: »Naj nam spomin na 4. in 22. julij ter Titova odločnost in vizionarstvo vlijeje novih moči, da se ne bi

le spopadali, temveč tudi premagovali težave.«

Po končani slovesnosti, na kateri je s svojo ubrano pesmijo sodeloval tudi pevski zbor »Dušan Jereb« iz Novega mesta, so se nagajenci v sproščenem pogovoru s predstavniki družbenopolitičnega življenja občine Novo mesto zanimali za družbenoekonomski in politični položaj v občini, za naš nadaljnji razvoj, slišati pa je bilo mnogo utrinkov iz njihovega bogatega revolucionarnega in aktivističnega dela.

Iskrene čestitke vsem jubilarom in dobitnikom pohval!

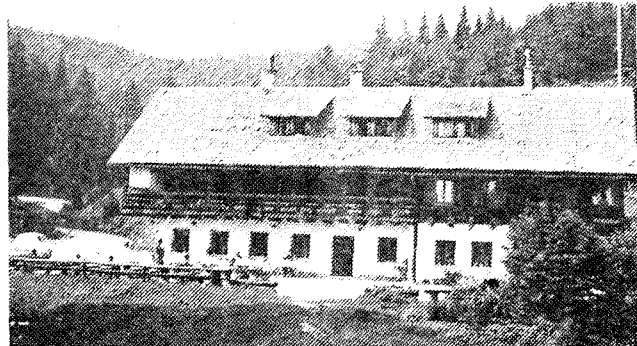
Matevž Franko

Prostovoljno delo borcev še ni zamrlo

Medtem, ko je marsikateri družbeni objekt zaradi nemarnosti upravljalca, ali pomanjkanja denarja prepuščen propadanju (planinski, gasilski in borcevski domovi ali počitniške hiše), člani teh organizacij obnavljajo pogostokrat kar sami, brez dolgovernih dogovorjanj in načrtov, s prostovoljnim delom. Delovno akcijo je nedolgo tega, pred začetkom glavne dopustniške sezone, na

najbolj uspešno, razmeroma velik prihranek. Vsi udeleženci prostovoljne akcije so se kljub starosti odlično izkazali, za kar jim velja vse priznanje. Danes bi le s težavo našli, tudi med mlajšimi, posnemovalce, ki bi bili pripravljeni prijeti za delo brezplačno in celo v lastni režiji.

Pri tem kaže pripomniti, da je za počitnikovanje v Partizanskem domu Vodiška plani-

lastno pest izvedla petčlanska skupina borcev na zunanosti Partizanskega doma Vodiška planina na Jelovici. Pobudnik akcije je bil Ivan Stular – Čiro. Poleg njega so se dvodnevne akcije iz KO ZB NOV Podnart udeležili Alojz Jelen, Jože Ješe in Gustelj Eberle iz KO ZB NOV Ljubno ter Jaka Zupan iz KO ZB NOV Kropa. Junjskega petka in soboto so opravili nad 90 ur. Na dvorišču doma so izdelali in postavili na novo pet miz in deset klopi iz masivnega lesa – brun ter nanovo z zaščitno barvo prepletkali balkonske ograje na domu; postorili pa so še marsikaj drugega. Vrednost opravljenih del je ocenjena nad 700.000 din, kar je za dom, ki zavoljo zapoznele turistične sezone ne posluje

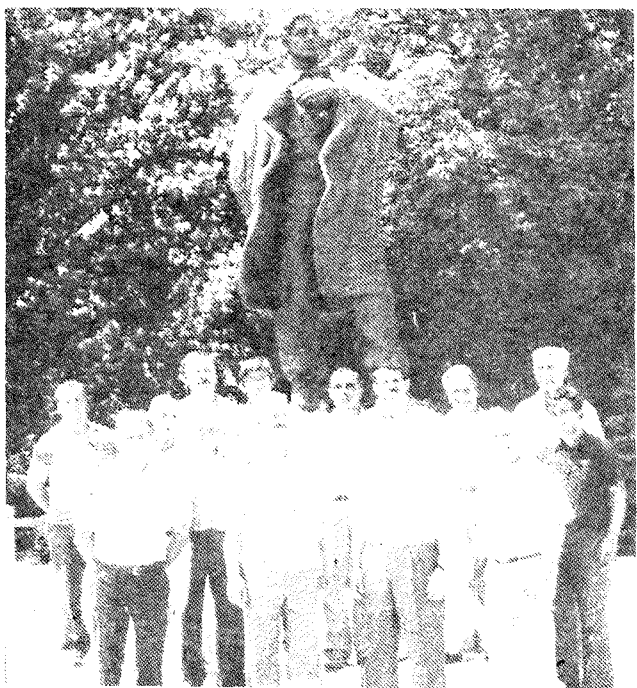
na še premalo reklame med borci in drugimi ljubitelji planinske narave. Borci-domačini menijo, da je treba ljudi seznaniti, da je dostop do doma razen iz Radovljice možen z osebimi vozili tudi iz Bohinja, Škofje Loke in Podnarta. Pešci pa se lahko podajo iz doline na Vodiško planino po gozdnih poteh iz Kroepe, ali iz Kamne gorice preko Miklavčevca, pa tudi z Jamnika po robu Kroparske gore.

Avgusta in septembra je na Jelovici najlepše, sa je povsod obilje gozdnih sadežev in prijetna planinska svežina. Morda se bodo tudi tisti, ki še niso bili na dopustu, premislili in se odločili za počitek na Vodiški planini? Ne bo jim žal.

JR

Po srečanju Bratstvo in enotnost '88

V bratski občini

Paračinci in Sobočani pred spomenikom narodnega heroja Branila Krsmanovića

V okviru letošnjega 18. srečanja RVJS Bratstvo in enotnost '88 je delegacija rezervnih vojaških starešin iz Pomurja (Gornja Radgona, Ljutomer, Lendava in Murska Sobota) obiskala Šumadijo in Pomoravlje oziroma je bila gost v občini Paraćin, ki je pobratena z občino Murska Sobota.

Vseh nekaj manj kot 22 ur v tej srbski občini je bilo izpolnjenih s programom, ki so ga pripravili v Paraćinu. Želeli so se kar najbolje odolžiti za prisrčen sprejem srbskih RVS pred dvema letoma v Pomurju. To jim je tokrat popolnoma uspelo, saj smo spoznali veliko novega ter spletli nove prijateljske in bratske vezi.

Tako smo obiskali Srbsko tovarno stekla v Paraćinu, ki je lani proslavila 80-letnico obstoja, ogledali smo si mesto Paraćin, še posebno prijetno pa je bilo v dolini rečice Grze. V miru in hladu močjih gozdov se rečica Grza prebija po soteski, kjer je da-

nes zgrajenih že veliko počitniških hišic, pa tudi planinski dom, kamor se poda tudi veliko mladih.

Pogovori s predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine ter ZRVS Paraćina so bili koristni, kajti marsikaj je bilo potrebno pojasniti glede dogodkov v Sloveniji. Vendar smo izmenjali tudi precej izkušenj pri delu v organizacijah ZRVS in se dogovorili za nadaljnjo sodelovanje. Se posebno smo ob tem dolžni zahvalo našemu stalnemu spremljevalcu, predsedniku OK ZRVS Paraćin, Draganu Markoviću, kot tudi sekretarju OK ZRVS Paraćin, Vukadinu Saviću, da smo dan v bratski občini preživeli tako bogato. In verjetno to ni bilo zadnje srečanje v prijetnih prostorih OK ZRVS Paraćin v Ulici Moše Pijade 5, ki jih od naše občine obiskata tudi slika slikarja Vlada Sagadina iz Murske Sobote.

Besedilo in slike: Filip MATKO

Ob prazniku enot ABK obrambe

Črnomelj je bil 13. julija v znamenju praznovanja enot jedrsko-biološko-kemične obrambe JLA in tega so se udeležili tudi poročevalci radijskih in časopisnih hiš. Namen obiska je bil spoznati in seznaniti širšo javnost o vlogi teh enot, ki so bile ustanovljene takoj po koncu II. svetovne vojne. ABHO, kot jih uradno imenujemo, so tudi enote JLA, ki morajo za popoln uspeh svojega dela nujno sodelovati z vsemi družbenimi subjekti in je pravi uspeh odvisen od skupnega sodelovanja in dela.

Jasno je, da kot stalna in organizirana oblika delovanja te enote JLA vpliva in sodeluje pri neprestanem usposabljanju ljudi za to vr-

sto nalog tudi zunaj armade. Spomnimo se samo katastrofe v Černobilu, katere posledice smo čutili tudi pri nas. Službe opazovanja delujejo neprestano; njihove naloge zadevajo tudi potrese, poplave in druge nevarnosti. Zato enote ABHO prizadevna sodelujejo z enotami civilne zaščite in teritorialne obrambe.

Jedrsko-biološke nesreče so nemalokrat odvisne od gibanja zračnih mas, vetrov, temperatur, pa tudi od geografskega položaja zemljišča. Tako nam v tem ne prizanaša niti mir kaj šele vojna. Oprema, ki je pri nas v uporabi v te namene, je 99-odstotno domače izdelave in velikokrat preizkušena.

J. Č.

Udeleženci srečanja na Apnici

Ob dnevu tankovskih enot JLA

Tistega turobnega četrta, 14. julija, ko smo obiskali vojake in starešine tankovske enote na Vrhniki, je bilo kot za stavo, toda kljub temu novinarji nismo ostali praznih rok. Tankovske enote JLA so prejšnji mesec praznovali 46-letnico ustanovitve in temu jubileju je bil namenjen tudi naš obisk pri mladih tankistih in starešinah, ki so nas prisrčno sprejeli, odgovarjali pa so na številna vprašanja o svojem življenju, usposabljanju in prostem času.

Sodobno opremljeni kabineti so nepogrešljivi v vsakem rodu vojske, tudi pri tankistih. Čeprav v kabineti, pouk poteka kot na terenu, sodobne učilnice in simulatorji pa so bili privlačni tudi za naše oko. Zdelo se nam je, da smo na

vaji nekje na prostem, pa ni bilo tako...

Vojašnica na Vrhniki in fantje, ki služijo v njej, živijo s krajem. Neločljivi so. To potrjujejo pogosta srečanja in obiski, vojaki in starešine pa so nas prepričali, da so vrata slehernemu odprta, seveda tistim s poštenim namenom. Gojijo pristne odnose z vrhniško mladino in osnovnimi šolami, zato jim ni nikoli dolgčas. Ob koncu našega obiska smo si ogledali tudi samopostrežno restavracijo – prvo v Jugoslaviji, ki so jo uvedli v JLA.

O vtisih z obiska pri tankistih bi še pisali, saj je ostalo še toliko neizrečenega. Gotovo se bomo še vrnili med mlade tankiste, vendar bomo takrat videvali že nove obraze iz nove generacije.... **Jože Čurin**

Druha tankovska brigada jugoslovanske armade

Skozi pekel do tankov in z njimi do svobode

Druha tankovska brigada je bila ustanovljena oktobra 1944. leta v mestu Kolomna v Sovjetski zvezi. Osmega marca 1945. je dobila nove tanke TE 34 sovjetske izdelave nedaleč od Tule, v kraju Tesnickaja. Tam je brigada opravila tudi dodatno sedemdnevno vajo in preizkušnjo novih tankov ter njihove oborožitve na poligonu – v času, ko so temperature padale tja do -45°C.

Drugi pomemben datum in dogodek iz življenja brigade je njen prihod v domovino 26. marca 1945. V Beogradu, na Topčiderju, se je brigada okrepila z novimi borci in 27. marca sodelovala v znameniti paradi po beograjskih ulicah, potem pa nadaljevala svojo pot na Sremsko fronto. Dvanajsti april tistega leta je bil za to brigado, kakor tudi za številne naše enote, pomemben zaradi preboja Sremske fronte in nadaljevanja bitk za osvoboditev države tja do njenih skrajnih meja.

Bitke, ki jih je ta brigada bila za osvoboditev Vinkovcev, Pleternice in pred Zagrebom (Dugo Selo, Vrbovec, Sesvete in drugje), bodo prav tako ostale v nepozabnem spominu, kakor tudi sam prihod tankovske brigade v Zagreb, kar ostaja v spominu kot velik doživljaj. Ob tem se kaže spomniti, da je ena enota te brigade 9. maja 1945 vodila tudi zadnje bitke na pobočjih Sljemena (Sveti duh), ko so padle tudi njihove zadnje žrtve Šukrija Pašević iz Podgorice, udeležene bitke na Pljevljah in komandir tanka ter mladinski voditelj Prvega tankovskega bataljona.

Naslednjega dne je brigada s pospešenim maršem nadaljevala s pregonom sovražnika v smeri: Zagreb, Brežice, Celje, Ljubljana, Postojna, Sežana, Trst, kjer se je srečala z drugimi našimi enotami, ki so bile udeležene pri osvobajanju Trsta. Zlasti prisrčno je bilo tam srečanje s »sestrsko« prvo tankovsko brigado, ki je, kakor je znano, septembra 1944 prispela prek Visa v Jugoslavijo in sodelovala v težkih bojih za osvoboditev Hercegovine, Like, Dalmacije, Hrvaškega

Primorja, Istre, Slovenije in Trsta, s katero je imela druga tankovska kratek čas tudi skupne vaje v Italiji in Kairu.

Končno je tu še en pomemben datum za Drugo tankovsko: 21. maj 1945. Takrat je bila v celoti (razen dveh čet, ki sta že prej ostali – ena v Beogradu, druga v Zagrebu) postrojena Rakeku, kjer je pregled te enote opravil komandant IV. jugoslovanske armade in kasneje Prve tankovske armade, general Petar Drapšin. Takoj po tem dogodku je bila brigada za krajši čas stacionarna v Sloveniji, v Domžalah, kjer je vzpostavila najpristnejše odnose s prebivalstvom, še zlasti z mladino. Že v prvi polovici julija 1945 je bila brigada premeščena v Makedonijo, kjer so jo prav tako prisrčno pričakali in o čemer še danes priča zgodovinska fotografija.

S tankom med vagone

Iz zgodovine te enote ostaja v spominu tudi dogodek, ki je bil doslej le malokrat omenjen in je neposredno povezan z manjšo tankovsko enoto Druge brigade in z dogajanjem v Ljubljani, takoj po osvoboditvi. O tem je Blaža Kilibardo spomnil tovariš Jusuf Brkić, po rodu iz Livna, ki je bil takrat voznik tanka, sicer pa prekaljen borec s Sutjeske in Neretve. V nekem pismu se je takole spominjal ljubljanskih dogodkov:

»Nekoč v letu 1945, ko je bil štab 4. armade v Ljubljani, na Grubarjevem nabrežju in je bil njegov komandant Petar Drapšin, je bila tam tudi moja četa. Nekega dne, tik pred nočjo, smo zaslišali strahovite eksplozije, ki so se vrstile ena za drugo. Ob

mraku je prišel k nam komandir čete Milorad Medić, zbral vso četo in nam povedal takole: na železniški postaji v Ljubljani je veliko vagonov, natovorjenih s strelivom, letalskimi bombami in drugimi nevarnimi snovmi.

Pod nek vagon je bil podtaknjen požar in strelivo se je vžgalo. Če se bo ta ogenj razširil še na ostale vagone, bi utegnilo priti do velikega razdejanja mesta, zlasti pa predela v bližini železniške postaje. Potrebna sta dva prostovoljca in sicer – voznik tanka in še en član posadke, je rekel komandant.

Takoj sem se prijavil za voznika tanka, Svetlo Lukečević pa za člana. Na kratko so nama naročili, naj skušava razstaviti vagone, ki jih je zajel požar, ter jih odvleči čimdlje vsak sebi. Sveto in jaz sva tako skočila v tank in z največjo hitrostjo oddrvela proti postaji. S kakšno hitrostjo sva jo cvrila, si lahko predstavljate, če povem, da sem obrnil tank na Tromostovju na mestu na desno in to tako, da sem se popolnoma zavrtel. Najbrž zaradi strahu ali česa podobnega na cestah ni bilo žive duše – na vsej poti do železniške postaje.

Na postaji sva zagledala strahovit prizor: plamen se je dvigal do neba. S Svetom sva se dogovorila, kako bova prišla s tankom med vagone, ki jih je že zajel požar. Na tej poti nama je bila na poti neka kretničarska hišica. Tankovsko cev sva zasukala nazaj in hišico preprosto povozila, da sva se lahko približala vagonom. Detonacije so bile na trenutke tako močne, da se mi je zdelo, da me bo pritisk z vozniškega sedeža vrgel natravnost skozi tankovsko kupolo. Obstajala je tudi resna nevarnost, da se mi bodo snele gosenice na tanku, ko sem menevriral med tračnicami. Vendar pri delu nisva odnehala. Sveto je odklapljal vagone in jih z jeklenimi vrvmi pripenjal k tanku, da sva jih lahko vlačila čimdlje stran ter po vrsti razmikala še ne vžganih. Na našo skupno srečo se je vse končalo dobro, tako da sva

naslednje jutro ob svitu, potem ko sva delala vso noč, razvlekla vagone ter rešila del Ljubljane pred morebitnim razdejanjem. Spominjam se, da so nama takrat začeli prihajati nasproti novinarji, ki so naju fotografirali in si zapisovali podatke, midva pa sva jih prosila, naj naju pustijo na miru, ker sva bila strahovito izčrpana od nočnega dela v tako nevarni akciji.

Vrnila sva se v četo, kjer naju je čakal komandir Medić, ki naju je objel, nato pa odpeljal h generalu Petru Drapšinu. Ta je bil že obveščen o najini uspešno opravljeni nalogi. Podal nama je roko in nama na zavihke pripel orden za hrabrost.«

Šeststo borcev v Tesnickajo

Sicer pa bi na kratko o Drugi tankovski brigadi lahko rekli tole: po ustanovitvi Prve tankovske v Italiji (16. julija 1944) in njenem septembrskem izkrcavanju na Visu je bilo iz teh enot odbranih šeststo borcev, ki so bili prepeljani s sovjetskimi transportnimi letali prek Italije, Jugoslavije, Bolgarije in Romunije v Sovjetsko zvezo – najprej v Kijev, nato v Moskvo in v Kolomno nato pa v kraj Tesnickaja nedaleč od mesta Tule, ki je približno 180 km oddaljeno od Moskve. Tam se je brigada šest mesecev urila v zelo težkih pogojih in je 8. marca 1945, kot smo že omenili, dobila 65 novih tankov. Komandant brigade je bil podpolkovnik Voja Radić.

Druha tankovska brigada ni bila le brigada junaških borcev in starešin, ampak tudi brigada znanih predvojnih in vojniškomunistov ter skojevcev. Med drugimi sta bila v njej tudi dva španska borca Mirko Krželj in Nikola Rukavina. V kratkem bi lahko rekli, da je to bila prva brigada bratstva in enotnosti.

V ilustracijo le še nekaj podatkov: v brigadi je bilo 273 borcev NOV, 97 borcev iz nekdanje kraljeve vojske v Egiptu, 117 naših internirancev, 400 borcev iz različnih taborišč, 49 Jugoslovancev, ki so bili prej med beloruskimi partizani, 11 naših delavcev,

ki so prišli iz Perzije (Irana), od skupno 113-ih, ki so prišli, (preostali so odšli v Jugoslavijo v sestavi Prve jugoslovanske pehotne brigade, ki je bila tudi ustanovljena v Sovjetski zvezi pred prihodom Druge tankovske in katere številni borci so padli na pot po vsej naši domovini), 19 Jugoslovancev, ki so prej živeli v Sovjetski zvezi kot politični emigranti.

V celoti gledano so to bili vse ljudje z najrazličnejšimi pogledi, prepričanji, navadami, zahtevami in razumevanji, ki jih je bilo treba v zelo kratkem času osposobiti za bojno delovanje in odhod v domovino ter za sodelovanje v bojih za končno osvoboditev države.

Po nekaterih znanih podatkih je bilo v brigadi 140 članov KPJ, 15 kandidatov in 141 članov SKOJ-a. To število je predstavljalo pomembno politično moč, ki je odigrala tudi ustrezno pomembno nalogo pri strokovnem usposabljanju borcev, pri krepitvi medsebojnih odnosov, pri ustvarjanju dobrih vojaških kolektivov in seveda pri pojasnjevanju ciljev narodnoosvobodilnega boja ter vizij prihodnje ureditve Jugoslavije.

Druha tankovska brigada jugoslovanske armade je bila enota z veliko udarno močjo. Oborožena s sodobnim orožjem je lahko opravila vsako zastavljeno nalogo. Sicer pa je bila to naša prva (čeprav po ustanovitvi drugega) tankovska brigada te vrste, ki je bila kot sodobna formacijska oblika organizirana in oborožena ter vključena v operacije frontalnega bojevanja, s katerim naj bi razbili sovražnikovo krepko pozicijsko obrambo, pa tudi pregnali sovražnika iz naše države.

Ohranjanje izročil

Tudi danes lahko bojne kakovosti Druge tankovske brigade služijo kot primer, kako se predano, z ljubeznijo izvršujejo postavljene naloge. Junaštva tankistov Druge tankovske brigade, tistih, ki so še danes živi, pa tudi tistih, ki so padli v bojih, so svetel primer novih rodov tankistov, ki danes tvorijo enega pomembnih stebrov naše obrambe samoupravne socialistične Jugoslavije.

Centralna sekcija – enota,

ki nadaljuje revolucionarno izročila Druge tankovske brigade, se nahaja v Beogradu, regijske sekcije oziroma odbori in pododbori pa se nahajajo v Sloveniji, na Reki, v Splitu, Zagrebu in drugod in vsak po svojih močeh delujejo v prenašanju teh izročil.

Zlasti v zadnjem času je bilo med nekdanjimi borci te enote nekaj navdušencev (posebno v Zagrebu), ki so se lotili evidentiranja in lociranja še živečih bojnih tovarišev. Tako so ugotovili, da živi v Zagrebu in njegovi okolici več kot 130 nekdanjih tankistov Prve in Druge brigade ter Prvega tankovskega bataljona (ki je deloval pri GŠ Hrvaške). Organizirali so tovariška srečanja in zbiranje dokumentarnega zgodovinskega gradiva ter fotografij. Steklo je delo za monografijo Prve tankovske, pa za monografijo Tankovskega bataljona pri GŠ Hrvaške. Z veliko požrtvovalnostjo nekaterih tovarišev je uspela akcija, v kateri je bilo zbranih več kot petsto fotografij o Drugi tankovski brigadi ter nekaj dokumentov, ki so podlaga za monografijo o tej enoti. Sicer pa ima Druga tankovska brigada v Beogradu svojo spominsko sobo, ki je bila oblikovana s pomočjo strokovnjakov in predstavlja pravi spomenik ter izročilo za vzgajanje svobodoljubnih in revolucionarnih teženj, za razvijanje jugoslovanskega patriotizma med vojaki, starešinami, mladino in vsemi drugimi obiskovalci.

Druha tankovska brigada je v komaj mesec trajajočih bojih prizadejala sovražniku težke izgube, vendar je, žal, imela tudi sama velike izgube, zlasti njen Tretji tankovski bataljon in Desantni bataljon. Po nepopolnih podatkih je padlo 145 borcev brigade, veliko število je bilo ranjenih (največ iz Desantnega bataljona, ki je imel nalogo v strelskem stroju z avtomatskim orožjem varovati tanke in se bojevati z nasprotnikovimi tanki).

Na koncu tega zapisa povejmo še, da je bila Druga tankovska brigada JLA odlikovana z ordenom zaslug za narod prvega reda (leta 1945) in ordenom bratstva in enotnosti z zlatim vencem (leta 1974).

(po zapisu Blaža Kilibarde)

Rudolf Babnik-Boris

O padlem Borisu, komandantu 4. jurišnega bataljona Bračičeve brigade, me je opozorilo več borcev že pred dvema letoma, toda nihče ni vedel za njegovo pravo ime in priimek, kot tudi ne za njegove druge osebne podatke. Ob pregledovanju arhivskih virov sem potem našel ime Rudolf Babnik, komandir Prve čete Drugega bataljona, ki se je s svojo drznostjo v bojih večkrat izkazal.

V dokumentih pa ni bilo nikjer navedeno njegovo partizansko ime Boris, po katerem ga je velika večina poznala. Končno pa sem lansko leto našel v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja SRS članek vojne dopisnika Maksa (sedaj profesor dr. Janez Stanonik), ki je lepo opisal razglasitev Bračičeve brigade za udarno 15. novembra 1944 v Rečici ob Savinji. Opisal je slovesno prisego brigade, ki jo je izvedel verski referent 14. udarne divizije Jože Lampret in višek slovesnosti, ko je komandant brigade Milenko Knežević izročil enemu najhrabrejših borcev Rudolfu Babniku-Boristu, komandirju 1. čete 4. bataljona – jurišnega, praporščaku brigade nov bojni prapor, darilo celjske omladine.

Ko sem to prebral, sem z zadovoljstvom ugotovil, da se podatki o dolgo iskanem Borisu ujemajo.

Kmalu zatem mi je odstopil svojo vojno beležko o ranjenih in padlih 4. bataljona-jurišnega bataljonski bolničar Ivan Globočnik z Ljubnega, kjer so Borisovi natančni osebni podatki – tudi, kdaj je kot komandant 4. bataljona-jurišnega Rudolf Babnik-Boris padel. V arhivu CK ZK Slovenije v Ljub-

ljani, pa sem našel še nekaj osebnih podatkov ki so že dobljene dopolnjevali in potrdili.

Rojen je bil 3. aprila 1926 v Ljubljani, po poklicu torbar, v NOB je stopil 20. junija 1942, hudo ranjen 17. januarja 1945 v spopadu s sovražnikovo enoto na mostu pri žičkem samostanu v Zg. Slemenih (poročilo kontraobveščevalnega oficirja Mihe Butare-Aleksa z dne 3. 2. 1945 in več ustnih virov). Ranam je podlegel še isti dan v partizanski bolnišnici sektorja Zima pod tolstim vrhom, nad Konjiško vasjo. Tu so ga tudi pokopali.

Navajam samo nekaj primerov, kjer se v dokumentih navaja junaštvo v hudih bojih komandirja 1. čete 2. bataljona Rudolfa Babnika-Borisa. Za izkazano junaštvo v bojih za osvoboditev Kozja od 10. do 12. septembra 1944 ga je med drugim pohvalil štab 14. divizije.

Že čez nekaj dni – 16. septembra 1944 – se je s svojo četo izkazal v uspešnem napadu na rudnik Pečovnik pri Celju, kjer je akcijo vodil namestnik komandanta brigade Jože Jakič-Dušan. Poleg vojaškega in drugega dragocenega plena je tu njegova četa mobilizirala kar 79 delavcev in delavk, ki so šli

z njimi v glavnem prostovoljno. Zato so bili deležni priznanja štabov Bračičeve brigade in 14. divizije.

Štab 14. divizije je zopet pohvalil Borisa »za izredno junaško dejanje« bojevanja in vodenja 1. čete 2. bataljona 24. oktobra 1944 na območju Črnivec – Nova Štifta. To je bilo v začetnih srditih ofenzivnih napadih sovražnikovih številnih enot za uničenje partizanov in partizanskega osvobojenega ozemlja v Gornji Savinjski dolini.

Ob ustanovitvi 4. bataljona-jurišnega 11. novembra 1944 je bil Boris postavljen za komandirja 1. čete te izbrane enote, zvečine samih izurjenih prostovoljcev. O njegovih junaštvih v mnogih bojih 4. bataljona-jurišnega nam govori več pričevanj borcev in starešin, zlasti pa je prepričljiv dokaz o tem, da so ga izbrali kot enega najpogumnejših za brigadnega praporščaka in mu ob slovesnosti pred zborom brigade in predstavniki 14. udarne divizije izročili nov prapor.

Že 11. decembra 1944 je po hudih bojih v Savinjski dolini in po preboju čez Savinjo pri Rimskih Toplicah postal komandant 4. bataljona-jurišnega, ki ga je potem uspešno vodil v mnogih bojih in spopadih, star komaj 18 let; vse do svojega poslednjega juriša 17. januarja 1945.

Pri ugotavljanju popolnejše podobe Borisovega delovanja v NOB pa je velika vrzel od 20. junija 1942 do avgusta 1944, ko je zopet prišel v Bračičevo brigado.

Nekaj tovarišev je povedalo, da je bil Boris na pohodu 14. divizije zajet, vendar mu je sovražnik – zaradi njegove mladosti ali kakorkoli že prizanesel. Ker je bil lep, postaven fant, plavih oči in svetlo las, so ga Nemci menda imeli za pravega arijca, kar mu je tudi pomagalo pri reševanju pred usmrtnitvijo. Iz sovražnikovih krempljev naj bi se uspel rešiti po več mesecih, z uporabo orožja, nakar je zbežal v Kozjanski odred. Tu ga je videl v drugi polovici avgusta 1944 in spoznal kot svojega soborca poročnik Rudolf Bunc, tudi Ljubljčan, tedaj komandant 2. bataljona; ta je prišel po novince in druge borce za okrepitev Bračičeve brigade, dosegel pa je, da je štab brigade Borisa takoj postavil za komandirja 1. čete 2. bataljona.

Pripomniti moram, da ime Rudolfa Babnika-Borisa ni v brošuri med pohodniki 14. divizije na Štajersko. S tem pa ni rečeno, da ni bil med pohodniki. Po izjavah nekaj borcev se je Boris pohoda udeležil.

S hvaležnostjo pričakujem morebitne podatke o Borisu od 20. junija 1942 do avgusta 1944, zlasti, kako je ob begu avgusta 1944 obračunal s sovražnikom in dopolnilne podatke različne vsebine (tudi fotografije) od soborcev, prijateljev, znancev in vsekakor tudi od sorodnikov.

Ta skromen prispevek pa je samo poizkus in izziv opozoriti na pogumnega Borisa in pridobiti zanj še manjkajoče podatke.

Mirko Fajdiga

Milan Lever je pripovedoval

Doma smo imeli partizansko javko

Kdor je skoraj štiri leta kot borec ali aktivist NOB tvegati življenje za boljšo prihodnost, zasluži, da se ga spomnimo vsaj v njegovem jesenskem življenjskem obdobju. Pripadnik take generacije, ki je boj za svobodo in družbeno preureditev prevzela nase že v svojih zrelih letih, je tudi dvainosemdesetletni Milan Lever, brkinski rojak, aktivist in partizan Lever, ki se je v Novo vas, naselje pri Jelšanah ob slovensko-hrvaški meji že pred vojno, leta 1930, priženil.

Na odboru aktivistov južnoprimorskega okrožja smo se njegovega delovanja spomnili že leta 1985., ko smo zbirali podatke za monografij tega okrožja. Povebali smo ga v Jelšane na pogovor, a se ga zaradi upravičenih vzrokov ni mogel udeležiti. Ob lanskim prvomajskimi prazniki pa smo ga obiskali doma, v prijetni hišici ob robu gozda. Pred nami se je razgrnilo njegovih skoraj osemdeset bogatih let.

»Otroška leta sem preživel na Pregarju...« je pripovedoval, »kot kajžarski otrok v številni družini. Pri očetu sem se izučil čevljarске obr-

Marija Lever, je ugledni istrsko-hrvaški organizator NOB Ljubo Drndić v svoji knjigi »Orožje i sloboda Istre« zapisal:

»Na dolgi in nevarni poti med Planikom in Kastvom je bila najpomembnejša partizanska postojanka v Novi vasi, v neposredni bližini it. jug. rapalske meje na primorsko-istrski strani. To je bila družina antifašista Milana Levarja. Od avgusta 1942 do kapitulacije fašistične Italije in dalje do konca NOB sta Milan Lever in njegova žena Marija s tremi nedorašlimi otroki, prikrivajoč pred sosedi, pričakovala kolone istrskih borcev in aktivistov,

Milan Lever s soprogo

Ivanka Turkova

Čeprav je minilo že šest mesecev, kar je borčevske vrste zapustila še ena tovarišica – Ivanka Turk, rojena Poje, vas želimo nekoliko podrobneje seznaniti z njenim življenjem, ki se je po težki bolezni končalo 7. januarja letos v Ljubljani, kjer je preživela zadnjo tretjino svojega življenja.

Predstavitve osebnosti in dela tovarišice Ivanke je danes pravzaprav aktualno, saj se naša družba nahaja v številnih težavah, ki jih bomo morali strpnost, s skupnimi močmi razrešiti in iz njih pridobiti pouk za napredne, revolucionarne spremembe v gospodarstvu, mednarodnih odnosih, nadaljevanju demokratičnih procesov. Te pridobitve se bodo v prihodnosti odrazile v ugodnejših družbenih razmerah, za katere se je vseskozi borila tudi Ivanka Turkova. Poznala smo jo namreč kot žensko, ki je živela v težavnih življenjskih pogojih, vendar vselej neke v ozadju, stran od javnosti. Prizadevno in odgovorno je opravljala zadane naloge, med bojem, pa tudi v štiridesetih letih graditve nove Jugoslavije.

V povračilo pogosto ni bila deležna niti delček tistega, kar so si uspeli ustvariti nekateri njeni soborci in drugi delovni ljudje ter občani. To ni očitek drugim za nerazumevanje, nehvaležnost ali smolo v življenju, ki ga je končala v bolnišnici, v katero je bila sprejeta šele na podlagi urgence, dva dni pred smrtjo.

Ni bila častihlepna, ni marala podkupovanja, ni uporabljala prijateljskih ali drugačnih »zvez« za doseganje življenjskih ciljev. Verjela je v pošteno socialistično družbo, ki je za vse enaka, skladno seveda z vloženim delom in pridobljenimi delovnimi sposobnostmi in izkušnjami.

Predvsem je verjela v človeka, zlasti v človeka, ki se je vsakodnevno boril za obstoj svoje družine in je pogosto potreboval le nekaj toplih besed, sočustvovanje in skromne materialne pomoči, da bi si nabral novih moči za jutrišnji dan.

Rodila se je 1924. leta kot ena šestih otrok v mali hribovski vasi Jazbine v bližini Čabra. Že kot otrok se je soočila z vso težavnostjo predvojne življenja, tudi zato, ker je pri osmih letih ostala brez mame. Že v zgodnji mladosti je tako morala opustiti otroške igre in opravljati težka dela na hribovski kmetiji. Vsakodnevne dolge poti v dolino, v šolo ali po različnih opravkih, so ji že kot mlademu dekliču jemale moč, ki bi jo v jeseni svojega življenja tako potrebovala.

Ob začetku druge svetovne vojne in okupacije naše dežele se je tako kot vsa njena družina (stara je bila komaj sedemnajst let) opredelila za boj proti okupatorju, za boj za novo, pravičnejše življenje. Že januarja 1942. leta se je vključila v narodnoosvobodilno gibanje v čabarskem okolišu. To tudi ni bilo nič presenetljivega, saj je bi-

la njena rojstna vas, kjer so se vsak dan križale poti slovenskih in hrvaških partizanov, samo streljaj oddaljena od partizanskega taborišča. Čeprav se zelo mlada, je pogumno izpolnjevala vse, kar je narekovalno narodnoosvobodilno gibanje. Ničlikokrat je prepeščila pot do Črnomlja, Korduna, pa tja do Blok ter v druge kraje Kočevske, Notranjske in Gorskog Kotarja. Kot neustrašna in prizadevna aktivistka je bila spomladi leta 1942 sprejeta v SKOJ in v letu

1944 v KPJ. V letu 1943 je bila sekretar SKOJ-a za čabarsko okrožje. Njeno delo v času NOB je eden izmed voditeljev vstaje v teh krajih ob neki slovesnosti zaokrožil s stavkom: Ivka (tako so jo klicali prijatelji in znanci), za razmah osvobodilnega gibanja našega kraja si storila več kot malokdo, ki jih poznam tod okoli.

Po vojni je s svojo družino preživljala večino življenja na Kočevskem, zadnjih osemnajst let pa v Ljubljani. Kjerkoli je živela, so jo ljudje imeli radi, predvsem zavoljo njenega plemenitega značaja. Vsakomur in vselej je bila pripravljena pomagati. Prav zato tudi ni nič presenečalo, da je svoje človeške vrline in življenjske izkušnje utrjevala med drugim v najhumanejši organizaciji – Rdečem križu, za kar je dobila najvišje priznanje. Bila je tudi neutrudna aktivistka v družbenopolitičnih organizacijah v KS Poljane. Takih ljudi, kot je bila Ivanka Turkova, ne smemo pozabiti – zaradi njih, še bolj pa zaradi nas samih.

Janko Pučnik

KOP p.o.
KOVINSKO
PODJETJE
K R A N J

KOVINSKI ELEMENTI
ZA GRADBENIŠTVO, IN-
DUSTRIJSKA VRATA NA
ROČNI IN MOTORNI PO-
GON, KOVINSKE KON-
STRUKCIJE, SPLOŠNO

TELEFON: (064) 23-
160 • DIR. 23-567 • KO-
MERC.: 26-174 • ŽIRO RA-
ČUN: SDK KRANJ 51500-601-
10521 • SEDEŽ: 64001
KRANJ, SUCEVA ULICA 27, P.
P. 127

KLJUČAVNIČARSTVO,
TEHNOLOŠKA, TRAN-
SPORTNA, SKLADIŠČ-
NA, GALVANSKA OPRE-
MA IN NAPRAVE, KLE-
PARSTVO

Maks Zadnik

Primorski Slovenci v makedonski vasi Bistrenci

(nadaljevanje in konec)

Komandant brigade Boro Milevski je borce seznanil z bojem, ki jih čaka, takoj nato pa so se bataljoni že razporedili za bitko. Eden izmed njih je postavil zasedo, druga dva pa sta zasedla položaje za napad na kolono. V trdem boju so zmagale partizanske enote.

Boj se ni poenjal, ko so brigadni izvidniki že prinesli sporočilo, da prihaja iz druge smeri, iz Štipa, proti vrhu Lisca še ena kolona bolgarskih vojakov. Del brigade je takoj odšel naproti. Vnel se je hud boj za Lisac. V bitki prsi na prsi so partizani zavzeli vrh in razbili bolgarsko vojsko, ki se je umaknila v paničnem neredu. V tem boju je imela brigada sedem ali osem žrtev. Padel je Dušan Pregarc iz Bistrenci.

Po teh bojih se je brigada pripravljala na nove akcije. V prvih dneh septembra 1944 je neke noči napadla Kočane. Njeni cilji so bili vojašnica, pošta in še nekateri drugi objekti. Ob prvem jutranjem svitu se je brigada umaknila v vas Blatec, kjer je ostala ves dan.

V Vinisi in sosednjih krajih blizu Kočanov je izvedla nekaj akcij. Takoj po kapitulaciji Bolgarije, 9. septembra 1944, je ponovno prišla v Kočane, naslednji dan pa se je zaradi pritiska nemške tankovske enote umaknila na Sasa, od koder se je vrnila na Plackovico.

Odhod na sremsko fronto

Kmalu po kapitulaciji Bolgarije so spričo velikega pri-

liva novih borcev v vasi Mitrišnica ustanovili Berovsko makedonsko divizijo. Večji del borcev iz Bistrenci je ostal v Četrtni makedonski brigadi, ki se je takoj po ustanovitvi te divizije odpravila proti Strumici. Med 20. in 21. septembrom 1944 je brigada osvobodila Strumico, ki jo je prej zasedala nemška vojska. Njena naslednja smer je bil zahod, kjer naj bi napadla železniško progo pri Udovem. Tako bi onemogočila transporte nemške vojske, ki se je umikala iz Grčije. Pri vasi Popčevo, kakih 10 kilometrov od Strumice, pa je naletela na močno utrjeno nemško enoto, ki je branila cesto proti Valandovu in Udovu. Dvodnevni boj je terjal nove žrtve. Iz Bistrenci sta bila ranjena Alojz Pegan in Stanko Kuzmin, ki so ju poslali na zdravljenje v Petrič, pozneje pa v Dupnico v Bolgariji.

Večji del borcev iz zavedne vasi Bistrenci je sodeloval v boju Četrte makedonske brigade, vse do osvoboditve Makedonije. Nekateri iz te vasi so se borili tudi v Štirinajsti makedonski brigadi, kasneje pa v sestavi Petnajstega korpusa – na Sremski fronti. Skupaj je v boju sodelovalo 35 bistrenskih borcev, izmed teh jih je osem stopilo v odred Dobri Daskalov (avgusta 1943), ob napadu na rudnik Dudice na Kožufu, ki je bil marca in aprila 1944, pa so vstopili še trije borci. Junija 1944. leta je 11 Bistrenčanov stopilo najprej v Drugo makedonsko brigado,

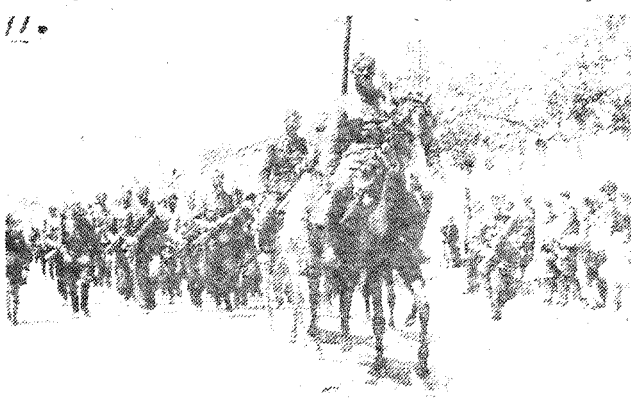
kasneje pa so se pridružili borcev Četrte makedonske brigade. Trinajst je jih je pridružilo Četrtni in Štirinajsti makedonski brigadi še v avgustu in septembru istega leta. Izmed vseh 35 bistrenskih borcev je bilo 21 Slovencev, Turkov in Makedoncev pa po 7.

Tako lahko sklepamo, da je imela takorekoč vsaka družina v vasi kakšnega borca v partizanskih enotah, daleč največ pa jih je bilo prav iz slovenskih družin. Med njimi so nekatere dale tudi po dva ali celo štiri borce. V družini Pegan so se na primer borili štiri (eden je padel), v Pregarčevi družini sta se borila dva in je eden padel, v še eni Pregarčevi družini sta padla oba borca, medtem ko je od obeh Pipanovih partizanov padel eden. V partizanske enote so bili vključeni tudi skoraj vsi mladinci in mlajši ljudje in vasi. To je bila zagotovo posledica delovanja tamkajšnje partijske organizacije.

Partijska organizacija

Od avgusta leta 1944 pa do osvoboditve so bili v vasi zelo dejavni: v partijo so sprejeli nove člane in razširili njeno delo, ustanovili so NOO, organizirali ljudsko fronto, AFŽ, mladinsko ljudsko organizacijo in organe ljudske oblasti. Pri tem so se pomembno vključevali tudi zaledni politični delavci Nada Minčeva, Ilo Stefanovski in Dervija Ajgorovski. V začetku oktobra 1944 so delovali na območju vasi Bistrenci, Vojsanci, Korešnica, Lipa, Kalanjevo, Čelevec in

Iberli. Devetega junija 1944. leta je bil v Bistrencih miting, ki so ga organizirali partizani in vaški aktivisti. Takrat je iz te vasi odšla v partizane skupina enajstih prostovoljcev – mladincev, med

Prihod Štirinajste makedonske brigade v Zagreb 8. maja 1945. Na čelu kolone je Izidor Pegan.

njimi tudi sedem Slovencev. Politična dejavnost v vasi pa se je nadaljevala: ob pomoči terenskih aktivistov, ki jih je imenoval okrajni komite KP Negotino, je bil v začetku avgusta 44. ustanovljen NOO za Bistrenci. Njegovi člani so bili turške in slovenske narodnosti (med njimi Peter Vižintin), sekretar pa je bil Marjan Pipan. Odbor je zbiral hrano, oblačila, vojaški in drug material za partizanske enote, organiziral je obveščevalne dejavnosti, zbiral podatke o gibanju okupatorjeve vojske in njenih sodelavcev pomagal pa je tudi družinam, katerih člani so bili v partizanih.

Tudi dejavnost partijske celice je bila tedaj obnovlje-

na in razširjena. Okrepili so se z novimi člani: Pepom Nanutom, Vladom Kuzminom, bratoma Petrom in Alojzom Vižintinom ter Marjanom Zupanom, ki je bil izvoljen za sekretarja celice. Vanjo so

bili sprejeti tudi Edvard Kregar, Danica Valentinčič, Ivan Parovel in Cirila Pregarc. Celica je tedaj štela 10 članov in to število se do konca vojne ni spremenilo.

Druge dejavnosti

Poleg dejavnosti, ki so potekale v vasi, omenimo še akcijo rušenja mednarodne železniške proge Solun Skopje. To se je zgodilo pri vasi Bistrenci po kapitulaciji Bolgarije, ko so se okupatorske vojske začele množično umikati. Borci so ob pomoči vaščanov razrušili del proge tako, da so razmontirali železniške tire in tako ustavili vlakovni promet za nekaj ur.

V tej akciji so sodelovali

borci: Vlado Pegan, Stanko Kuzmin in Ivan Vižintin, od vaščanov pa Stanko Pegan, Konrad Pregarc, trije bratje Nanut, Vlado Kuzmin in brata Vižintin.

Vse opisano delovanje v vasi Bistrenci pa ni ostalo brez odmeva pri bolgarskih okupatorskih oblasteh. Maščevali so se z aretacijami in zapiranjem večjega števila ljudi. Tako so julija in avgusta 1944 aretirali sedem Peganovih, tri Pregarčeve, šest Margonovih, enega Vižintina in tri Vasilke – skupaj več kot dvajset vaščanov, zvečine sorodnikov partizanov. Odpeljali so jih v Demir kapijo in od tam v policijske zapore v Negotino. Tam so ostali zaprti do kapitulacije Bolgarije 9. septembra 1944. Od julija do avgusta 1944 pa so partizani s pomočjo domačih aktivistov likvidirali tri domače ovaduhe: enega v vasi Pepelište, drugega v Čelarcih in tretjega v vasi Iberli.

Od omenjenih 35 bistrenskih borcev jih je deset padlo, od teh pet Slovencev: Stanko Pipan, Dušan Pregarc, Vlado Pegan, Milan Pregarc in Alfonz Pregarc. Padla pa sta tudi dva Turka: Zule Zulfičarov in Medo Sulejmanov ter dva Makedonca: Jonče Mitrov in borec Jovo. Že po končani vojni je za posledicami ran, ki jih je dobila v bojih na Sremski fronti, umrla v Novem Sadu še Vida Benčič – Ida.

Alojz Pipan
(prispevek je bil pripravljen za simpozij Tikveš v NOB, ki je bil leta 1982 v Negotinu. Iz makedonsčine je besedilo poslovenil Boris Malenkovski)

Priprave za nastop prvih dveh divizij

(nadaljevanje in konec)

Enodnevno zatišje

Po Dakijevi navedbi je 4. bataljon Tomšičeve 22. julija med spopadom pri Draganjih selih ubil štiri belogardiste, pet pa jih je ranil. Belogardisti so dokazano smrtno ranili enega borca 1. bataljona Tomšičeve brigade, medtem ko so se njihovi gospodarji Italijani tolažili z domnevo, da je pri Draganjih selih padlo kar deset borcev Tomšičeve brigade, dvakrat toliko pa naj bi jih bilo ranjenih. Drugega jim tako ni ostalo, kajti dobili so tak nauk, da si niso upali šariti okoli Dolenjskih Toplic, k enodnevemu zatišju pa so pripomogla tudi pogajanja z generalom Ceruttijem. Kakor rečeno, je do njih prišlo 23. julija pri gradu Srebrniče, širše zavaroval pa jih je 4. bataljon Tomšičeve brigade, ki je bil na položajih po gozdnem grebenu med vasmii Prapreče in Potok pri Gorenji Straži.

Tako so Italijani ostali brez oči in ušes prav na dan 23. julija 1943, ko se je v ozki dolini od Občice do Poljan kar trlo partizanov. Štiri brigade so se tukaj razvrstile: Tomšičeva in Serčerjeva v 14. divizijo, Gubčeva in Cankarjeva brigada pa v Petnajsto. Obenem so si razdelile dodatne količine razstreliva in streliva za mavzerice, ki ga je najbolj primanjlovalo. Tega so dobili pred dnevi iz Korduna. Načrtno in večje pripravljali so se zlasti mineri in topničarji. Ivan Lovčevšek-Jan in Janez Hribar-Tone Pogavec sta odredila ustanovitev topniške baterije v 14. diviziji. Vanjo sta 23. julija prišla en top 75 mm in

en protitankovski top. Komandir baterije je postal Franc Bombač-Zorko, njegov namestnik je bil Boris Bitenc-Bojan, politični komisar Janez Kenk-Ivo, njegov namestnik Tone Turnher, merilec pri topu 75 mm pa Ivan Grižon-Ivo. Vsa posadka se je dobro izurila in nestrpno čakala, da bo pokazala svoje znanje.

V Gubčevi in Cankarjevi brigadi so sestavili več bombniških skupin, priskrbeli so si mnoge lestve, krampe, žage in sekire, med najbolj nenavadna orožja pa so spadale dolge prekle z otepi slame ali grudami plastičnega razstreliva na vrhu. Z vsemi temi pripomočki in v pisanih oblačilih so se partizani štirih brigad razvrstili za velik mimohod skozi Poljane. Korakali so strumno, čeprav slabo obuti ali celo bos, na čelu bataljonov in čet so igrali harmonikarji. Hoteli so pokazati svojo neomajno borbeno voljo Glavnemu štabu NOV in PO Slovenije, političnim voditeljem in gostom.

Na majhnem, zasilno postavljenem odru v Poljanah, so jih pričakali novi komandant Franc Rozman-Stane, načelnik štaba Milovan Saranović ter politični komisar Boris Kraigher-Janez, poleg njih pa še Edvard Kardelj-Krištof, Boris Kidrič-Peter, in Ivan Maček-Matija ter kanadski major William Jones. Bila je še vrsta drugih častnikov in tudi nekaj domačinov, posebej vdanih partizanski stvari. Na vse so urejeni bataljoni štirih brigad naredili nepopisen vtis.

Obrambni vozlišči

Opisani mimohod v Poljanah pa je le kronal vrsto raz-

ličnih priprav za nameravani bojni podvig. Že od dopoldneva je potekal posvet s poveljniki obeh divizij in z brigadnimi štabi. Na njem so bile razdeljene naloge za napad na močno utrjeno italijansko in belogardistično postojanko v Žužemberku, kjer naj bi bilo po podatkih partizanskih obveščevalcev 300 italijanskih vojakov in 110 belogardistov z več topovi in minometi. Nastanjeni so bili v dveh obrambnih vozliščih. V prvo, ki je bilo v samem Žužemberku, so spadala trdno grajena poslopja: sodnija, žužemberški grad in zdravstveni dom, ki so jih dodatno utrdili, obdali z bunkerji in okopi na vseh možnih prehodih. Vse obrambne točke so povezali s podkopanimi prehodnicami in jih obdali z ovirami iz bodeče žice. Drugo vozlišče je bilo še teže dostopno in še huje utrjeno. Zanj so izbrali mogočeno cerkev z dvema zvonikoma in kamnitim obzidjem ter trdno, na novo zgrajeno župnišče pri Zafari, visoko nad trgov. Od tod je bilo mogoče obvladovati ves Žužemberk in vso bližnjo okolico. Vse to sta ugotovila Milovan Saranović in Rado Pehaček, ki sta opravila poveljniško ogledovanje čisto od blizu. Menila sta, da bo Žužemberk trd oreh...

Sicer pa je bila sovražnikova postojanka v Žužemberku dokaj osamljena, kajti okoliške posadke v Zagradcu, Selih-Sumberku in Dobriču so bile šibke. Iz večjih garnizij v Trebnjem in Novem mestu so bile poti dolge, dostopi pa težavni, zato bi bilo z malo domiselnosti mogoče preprečiti pravočasno pomoč.

Najtežjo nalogo sta dobili

brigadi 15. divizije: Gubčeva bi morala zavzeti sam trg Žužemberk, Cankarjeva pa utrjeno Zafaro, s tem da je morala 4. bataljon poslati v zasedo k Staremu Logu, njima za podporo sta bili dodeljeni tudi obe topniški bateriji, baterija 15. divizije z dvema protitankovskima, baterija iz 14. divizije pa z enim protitankovskim topom 47 mm in enim topom 75 mm. Napad bi se moral začeti 24. julija 1943 ob 22 uri in 30 minut.

Brigadi 14. divizije in Zapadno-dolenjski odred so dobili sabotažne, slepilne in varovalne naloge: Tomšičeva bi morala s 4. bataljonom preprečiti italijansko pomoč po cesti ob Krki pri Soteski, z 2. bataljonom pa po cesti iz Mirne peči; Serčerjeva bi morala z 2. bataljonom zavrniti laško pomoč iz Trebnjega, s 3. bataljonom preprečiti prihod italijanske pomoči iz Zagradca, s 4. bataljonom najprej slepilno napasti novo postojanko v Dobriču, nato pa skupaj z udarno skupino ZDO braniti dostope ob grebenu Lisec po cesti skozi Dobravo. Za rezervno sta bila odrejena 1. bataljon Tomšičeve in 1. bataljon Serčerjeve brigade. Ker pa divizijska štaba še nista bila sposobna za vodenje tako zahtevne operacije, je bil za napad na Žužemberk obnovljen prej-

nji štab Dolenjske operativne cone, in to: komandant Lado Ambrožič-Novljan, njegov namestnik Dušan Majcen-Nedeljko, politični komisar Viktor Avbelj-Rudi in načelnik štaba Rado Pehaček.

Čez lesen most do Ajdovca

Naloge so bile razdeljene, posebne enote izurjene, vsi drugi borci pa polni bojevitosti in navdušenja. Italijanom in njihovim belim hlapcem se še sanjalo ni, kaj se pripravlja. Kljub temu so proti vnožju Pogorelca izstrelili nekaj granat, ki so zapiskale prek Poljan in se razletele na nasprotnem pobočju. To se je okoli Podturna pogosto dogajalo, zato topovsko streljanje na slepo ni nikogar vznemirjalo. Partizani so povečevali in so čakali le še na trdo temo, da odidejo čez Krko, ki pa so jo morali prebrest, da s hojo po lesenem mostu pri Gorenjem Polju ne bi delali hrupa. Najprej sta šli čez reko Gubčeva in Cankarjeva, sledila jima je Serčerjeva, Tomšičeva brigada pa je bila zadnja. Partizani so jo prebredli na plitvini med Dolenjim Poljem in Rumanjo vasjo, nato pa se zagrizli v strmine proti Kulovim selom in Prelogam. S sabo so imeli štiri tope – tako je zapisal kronist Nande Sedej.

Serčerjeva brigada je pešala vse do Ajdovca, 1. in 2. bataljon Tomšičeve sta se

ustavila v vasi Brezova reber, 4. bataljon Tomšičeve se je s Cankarjevo in Gubčevo brigado povzpela do Velikega Lipovca, bataljoni Cankarjeve in Gubčeve brigade pa so pohod nadaljevali do Srednjega in Malega Lipovca. Tam so se enote skrbno prikrile, straže pa so strogo pazile, da čez dan ni mogel noben človek zapustiti vasi. Bataljonski štabi in četni poveljniki so natančno pretehtali dobljene naloge ter se posvetovali, kako napadati in kaj storiti, da bo uspeh popoln. Proti večeru, ob devetnajstih so se partizani vseh enot zbrali na zavetnem travniku pri Malem Lipovcu. Komandant bojne skupine Lado Ambrožič-Novljan je borce kratko in prepričljivo nagovoril. Za njim je partizane navduševal načelnik Glavnega štaba NOV in PO Slovenije Milovan Saranović, nazadnje pa je zastavil besedo tudi Edvard Kardelj-Krištof, ki je prikazal vojaški in politični položaj v svetovnem merilu, obenem pa prepričljivo utemeljil pomen akcije, ki se bo začela kmalu po nastanku temne noči.

S Kardeljevim govorom so dobili topničarji in mineri ter bombaši, mitraljezi in navadni partizani še zadnjo spodbudo za velik napad na Žužemberk, ki je venomer buril skomine nekaterih političnih zanesenjakov...

Franci Strle

Elkroj

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

Ob slovesnosti v Vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu

Nova generacija oficirjev

V nedeljo, 24. julija 1988, so na slovesnosti v Vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu dobili prve oficirske čine gojenci štirih vojaških akademij. V najmlajše starešine JLA je napredovalo nekaj sto mladih fantov, ki so končali šolanje na Vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu, Vojaški tehnični akademiji v Zagrebu, Letalski vojaški akademiji v Zadru in Mornariški vojaški akademiji v Splitu.

Sklepnege dejanja nekajletnega šolanja najmlajših starešin JLA so se udeležili tudi predsednik predsedstva Jugoslavije Raif Dizdarević, zvezni sekretar za ljudsko obrambo generalpolkovnik Veljko Kadžević, načelnik

generalštaba naših oboroženih sil generalpolkovnik Stevan Mirković in drugi. Prav gotovo so bili mladi oficirji najbolj veseli, da so se slovesnosti udeležili tudi njihovi najbližji: starši, sorodniki, prijatelji, dekleta, nekaterim

med njimi pa so uspešen konec šolanja čestitali že njihove soproge in tudi že otroci. Na prvi pogled se zdi, da je bila pot mladih oficirjev do te slovesnosti dokaj lahka in preprosta, vendar temu ni tako. Za njimi so številne ure, dnevi, tedni, meseci in leta trdega dela v predavalnicah, kabinetih, poligonih in drugje.

Sicer pa pogledjmo, kako poteka in kako je organiziran študij na štirih vojaških akademijah, katerih diplo-

mantje so dobili prve oficirske čine.

Vojaška akademija kopenske vojske

Kot smo že zapisali, je ta vojaška šolska ustanova v Beogradu, študij na njej pa traja osem semestrov (štiri leta). V prvih treh letih študija imajo predmete, ki so skupni in enaki v vseh devetih študijskih smereh, v četrtem letniku pa se gojenci šolajo na eni izmed teh smeri: pehote, topništvo, oklepno-mehanizirane enote, inženirstvo, zveze, atomsko-biološko-kemična obramba, intendantska, finančna in geodetska služba. Šolanje v zadnjem letniku poteka v drugih krajih naše države. Gojenci, ki so se odločili

za pehoto, se šolajo v Sarajevu, topničarji v Zadru, inženirci v Karlovcu, abekajci v Kruševcu...

Po končanem študiju dobijo diplomantje te akademije čin podporočnika.

Vojaška tehniška akademija

Ta akademija je v okviru Tehničnega šolskega centra kopenske vojske »General armade Ivan Gošnjak« v Zagrebu. Na njej se šolajo prihodni vojaški inženirji tehnične in prometne službe kopenske vojske. Študij traja pet let, oziroma deset semestrov. Tudi na tej akademiji sta prvi dve leti študija skupni, gojenci pa preučujejo predvsem predmete s družboslovnega, naravoslovnega in idejnopoličnega področja. V šestih semestrih pa je težišče študija na vojaško-tehničnih in vojaškostrokovnih predmetih.

V skladu s svojimi željami, zmoglostmi in potrebami JLA se gojenci po drugem letniku odločijo za študij na teh smereh: Oborožitev, strelivo ter minsko-eksplozivna sredstva, mototehnika, raketa tehnika, elektronika, elektroenergetika, računalništvo, kemično-tehnološka smer in prometna smer.

Ker traja študij na Vojaški tehnični akademiji kopenske vojske pet let, dobijo njeni diplomantje čin poročnika.

Letalska vojaška akademija

Na tej akademiji se gojenci usposobijo za pilota vojaških letal in helikopterjev. Študij pa v začetku poteka v Zadru. Kasneje, ko se gojenci odločijo za eno izmed študijskih smeri; to so splošna, letalska in helikopterska, oddidejo v Titograd, Pulj in Mostar, kjer nadaljujejo šolanje. Po štiriletnem študiju dobijo gojenci čin podporočnika in so usposobljeni za pilota dozvočnih letal, pilota nadzvočnih letal in pilota helikopterjev.

Za pridobitev diplome na tej akademiji pa je še en pomemben pogoj: zdravstveno stanje, ki mora biti glede na zahtevnost dela nadpovprečno dobro, pri pilotih nadzvočnih letal pa celo izredno. Glede na obremenitev pri poletih z nadzvočnimi letali je to razumljivo, zato le redki doživijo, da poletijo s tovrstnimi letali.

Mornariška vojaška akademija

Ta akademija sodi v okvir Mornariškega šolskega centra v Splitu, kjer je še več drugih šol. V njej se šola oficirski kader za vojno mornarico v dveh smereh, in sicer pomorski in tehnični. Vsaka izmed njih pa se deli na več podsmeri.

Pomorska smer se deli na te podsmeri: topniško-raketna, torpedno-protipodmorniška, minska, zveze ter opazovanje in navigacijsko-hidrografska. Na tej smeri traja študij osem semestrov, diplomantje pa dobijo čin poročnika. Tehnična smer pa se deli na: ladijsko-strojno, elektronsko, elektriško in minsko-protiminsko smer. Študij traja deset semestrov ali pet let, diplomantje pa dobijo čin poročnika in naziv diplomiranega vojaškega inženirja ustrežne smeri.

Vsi diplomantje vojaških akademij pridobijo po šola-

nju ustrezen čin in postanejo aktivne vojaške osebe. Hkrati pa se jim prizna tudi visokošolska izobrazba. Če pa končajo eno tehničnih akademij, dobijo tudi strokovni naziv diplomiranega vojaškega inženirja ustrežne stroke.

Takoj po slovesnosti, kjer dobijo čin, oddidejo mladi starešine na zaslužene počitnice, konec meseca pa se morajo javiti v svojih enotah in prevzeti delo, ustrežno njihovi šolski izobrazbi, sposobnostim in potrebam JLA. Ponavadi postanejo komandirji vodov ali čet, topniških baterij ali vodov, vodov zvez in vodov ABKO. Drugi spet postanejo odgovorni za delo posameznih delavnic, od tistih za popravilo orožij do popravilnic motornih vozil in tankov. Tretji odidejo v letalske enote in letijo z letali ali pa helikopterji, četrti gredo na ladje in čolne, ali pa postanejo odgovorni za delo katere izmed mornariških naprav na kopnem.

Med rednim delom v enotah in ustanovah JLA imajo mladi oficirji vse možnosti, da ob uspešnem opravljanju nalog napredujejo v višji čin in se hkrati izpopolnjujejo v svoji stroki s samoizobraževanjem in došolanjem v visokih šolah za starešine JLA.

Oznake činov

V pogovorih o armadi, oficirjih in vojaških šolah se beseda pogosto ustavi pri oznakah posameznih činov v naših oboroženih silah. Medtem, ko je pri kopenski vojski in vojnem letalstvu ter protiletalski obrambi več ali manj vse jasno, se pri mornariških činih ustavi.

Povejmo, da te oznake niso naša »pogrontavščina,« ampak so znane že nekaj stoletij. Uvedli so jih namreč v sedemnajstem stoletju v stalnih armadah. Prej so obstajali samo nazivi in funkcionalni položaji in naslovi. Sredi prejšnjega stoletja pa so imeli že v vseh tedanjih armadah čine in njihove oznake.

Med narodnoosvobodilnim bojem so starešine označevali z nazivi ali funkcijami. Tako so imeli deseterje, vodnike, namestike komandirjev, komandirje, namestnike komandantov, komandante, politične delegate vodov, politične komisarje, načelnike štabov, operativne oficirje...

S krepitvijo partizanske vojske se je pokazalo, da nujno potrebujejo tudi čine. Tako je 1. maja 1943 začela veljati odločba o uvedbi činov v enotah NOV in POJ.

Po vojni so čini in njihove oznake doživele nekaj sprememb, in sicer leta 1955, 1946 in 1982. Od prvega oktobra 1982 veljajo oznake činov, katerih temelj je zvezdica in zlatorumena vrstica. Razdelimo jih lahko na čine vojakov, ki jih dobijo fantje, ki služijo vojaški rok, imajo pa jih tudi gojenci vojaških šol. Drugo skupino činov tvorijo čini nižjih oficirjev in jih je šest, v tretji skupini so čini oficirjev, ki jih je sedem, imamo pa tudi štiri general-ske, oziroma admiralske čine.

V kopenski vojski in vojnem letalstvu ter protiletalski obrambi so oznake činov iste, le da imajo pri kopenski vojski sivoolivno podlago, pri letalstvu pa je podlaga kovinsko modra. Drugačne nazive in oznake pa imajo v vojni mornarici.

B. K.

Oznake činov v naših oboroženih silah

	čini vojakov, oziroma mornarjev	čini nižjih oficirjev	čini oficirjev	čini generalov, oziroma admiralov
V kopenski vojski in vojnem letalstvu				
V vojni mornarici				

Prejeli smo Poskočne cene

V počitniškem domu ZZB NOV Banjole pri Pulju

Lani mi je znanec v pogovoru rekel: »Za toliko denarja nam nudijo premalo.« Letos, ko so se cene kar precej povišale, sem upravičeno pričakoval boljše storitve. To moje pričakovanje pa se ni uresničilo.

Oglejmo si najprej gibanje cen (lani in letos) za bivanje v najkakovostnejših objektih D-1, D-2, D-3. Svet počitniškega doma je za preje navedene objekte (za sezono julij-avgust), določil in povečeval cene dnevnega penziona takole:

	1987	1988
- v marcu je bila določena cena	7.200 din	20.800 din
- v maju je bila cena povečana na	10.090 din	24.000 din
- v juniju 1988 pa na		28.500 din
Po nepreverjenih podatkih cena kosila za prehodne goste znaša		8.500 din
Za primerjavo še podatek iz veljavnega cenika Arenaturista iz Pulja (cene polnega penziona - nekaterih hotelov v juliju in avgustu 1988, za bivanje v dvoposteljskih sobah)		
- v hotelih Valovine HTV, Ribarska koliba, Verudela HTV znaša		24.900 din
- v hotelih dep. Medulin, Valovine TWC		28.900 din
- v hotelih Pavilion Splendid, Zlatne stijene, Verudela, Naturist Kažela		32.900 din
Cena kosila za prehodne goste v hotelih Brioni in Palma znaša		8.900 din.
v ostalih hotelih pa 6.000 din.		

Tako je s cenami - kako pa usluge:

Da bi se izognila vročini, sva se z ženo odpravila na pot v zgodnjih jutranjih urah.

V Banjole sva prispela že nekaj pred deveto. V recepciji so nam povedali, da ključ od sobe dobiva okoli 11. ure. Do takrat da bodo sobo izpraznili in jo pospravili. Ključ sva res dobila ob 11. uri - soba pa je bila pospravljena (z nekajkratno intervencijo - prošnjo - pri snaznikah) nekaj po 12. uri. Ob intervenciji v recepciji pa so nam pojasnili, da je začetek desetdnevnega bivanja v domu predviden s kosilom, ne pa v jutranjih urah. Vse to je pre-

lahko sproščeno oddahneš.

Stanovala sva v D-2, v sobi z balkonom na zahod. Sonce je kar dobro pripekalo. Mehani- zem za uravnavanje žaluzij na oknih in vratih pa je bil pokvarjen (ne samo v tej sobi), zato je bilo nujno poiskati vzdrževalca. Na srečo se je kar hitro odzval in s kleščami žaluzije premaknil tako, da je bila soba zatemnjena. V sobi pa sva se, v času najinega bivanja v domu, lahko zadrževala le ob prižganih lučeh ali odprtih vratih... Pospravljanje sobe nisva niti pričakovala - niti dočakala. Snažilke so se, z nekaterimi presledki, oglasile vsak dan in izpraznile košaro za smeti, nekajkrat pa spotoma uporabile tudi sesalec za prah.

Na kakovost hrane nisva imela bistvenih pripomb. Količina pa bi bila lahko večja - v primerjavi s ceno penziona. Postrežba, razen posameznih obrokov, ni bila zadovoljiva.

Izvenpenzijska ponudba in storitve (predvsem pijača in strežba) pa zaslužijo posebno kritiko. Cene pijače so izenačene s cenami hotelsko-gostinske ponudbe. Pijača pa praviloma ni bila ohlajena - vse prepogosto pa je bilo pojasnilo, da je zmanjkalo tudi ledu v kockah. Strežba zelo počasna, na nepogrnjenih in umaza-

priljivo in resnično. Res pa je tudi, da je - po skoraj štiriurni vožnji - težko čakati še nekaj več kot tri ure (ob kavici, kot so nama svetovali v recepciji) na urejeno sobo, v kateri se

V Trstu so se sestali predstavniki Združenja partizanov Jugoslavije in ANPI

Pomembna odločitev - posvetovanje v Rimu

8. in 9. julija so se sestali v Trstu predstavniki Združenja partizanov Jugoslavije in A. N. P. I.

Delegacija SUBNOR (Združenje borcev narodnoosvobodilnega boja), ki jo je vodil Slavoljub Petrović iz zveznega predsedstva, so sestavljali vodilni funkcionarji osrednjih organov socialističnih republik Hrvaške in Slovenije: Dušan Ivošević, predsednik odbora za reško območje in Franjo Mičetić, odgovoren za mednarodne odnose za to območje, za Slovenijo pa Jože Gačnik, predstavnik ZZB Slovenije in komisije za mednarodno sodelovanje ter Mario Abram, predstavnik obalnega odbora ZZB.

A. N. P. I. je predstavljal vsedržavni predsednik senator Arrigo Boldrini, generalni sekretar prof. Giulio Mazzon, vsedržavni sekretar Mauro Galleni, poslanec Mario Lizzero, častni član vsedržavnega Predsedstva, Federico Vincenti iz vsedržavnega odbora, svetovalci na nacionalni ravni senator Silvano Baccicchi, Arturo Calabria, Vladimir Dornik, Dušan Košuta, Andrej Renar in Luciano Rapotez, vodilni funkcionarji deželnega odbora za \$ Furlanijo-Juljsko krajino in pokrajinski A.N.P. I. za Gorico, Trst in Videm.

V duhu obstoječega prijateljskega, pozitivnega in tovariškega sodelovanja med partizanskimi organizacijami na eni in na drugi strani, upoštevaje mednarodni položaj, zlasti stanje na evropski ravni in odlične odnose, ki obstajajo med Italijo in Jugo-

slavijo, sta se obe delegaciji pogovarjali o vprašanju utrjevanja prijateljskih vezi in solidarnosti med partizani. Naš skupni cilj je, da prispevamo k razvoju civilne družbe, ob spoštovanju človeka, tradicij, kultur narodov obeh obmejnih dežel in v Evropi, to pa je bilo tudi osnova za osvobodilni boj proti nacifazizmu, proti vsaki obliki provokacije in terorizma, razizma ali nacionalizma.

Potem ko so skupaj znova potrdili, da je vloga Furlanije-Juljske krajine, in zlasti Trsta, kot točke za utrjevanje prijateljstva in miru velika in ko so obravnavali pogoje, v katerih živita italijanska manjšina v Jugoslaviji in avtohtona slovenska manjšina v Italiji, so člani A. N. P. I. sporočili svojo odločbo, sprejeto na kongresu in s strani vsedržavnega odbora, da v bližnji prihodnosti organizira v Rimu posvetovanje o specifičnem vprašanju zakona za zaščito pravic italijanskih državljanov s slovenskim jezikom, ob polnem spoštovanju in uresničevanju določil Ustave Republike Italije.

Na povabilo, da se udeleži srečanja, se je ljubeznivo odzval veleposlanik SFR Jugoslavije v Rimu Ante Skataretiko, ki je bil dobrodošel gost A. N. P. I.

Predsednik
Arturo Calabria

A. Calabria

Nei giorni 8 e 9 luglio si sono incontrati a Trieste rappresentanti qualificati dell'associazione dei partigiani della Jugoslavia e dell'A. N. P. I.

La delegazione del SUBNOR (Unione dei combattenti della guerra di liberazione), guidata da Slavoljub Petrović, della presidenza federale, era composta da dirigenti degli organismi centrali impegnati a livello delle repubbliche socialiste di Croazia e di Slovenia: Dušan Ivošević, presidente del comitato per la regione fiumana con Franjo Mičetić, responsabile delle relazioni internazionali della stessa, Jože Gačnik, della ZB della Slovenia e della commissione rapporti con l'estero, e Mario Abram, presidente del comitato costiero della ZZB.

L'A. N. P. I. era rappresentata da suo presidente nazionale, sen. M. O. al V. M., Arrigo Boldrini, dal segretario generale prof. Giulio Mazzon, dal segretario nazionale Mauro Galleni, dall'on. Mario Lizzero della presidenza onoraria nazionale, da Federico Vincenti del comitato nazionale, dai consiglieri nazionali sen. Silvano Baccicchi, Arturo Calabria, Vladimir Dornik, Dušan Košuta, Andrej Renar e da Luciano Rapotez, dirigenti del comitato regionale del Friuli - Venezia Giulia nonché delle ANPI provinciali di Gorizia, Udine e Trieste.

Nello spirito dell'esistente ampia, positiva, fraterna collaborazione fra le rispettive organizzazioni partigiane, considerata la situazione internazionale, particolarmente europea, e le ottime relazioni stabilite

e consolidate fra l'Italia e la Jugoslavia, le due delegazioni hanno discusso fra l'altro i problemi relativi al rafforzamento dei vincoli di amicizia e solidarietà fra i partigiani, con il comune obiettivo di contribuire allo sviluppo della società civile, nel rispetto degli uomini, delle tradizioni, delle culture dei popoli dei due Paesi confinanti e dell'Europa, che furono a fondamento della guerra di liberazione dal nazifascismo, contro ogni provocazione ed espressione di terrorismo, razzismo o nazionalismo o strumentalizzazione delle nazionalità, tendenti ad incrinarle.

Riaffermando il ruolo del Friuli - Venezia Giulia - in primo luogo di Trieste - di baluardo d'amicizia e di pace, discorso della situazione della minoranza italiana in Jugoslavia e, in Italia, della minoranza slovena autoctona, l'ANPI ha informato della decisione del proprio Congresso e del comitato nazionale di promuovere nel prossimo futuro un convegno in Roma sullo specifico problema della promulgazione della legge di tutela dei cittadini italiani di lingua slovena, nel pieno rispetto e attuazione delle norme della Costituzione della Repubblica Italiana.

In occasione dell'incontro, aderendo all'invito rivolto agli Ambasciatori di Jugoslavia a Roma, Ante Skataretiko, è stato gradito ospite dell'A. N. P. I.

IL PRESIDENTE
Arturo Calabria

A. Calabria

nih mizah. Strežbo in čistočo miz izpostavljam zato, ker bi pri ceni 4.000 din za liter namiznega vina (v samopostrežni trgovini stane 1.400 do 1.700 din), človek upravičeno pričakoval ohlajeno pijačo, primerno strežbo in urejen prostor.

Naj ta del mojih opažanj končam z - na začetku izraženo ugotovitvijo - da nam za toliko denarja kolektiv počitniškega doma - nudi premalo.

Svet počitniškega doma, ob zadnjem povečanju cen razlagajo, da so se v maju in juniju cene posebej povišale in po- udarja, da je kot **dober gospodar** dolžan pravočasno ukrepati.

Priznati je treba, da je bilo v preteklem obdobju - pa tudi letos - veliko narejenega. Res pa je tudi, kar razvidimo iz prikaza gibanja cen, da smo vse to - gostje doma - kar dobro plačali. Dobro bi bilo, če bi svet kolektiva doma poskušal - poleg povečevanja cen - kaj pri- gospodariti tudi z racionalnej- šim poslovanjem, boljšim od- nosom do dela, cenejšo in bolj- šo izvenpenzijsko ponudbo - kar bi gotovo prispevalo k povečanemu prometu in za- služku.

Pri kalkulaciji - določanju cen pa ne bi smeli prezreti dej- stva, da so bili objekti počitni- škega doma zgrajeni z nepo- vrtnimi sredstvi občin usta- noviteljic. Oddbitna postavka, 3.000 din za udeležence NOB, zato ne more biti prikazana kot popust. Kot da se tega dela do- hodka kolektiv doma odpove- duje oz. žrtvuje, za nas, udele- žence NOB! Med uporabniki doma smo udeleženci NOB vse bolj v manjšini. Zato je ta znesek zelo simboličen, v pri- merjavi z učinki pri poslo- vanju.

Za vzdrževanje opreme, še posebej pa za negovanje cvet- ličnih gredic in korit, pa kolek- tiv doma ne zasluži izraz - do- ber gospodar.

Alojz Smolnikar,
Brezje 25, 61233 Dob

Politkomisar Sime zbira in komentira

Fenomen

Sarajevski dramski igralec Josip Pejaković je takole po- jasnili svoj izstop iz ZK: »Nave- ličal sem se neiskrenih ljudi na sestankih, raznih struj in sku- pin. Sicer pa sem fenomen: le- ta 1977 so me najprej izvolili v mestni komite in šele čez dva dni pa sprejeli v zvezo komuni- stov.«

Takrat je bil predsednik mestnega komiteja ZK Saraje- vo Alija Latić, sekretar pa Vojo Milijaš.

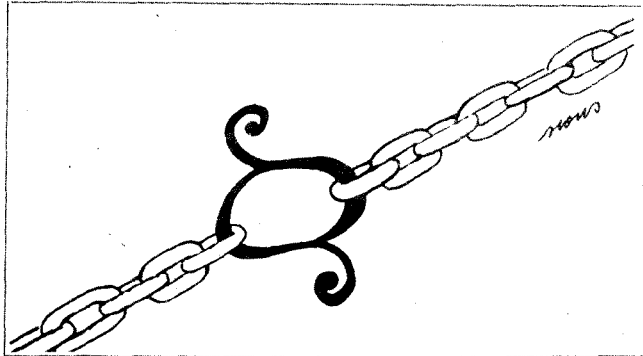
Nogometne zvezde in JLA

Niš, 1. julija (Tanjug) - Senat vojaškega sodišča v Nišu, ki mu je predsedoval podpolkov- nik Predrag Mihailović, je biv- šega kapetana Fadila Muriqija

Milka Djurovskega, znanega nogometaša beograjskega Partizana, je tajništvo za ljudsko obrambo skupščine občine Čukarica (Beograd) prijavilo zaradi izogibanja služenja vo- jaškega roka.

Zadeva je vzbudila mojo po- zornost zategadelj, ker je pred- sednik upravnega odbora NK Partizana nihče drug kot - ge- neral Lončar! Ob tem se mi vsiljuje vprašanje, ali bo Milko Djurovski sploh obsojen in če bo, kakšno kazen bo dobil. Se- daž sta na potezi vojaški tožilec in vojaško sodišče v Beogradu.

Titograjski nogometaš De- jan Savičević je za velike de- narje - domače in tuje - prestopil k beograjski Crveni zvezdi, ki je daleč najmočnejši klub v državi. Takoj po podpisu je Savičević odšel na služenje vo-

kaznoval s petimi meseci zapo- ra, ker se je izogibal služenju vojaškega roka.

Muabi Hoxha iz Gornje Sla- tine je bil obsojen na eno leto zapora, Salli Qellaj iz Peći na devet mesecev, Izmir Cikoli iz Uroševca pa na šest mesecev zapora. Obsojeni so bili po 215. členu kazenskega zakonika SFRJ zaradi goljufije in nago- varjanja. Muriqija so omogoči- li, da je dobil ponarejene zdravstvene dokumente o ne- sposobnosti za služenje voja- škega roka.

jaškega roka, kar je samo po sebi hvalevredno dejanje. Slu- ženje vojaškega roka pa najbr- že zanj ne bo posebno težko, saj mu je vsemogočna Crvena zvezda omogočila, da ga bo služil kar - v Beogradu...

V jugoslovaskem nogometu so ustvarili take razmere, ki bi jih bil vesel celo kakšen »pa- drone« sicilske mafije...

Upam le, da pristojni forumi v Beogradu tega komentarja ne bodo šteli za nov napad iz Slovenije na JLA...

Vaš Sime

Novi podpisniki izjave

»Besede nekaterih borcev«:

Od zadnje objave pa do zaključka redakcije te številke so se izjavi pridružili še:

Dr. Jože Zabkar, Ferdo Godina, dr. Stanko Plevnik, Ljubo Kastrin, Zora Saksida, France Slana, Marijan Zemljčič, dr. Ljubica Kamarić, Milica Mravljje, Vida Kovačič, Leo Kovačič, Fani Uderman, Zdenka Habicht, Lea Jelinić-Rizman, Rudi Zidarić, Alenka Gerlović, Fran- ce Kavčič-Veljko, Vencelj Perko, Pepca Per- ko, Olga-Dunja Gabrovšek, Ema Škoporec,

Stojan Bajc, Francka Dolenc, Milena Korže, Dušan Ule, Ljubo Jovan-Saša, Ela Zupančič, Djuro Šmicberger, Stane Kovač, Franjo Ve- trih-Uroš, Jože Martinčič-Pepi, Rado Bordon, Nevenka Betrijani, Cveta Mlakar, Ljubo Mlakar-Ljubo, Franc Božič, Hedvika Ševerkar, Ivan Minatti, Josip Zidar-Jadran, Marija Zi- dar-Vera, Jože Nose, Franc Bedenk, Marija Kacin-Bedenk, dr. Branko Vesel, Anka Vesel, Danica Marion, Sikst Marion, Tatjana Jezer- nik-Porenta, Dušan Fortić, Janez Hočevar, Miha Rigi, Bogdan Tomić, Drago Drušković, Ive Subić in Stana Brezar.

Mimogrede

Oni dam srečam enega izmed koroških partizanov, ki pripravljajo vodnik po koroških partizan- skih poteh ali, kot so to sedaj imenovali, JAVKE BREZ HAJKE. Pobaram ga, zakaj je tako zamišljen, pa mi odvrne:

»V veliki zadregi smo. Vodnik po Javkah brez hajke bi moral iziti, pa ne vemo, v katerem jeziku naj ga natisnemo. Nekateri predlagajo v laibachkunst šprahi, da bi bil vseh Ljubljani, drugi menijo, naj bi bil v jeziku enega izmed jugoslovanskih narodov, da bi bil vseh Beogradu. Tretji pa svetujejo zvezni jezik naših politikov, ki ga govorijo v dveh jezikih jugoslovanskih na- rodov obenem ...

Rado Lipičar

Obvestilo

Ljubljanska sekcija Briško-beneškega odreda organizira ob 45. obletnici izlet z avtobusom na: ZBOROVANJE PRIMORSKEGA LJUDSTVA pod geslom: »Padec fašistične tiranske oblasti, svoboda in napredek«.

Govoril bo predsednik predsedstva SR Slovenije tov. Janez Stanovnik.

Zborovanje bo na Humu v Goriških Brdih v soboto, 3. septembra 1988, ob 11. uri.

Odhod z avtobusom bo iz Ljubljane 3. septembra 1988. ob 7. uri s Trga osvoboditve bo zadostno številu prijavljenih.

Prevozne stroške 10.000 din plačajte ob prijavi 4. in 5. avgusta ob 18. uri v Klubu delegatov, Puharjeva 7.

ODBOR SEKCIJE

Prijavnica

Podpisani.....

Prijavljam za izlet na proslavo _____ oseb in vplačam akontacijo za voznino din _____

Podpis

tv-15 naš
TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurlirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semčcem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.

V uredništvu smo: glavni urednik - ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik - VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki - ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica - MIRANDA MRČELA, tehnični urednik- oblikovalec - DRAGO SETNICA, tajnica uredništva - MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598.

Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica - MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKJA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 500 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 19.000 din. Naročnina za II. polletje: 12.000 din.

Tisk in korekture: ČGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).